

نزای سەحەر

هێمن محەمەد عەلی

نزای سەحەر

هێمن محەمەد عەلی

نزای سەحەر

پێشەکی

مامۆستا ئەحمەدی شافیعی

١٤٣٠ چاپی دووەم و زیادکراو ٢٠٠٩

- ناوی کتێب: نزای سەحەر.
- نووسین و ئامادەکردنی: هێمن محەمەد عەلی.
- وێنەی بەرگ: قەیدار ڕەحیم.
- دیزاین: ڕێباز.
- تایپ: زەینەب عەبدوڵڵا ڕەسووڵ.
- چاپ: دووەم و زیادکراو.
- تیراژ: ١٠٠٠ دانە.
- ژمارەی سپاردن: ٢٠٨٨ی ساڵی ٢٠٠٩.

بۆ دەستکەوتنی ئەم بەرهەمە بە (کۆ)
پەیوەندی بەم ژمارە مۆبایلەوە بکە (٠٧٧٠١٥٩٨٣٩١)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ ﴾ الذاريات.

قال رسول الله ﷺ

(أَيُها النَاس أَفشُوا السَّلام، وأَطعِمُوا الطَعام،وَصِلُوا الأَرحام، وَصَلّوا بِاللَّيلِ وَالنَّاسُ نِيام، تَدخُلوا الجَنَّة بِسَلام).

رواه أحمد ٢٣٢٧٢ والترمذي ٢٤٨٥ وإبن ماجة ١٣٣٤

قال الشاعر

قلت لليل هل بجوفك سر
عامر بالحديث والأسرار
قال: لم ألق في حياتي حديثاً
كحديث الأحباب في الأسحار

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

پێشەکی

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الحمدلله رب العالمين ، والصلاة والسلام على أشرف المرسلين وعلى آله وأصحابه ومن آتبعهم بإحسان إلى يوم الدين..

﴿ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ ﴾ النساء.

نوێـژ: میعراجـی موسـڵمانانه ، خـوان و خۆراکی ڕۆحـه ، گەورەترین پەیوەندی بەندەی ئیمانداره به خودای گەورەوه..

نوێـژ: ملکەچیو فەرمـان بەرداریيه ، تازەکردنـەوەی عەهدو پەیمانه ، دەمـه زەرد کردنەوەی بـاوەڕی مرۆڤەکانه ، نـزاو پاڕانەوەیه ، هۆی بینینی خودای گەورەشه لەبەهەشتدا ، بەدەستهێنانی ڕەزامەندی خودای گەورەیه ، پەیوەسـت بوونی لاشـەو گیـانو دەروونـه له یەك کاتـدا بەخـوداوە ، هۆی ڕزگاربوونــه لــه دۆزەخو دوورکەوتنەوەیــه لــه تـاوانو خراپــەو گوناهــ ، دروستکردنی پەیوەندی برایەتیه ، لەنێوان نوێژخوێناندا ، هۆی یەکناسینو خۆشەوسـتیو تەبایـیو یەکڕیزیه ، مایـەی ئارامـیو بەختەوەرییه ، چاو گـەشو ڕووناك دەکاتــەوە ، ئاو پرژێنــی دڵو دەروون دەکات.. بە نوێژ کردن ئیماندار هەست به حەوانەوەو ئارامیو گەشانەوە دەکات..

بـۆ زیاتر تێگەیشـتن له ڕۆحـی نوێژو گەورەیـیو پلەو پایـەی نوێژ ، ئـەم نامیلکەیەی برای بەڕێزم (کاك هێمن محمد شـێخانی) بە ناوی (نـزای سەحەر) که بە ووردی باس له گرنگی نوێژو چێژو گەورەیی نوێژو نوێژی بە کۆمەڵ ، بەتایبەت نوێژی بەیانیو خەوتنانی تێدا کردووە..

زۆر جێگەی دەسـت خۆشـیو دوعای خێرە ، که کاکه هێمن توانیویەتی لەو تەمەنە لاویەی خۆیدا هەست بەو ئەرکە گەورەیە بکاتو خامەی بخاتە کارو خۆی تیادا ماندوو بکات..

ئەوەی نووسـیوویەتی لە دوو توێی ئەم نامیلکەیەدا ، شـتێکی پوختو جوانەو جێگەی سوودە بۆ گشت موسڵمانێك..

هیـوادارم خامـەی هـەر ڕەنگینو بە بڕشـت بێت ، تەمەنـی درێژو پڕ بەرەکـەتو سـەرکەوتوو بێـتو زیاتـر بتوانێـت لەسـەر هەمـوو چەمکە ئیمانیەکان بەو شێوەیە بنووسێت..

والسلام عليكم ورحمة الله

مەلا ئەحمەدی شافیعی

١٥/شعبان/١٤٢٩

٢٠٠٨/٠٨/١٦

سەرەتا

بەناوی خودای بەخشندەی میهرەبان

سوپاس و ستایش بۆ خودای خاوەن دەسەڵات و لێبوردە، درووودو سڵاو بۆسەر گیانــی پێغەمبــەری هەڵبژێــردراو، هەروەهــا ســڵاو بۆگیانی هاوەڵان و شــوێن کەوتوانی تا ڕۆژی دوایی..پاشان، سڵاوی خوداتان لێبێت..

ئەمــە چپەیەکە لەدڵێکــی غەمبارەوە، وەســتانێکی پڕلە گلەیــی و ناڵەیە، فرمێسکی ئارەزووومەندانی بەهەشتە، وەســتان و ڕامانێکە لەگەڵ حاڵی هەندێ لەموسڵمانان...!

چپەیەکە باسی فەرزێك لە گرنگترین فەرزەکانی ئەم دینە دەکەین..

بەڵــێ.. قســە لەبــارەی فەرزێکــەوە دەکەین کە کۆتا فــەرزە لە ســەر زەویدا نامێنێت و یەکەم فەرزیشــە کە لە ڕۆژی دواییدا لەســەری لێپرسینەوەت لەگەڵ دەکرێت..

❋ فەرزێکــە ئەگــەر لەجێگــەی خۆیــداو بەجوانــی ئەنجــام بدرێــت، ئەوا هەمووکــردەوەکان ســوودمەندو بــاش دەبــن، خــۆ ئەگــەر تێکچــوو، ئــەوا هەمووکردەوەکان بێ سوود و خراپ دەبن، هەروەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (أولُ مايُحاسَــبُ بــه العَبدُ يَومَ القيامَــة، الصلاة، فإن صَلُحَت صَلُحَ ســائِرُ عَمَلِه، وإن فَسَدَت فَسَدَ سائِرُ عَمَلِه)[1]..

❋ فەرزێکــە: هەرکــەس بە خشــوع و لەخواترســانەوە جێبەجێــی بکات، سەربەرزو ڕووسوور دەبێت..

❋ فەرزێکە: پەیوەندی بەندە لەگەڵ خودا بەیەك دەگەیەنێت..

❋ فەرزێکە: ڕێگری دەکات لە هەموو کارێکی خراپ و ناڕێك..

❋ فەرزێکە: لەلای خودا ســکاڵاو شکات دەکات، بەرامبەر بەو کەسانەی پشت گوێیان خستووەو وازیان لێ هێناوە..

١-سلسلة أحاديث الصحيحة للألباني رقم ١٣٥٨.

❊ ئـەو فەرزە(نوێـژە) ، دوا فەرزبـوو کـە پێغەمبـەری خـودا ﷺ لەکۆتا ساتەکانی تەمەنیدا بیری خستینەوەو ئاگاداری موسڵمانانی کردەوە کەبەچاکی ئەنجامی بدەن..

❊ چپەیەکە ئاڕاستەی هەموو ئەو کەسانەی دەکەین کەبەنیازی بەهەشتن، خۆ ئەگەر کاریشیان بۆ نەکردبێ و هەوڵیان بۆ نەدابێت، ئەوا ئاڕاستەی هەموو ئەو کەسانەی دەکەین کە وتوویانە: (أشهد أن لا إله إلا الله ، وأشهد أن محمداً رسول الله) ..

❊ ئێمـە لێرەدا پێویسـت بوو باسـی شـەونوێژ بکەیـن ، باسـی بێداربونی پێش بانگی بەیانی بکەین.. باسـی ئەنجامدانی نوێژی بەیانی ، نیشانەی لاوازی ئیمانمانە، لەسـەرەتادا لەناو ڕیزی موسـڵماناندا کەسـێك نەبووە نوێژی بەیانی ئەنجـام نەدات ، مەگەر دووڕوو(منافق) بووبێت پەنا بەخودا ، یاخود لەژیانیدا تەنها جارێك یان دوو جار ، ئەویش بەهۆی نەخۆشیەوە ، یاخود بەهۆی خەبەر نەبوونەوەیەك ، کەدەسەڵاتی خۆی تێدا نەبووبێت..

❊ براو خوشـکی موسـوڵمان: لەو کەسـانە مەبە ، کاتێك فریشتەکانی شەو لەدوای نوێژی بەیانی بەرز دەبنەوە بۆ ئاسـمان، خودای گەورە هەرچەندە زاناو ئاگادارە ، بەڵام لێیان دەپرسـێت: ئەوە بۆ لە لیستی ناوەکاندا ناوی فلانە کەسی تێدا نیە؟!

ئەوانیـش وەڵام دەدەنــەوەو دەڵێـن: فلانەکەس لەنوێـژی بەیانیدا لەڕیزی موسڵماناندا ئامادە نەبوو ، یاخود نوێژی بەیانی ئەنجام نەدا..

❊ خوێنــەری بەڕێـز ، خوشـك و برای ئازیـز : کاتێك دنیـا تاریکەو خەڵکی دەسـت لەملی خەوو جێگەی نەرمـن، کاتێك دنیا کش ومات و ئارامە، کەسـانێك زۆر بەهێمنی و لەسـەرخۆیی ، دەرگای ماڵەکانیان دەکەنەوەو بەرەو ئاڕاسـتەی بانگی (الله أکبر) و ڕوو بـەڕووی ماڵەکانی خودا هەنگاو دەنێن ، دنیا ئەوەندە بێ دەنگە ئەگەر گوێ ڕابگری دەنگی هەنگاوەکانیان دەبیستی ، تائەو کاتەی دەگەنە مزگەوت و دڵیان دەسرەوێ..

❊ براو خوشکی بەڕێز: هیوادارم ئەم نامیلکەیەی بەردەستتان تەنها بەچـاو سـەیری نەکەن ، بەڵکو دەرگای دڵتانی بۆبکەنــەوە ، چونکە ئەم وتانە لە دڵەوە

دەردەچێت و ئاواتەخوازم بگات بە دڵەکان، چونکە بێگومان قسەی ڕۆح بۆ ڕۆحەکان دەکەوێتە ڕێ و دڵەکان بەئاسانی وەری دەگرن، بەهیوای سوود بینین بۆ هەموولایەك ان شاء الله..

وەستانی ڕۆژی دوایی

ئەو وەستانەی خودای گەورە وەسفی دەکات و دەفەرموێت: ﴿ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَـٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَـٰرَىٰ وَلَـٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ ﴾ الحج. واتە: (کاتێك کەڕۆژی قیامەت دەبینن، هەموو شیردەرێك لەشیرخۆرەکەی بێ ئاگا دەبێت و فەرامۆشی دەکات، هەموو سك پڕو دوو گیانێکیش کۆرپەی لەبار دەچێت و دای دەنێت، خەڵکی دەبینیت وەکو سەرخۆش وان، بەڵام لەڕاستیدا سەرخۆش نین، بەڵکو سزای خوایی زۆر سەخت و سامناکەو سەری لێشێواندون)..

ئەو وەستانەی ڕۆڵە یادی باوکی ناکات، برا برای لەیاد نامێنێ و کچ دایکی لەبیر دەکات، خوشك بیری خوشکی نامێنی و هەمووکەس هاواری نەفسی خۆی دەکات، ئەو وەستانەی پێغەمبەر ﷺ لەبارەیەوە دەفەرموێت: (تدنی الشمس یوم القیامة من الخلق حتی تکون منهم کمقدار میل)[٢]. واتە: (لەڕۆژی دواییدا خۆر لە بەندەو دروستکراوەکانی خودا نزیك دەبێتەوە، تاوەکو بەئەندازەی میلێکی دەمێنێ بگاتە سەریان).. ئەو کەسەی ئەم فەرموودەیە دەگێڕێتەوە دەفەرموێت: سوێند بەخودا نازانم مەبەست لە وشەی (میل) ئەو میلەیە کە زەوی پێ دەپێورێت، یان ئەو میلەیە کە چاوی پێ دەرێژن..

* پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((لەڕۆژی قیامەتدا هەرکەسەو بەگوێرەی کردەوەکانی لەناو ئارەقی خۆیدایە، هەندێ کەس هەتا ڕەقێنەی قاچیان و هەندێك تا ئەژنۆیان، هەندێکی تریان تاوەکو ناو قەدیان لەئارەق دایە، هەشیانە ئارەق دەگاتە چەناگەیان)).. هەروەها خەڵکی دەبینیت سەر ڕووت و پێپەتی و

---

[٢] رواه مسلم.

بێ جل و بەرگ، عەورەتیان بەبێ پۆشاکەو کەسیش بۆکەس ناڕوانێت! ئەزانن بۆ؟! لەبەرئەوەی هەموو خەڵکی سەرگەرمی عەیب و عاری خۆیانن، لەو شوێنە ترسناکەی کەدڵەکان دێنە ناو قوڕگی خاوەنەکانیان و پیش دەخۆنەوە، هەروەك خودای گەورە دەفەرموێت:﴿ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ ۚ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾ ﴾ غافر. واتە: (کاتێك کەدڵەکان دەگەنە گەروو، غەم و پەژارەو تەنگانە دڵ و دەروونی خوا نەناسان بەتەواوی داگیر دەکات، ستەمکاران هیچ دڵسۆز و پشتیوانێکیان نیە،کەسیش تکاکار و خەم خۆریان نیە، تاقسەو تکایان لێ وەربگیرێت)..

پەنا بەخودا لە ناڕەحەتی و ناخۆشی ئەو ڕۆژە! پەنا بە خودا لەقورسی و گرانی و ترسناکی ئەو وەستانە !!

يَومُ القيامة لوعَلمتَ بهَولـه	لَفَرَرتَ من أهلٍ وَمن أوطـانِ
يومُ تَشَقَقَت السماءُ لِهَولـه	وَتَشيبُ فيه مَفارِقُ الـولـدانِ
يَـومُ عَبُوسٌ قَمطَرير شَـره	في الخَلق منتشر عظيم الشأنِ

ئەگەر ترس و ناڕەحەتی ڕۆژی قیامەتت دەزانی، لەدەست خزم و کەس و کارو نیشتمان و خاك و وڵات ڕات دەکردو بەرەو شاخ و کێوەکان هەڵدەهاتیت، چونکە لەو ڕۆژەدا، ئاسمانەکان پارچە پارچە دەبن و کۆرپەکان قژی سەریان سپی دەبێ، ئەوڕۆژە ناوچاو تاڵەی کە ناڕەحەتیەکەی زۆربەی خەڵکی دەگرێتەوە..

بەڵام لەو ڕۆژەدا هەندێك کەس دڵنیاو ئارام و بێباکن، دوورن لەگەرمی و ناڕەحەتی.. ئایا دەزانی ئەو کەسانە کێن؟ ئەوە ئەو کەسانەن کە لەژێر سێبەری خودای گەورەدا ئارامیان گرتووە، کەلەو ڕۆژەدا هیچ سێبەرێك نیە، تەنها سێبەری خودای گەورە نەبێت، هەروەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (سَبعَةٌ يُظلُهُمُ اللهُ فـي ظلـه، يَومَ لا ظِلَ إلا ظلـهُ). واتە: (حەوت کۆمەڵ لەژێر سێبەری خوادان، لەڕۆژێکدا کە هیچ سێبەرێك نیە، جگە لەسێبەری خودا.. لێرەدا باسی یەکێك لەو حەوت کۆمەڵە دەکەین ئەویش (رَجُلٌ قَلبُهُ مُعَلقٌ با لمَساجد)[٣]. ئەمانەش ئەو پیاوانەن کە دڵیان پابەندو وابەستەیە بە مزگەوتەکانەوە).. بەڵێ.. مزگەوت

٣-رواه البخاري ومسلم.

قوتابخانەی پێغەمبەرو ﷺ هاوەڵانیەتی.. ئەم فەرموودەیە باسی ئەو کەسانە دەکات، کاتێـك کە لە مزگەوت دەردەچن دڵیان لای ئەوکاتەیە کە دەگەڕێنەوە بۆ مزگـەوت، دڵیان لای نوێژەکانیانە، ئەو نوێژەی کە میعراجی ئیماندارانەو دڵیان بۆلای پەروەردگار بەرز دەکاتەوە..

❖ عائیشـە دایکـی ئیمانـداران (خـودای لـێ ڕازی بێـت) دەفەرموێـت: (لەگـەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ قسـەمان دەکردو ئەویش قسـەی لەگەڵ دەکردین، بەڵام کاتێك کاتی نوێژ دەهات، وەکو ئەوە وابوو نەبمان ناسیێت و نەبیناسین)..

ئەو نوێژەی جارێك نەبوو لەکاتی (الله أكبر) ی نوێژ دابەستندا ناڵەی گریانی لێ بەرز نەبێتەوەو هۆن هۆن فرمێسـك بەچاوەکانیدا نەیەتە خوارەوە، چونکە دڵنیایە هەروەك چۆن لەنوێژەکانیدا ڕووبەڕووی خودا وەستاوە، ئاواش لە ڕۆژی دواییدا لەگەڵ خودای گەورەدا گفتوگۆ دەکات و لێپرسینەوەی لەگەڵ دەکرێت..

❖ عبـدالله ی کـوڕی شـەخیر دەفەرموێت: (أتيت رسـول الله ﷺ وهو يصلي ولجوفـه أزيز كأزيز المرجـل في البكاء)[٤]. واتە: (چووم بـۆ لای پێغەمبەری خودا ﷺ نوێژی دەکرد، دەگریاو کزە لە سنگیەوە دەهات،وەك کزەو کسپەی مەنجەڵی سەر ئاگر)..

❖ لە یەکێك لە غەزاکاندا پێغەمبەری خودا ﷺ، (عوببادی کوڕی بیشـر) و (عەمماری کوڕی یاسر)ی دانا بە پاسەوان.. ئەم دوو هاوەڵەش ڕێککەوتن لە سەر ئەوەی سـەرەتا (عەممار) پاسەوانی بکات و لە نیوەی شەویش بە دواوە (عوبباد) پاسەوان بێت.. کاتێك سەرەی (عوبباد) هات و هەستی بە ئارامی شەو کرد، ڕووی کردە خوداپەرسـتی و دەستی بە شـەونوێژ کرد، لە نوێژەکەشـدا دەستی کرد بە خوێندنی سـورەتی (الكهـف).. یەکێك لە بێباوەڕان تیـرو کەوانەکەی دەرهێناو تیرێکی لە (عوبباد) گرت، (عوبباد) تیرەکەی لە جەسـتەی دەرهێناو لە قورئان خوێندن و نوێژ کردن بەردەوام بوو.. کابرای بێباوەڕ تیرێکی تری گرتە (عوبباد)، (عوبباد) ئەم تیرەشـی لە جەسـتەی دەرهێنـاو هیچ باکی نەبـوو.. بێباوەڕەکە تیری سـێیەمی ناڕاسـتەی (عوبباد) کرد، (عوبباد) ئەم تیرەشـی لە جەسـتەی

٤-رواه أبوداود /٩٠٤ .

دەرهێناو بە (عەممار) ی وت: هەستە (عەممار) برینداربووم.. کابرای بێباوەڕ کاتێك هەردووکیانی بینی هەڵهات.. (عەممار) گلەیی لە (عوبباد) کردو پێی وت: بۆ لە سەرەتاوە خەبەرت نەکردمەوە؟! (عوبباد) یش لە وەڵامدا وتی: نوێژم دەکردو لە نوێژەکەشمدا سورەتی (الکهف) م دەخوێند، پێم خۆش نەبوو قورئان خوێندنەکەم ببڕم و حەزم دەکرد سورەتەکە تەواو بکەم، سوێند بە خودا لەبەر فەرمانەکەی پێغەمبەری خودا ﷺ نەبووایەو لەوەش نەترساما یە کە زیان بە پێغەمبەرو هاوەڵانی دەکەوێت، مردنی خۆمم پێخۆشتر بوو، لەوەی نوێژەکەم و خوێندنی ئەو سورەتە پیرۆزە ببڕم..

❖ حاتەمی ئەصەم دەفەرموێت: کاتێك هەڵدەستم بۆ نوێژو ڕادەوەستم، کەعبە دەخەمە نێوان برۆکانمەوەو بەهەشت دەخەمە لای ڕاستم و دۆزەخ لای چەپم، واشدەزانم فریشتەی ڕۆح کێشان لە دوامەوەیەو لە سەر پردی (صراط) یشم، وا گومانیش دەبەم کۆتا نوێژم بێت، پاشان نوێژەکەم دەست پێدەکەم و ناشزانم خودا لێم وەردەگرێت یان نا..

❖ ئیبن سیرین دەفەرموێت: کاتێك موسلیمی کوڕی یەسارم بینی، سەری لە سوجدە بەرز کردەوە، سەیری شوێنی سوجدەکەیم کرد، لەبەر فرمێسك وەکو ئەوە وابوو، ئاوی لێڕژا بێت..

بەڵێ.. ئەسرین ڕوومەتەکانی تەڕ دەکات و ڕوخساری دەگەشێتەوەو ڕووناکی دایدەگرێت، کاتێك دەیەوێت بخەوێت، خەوی لێ ناکەوێت، لەترسی دۆزەخ و لە خۆشی بەهەشت..

❖ عەلی کوڕی حسێن (خودا لێیان ڕازی بێت) کاتێك دەست نوێژی دەگرت دەلەرزی و ئارەقی دەکردو ڕەنگی تێکدەچوو، پرسیاریان لێدەکردو لێیان دەپرسی بۆچی وات لێ بەسەر دێت؟ ئەویش دەیفەرموو: ئایا دەزانن کەمێکی تر لە خزمەت کێدا ڕادەوەستم؟!

❖ کاتێك پرسیار لە خەڵەفی کوڕی ئەیوب دەکرێت و پێی دەڵێن: چۆن دەتوانیت ئارام بگریت لە کاتی نوێژداو مێش لە خۆت دوور ناخەیتەوە بۆ ئەوەی نوێژەکەت لێ تێکنەچێت؟ ئەویش لە وەڵامدا دەفەرموێت: کەسانێکی لە

ڕێ دەرچوو لـە ژێر قامچی فەرمانڕەوەکانیاندا ئارامیان دەگرت و پێشبڕکێیان دەکرد و شانازییان بە خۆیانەوە دەکرد، بۆ ئەوەی پێیان بڵێن فلانە کەس بەهێز و ئارامگرە، ئەی من چۆن لە خزمەتی خودای گەورەدا ڕابوەستم و مێشێك بتوانێت بمجوڵێنێ و نوێژەکەم لێ تێك بدات؟!

❖ ئیمامی بوخاری (ڕەحمەتی خودای لێ بێت) شەوێکیان نوێژی دەکرد حەڤدە جار زەردەواڵـە پێوەیدا، لە دوای تەواو بوونی نوێژەکـەی فەرمووی: بزانن ئەوە چی بوو ئازاریدام؟!

❖ موسلیمی کوڕی یەسار لە مزگەوت نوێژی دەکرد و بەشێك لە مزگەوتەکە داڕوخا، خەڵکانی نزیك مزگەوتەکە ترسان و ئەمیش هەر ئاوڕیشی نەدایەوە..

❖ کثیری حیمصي شەست ساڵ پێشنوێژی شاری حیمص بوو لە سوریا، لـەو ماوەیەدا تەنها جارێك نوێـژی لێ تێکنەچوو، پرسیاریان لێکـرد کە چۆن لەم ماوەی شەسـت ساڵەدا نوێژت لێ تێکنەچووە؟! لە وەڵامـدا وتی: هەر کاتێك لـە دەرگای مزگەوت هاتبێتمـە ژوورەوە جگەلە یادی خودا هیچ شـتێکی ترم لە دەرونمدا نەهێشتووەتەوە..

❖ خێزانـی عومەری کوڕی عبدالعزیز دەفەرموێت: کەسـم نەبینیوە وەکو عومەری هاوسەرم لە ڕۆژی دوایی بترسێت و لە نوێژدا ئەوەندە بگریت، تەنانەت ئەوەندە دەگریا، جاری وا هەبوو گومانم وابوو کە مردووە.

❖ ڕۆژێـك پێغەمبەری خـودا ﷺ لە پێش نوێژیدا ئـەم ئایەتە پیرۆزانەی دەخوێند: ﴿ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿٤٤﴾ ﴾الحجر. واتـە: (بێگومان دۆزەخ بەڵێنگای هەموو ئەوانە بە گشـتی ● حـەوت دەروازەی گەورەی هەیە، هەر دەروازەیەکیشـی چەنـد دەرگاو چەند بەشێکە، کە دەستەی دۆزەخیەکان بە گوێرەی گوناهـ و تاوانیان ڕاپێچ دەکرێن بۆ ناوی).. لەم کاتەدا سەلمانی فارسی رضي الله عنه گوێی لێدەبێت و ماوەی سێ ڕۆژ هەڵدێت بۆ دەرەوەی شاری مەدینە و ئاگای لە خۆی نامێنێت، پاشان هاوەڵان دەیدۆزنەوە و دەیهێننەوە بۆ لای پێغەمبەری خودا ﷺ.. سەلمانی فارسی رضي الله عنه فەرمووی: ئەی پێغەمبـەری خـودا ﷺ کاتێك لـەو ئایەتە پیرۆزانە ورد بوومـەوە، دڵم پارچە

پارچـە بوو.. لەم کاتەدا خودای پەروەردگار بـۆ دڵنەوایی ئیمانداران ئەم ئایەتە پیرۆزانەی نـاردە خـوارەوە ﴿ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ٱدْخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ إِخْوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَٰبِلِينَ ﴿٤٧﴾ ﴾الحجر. واتـە: (بە ڕاسـتی خوانـاس و پارێـزکاران لە نـاو باخەکانی بەهەشـت و کانیاوە سـازگارەکاندان * پێیان دەوترێت فەرموو بچنە ناوی بە سـەلامەتی و سەلامەتان لە سـەر بێت، ژیانی پڕ ئاسودەیی تیادا بەرنە سـەر * لە کاتێکدا هەرچی کینە و بوغـزە لە دڵ و دەرونیاندا دەرمان کێشـا و ئەو بەختەوەرانە بـرای یەکترن و لە سەر کورسی و قەنەفە ڕازاوەکان لە بەرامبەر یەکەوە دانیشتوون)..

بەڵێ.. ئەمانە ئەو کەسـانەن، لەکاتی نوێژەکانیانـدا بیر لەوکاتە دەکەنەوە، وابەسـەر پردی (صراط) دا بەرەو بەهەشـت هەنگاو دەنێن، ئەو پردەی لەسـەر پشـتی دۆزەخ دروسـت کـراوە، هەنگاونان لەوشـوێنەدا ئاسـان نیـە، ئەوپردەی لەمـوو باریکتـرە، هەروەها لە شمشـێریش تیژترە.. ئەو کەسـانە مافی خۆیانە لەنوێژەکانیاندا بلەرزن وەکو داری بی چۆن لەئاودا دەلەرزێت..

بـراو خوشـکی ئازیـز: هەر لـەو ڕۆژەداو هـەر لـەو هەڵوێسـتەدا هەندێك لەخەڵکی حاڵیان پێچەوانەی حاڵی بەندە چاکەکانی خودایە..

لەو ڕۆژەدا کە تاریکی باڵ بەسەر هەموو شتێکدا دەکێشێ، ئەو ڕۆژەی کەخۆر نامێنێ و فڕێ دەدرێتە ناو دۆزەخەوە، ئەسـتێرەکان وردوخاش دەبن، شاخەکان وەکو خوری شـی دەبنەوە، ئاسـمانەکان پارچەپارچە دەبن، لەو ڕۆژەدا هەندێك لـە خەڵکـی بەکوێری حەشـر دەکرێـن و هیچ شـتێك نابینن، هەروەکـو خودای گەورە دەفەرموێـت: ﴿ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ۚ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ ﴾طه. واتە: (ئەو کەسـەی ڕوو وەردەگێڕێ لە بەرنامەو ڕێبازی خوداو پشتی تێ دەکات، بێگومان بۆ ئەو جۆرە کەسانە ژیانێکی ترش و تاڵ و ناخۆش پێش دێت، لەڕۆژی قیامەتیشـدا بەکوێری حەشری دەکەین * ئەو کەسەش دەڵێت: ئەی پەروەردگار بۆ بە کوێری حەشرت کردم؟ خۆمن کاتی

خۆی چاوم ساغ بوو* خودای گەورەش دەفەرموویّت: تۆبەو شیّوەیە بوویت و کویّر بوویت لەئاستی ئایات و بەلگەکانی ئیّمەدا کاتیّك کە پیّت ڕادەگەیەنرا، ئیّمەش ئەمڕۆ ئاوا مامەڵەی کەسیّکی لەبیر کراوت لەگەڵ دەکەین* ئابەو شیّوەیە تۆڵە لەو کەسە دەکەینەوە کە سنوور دەبەزیّنیّت و باوەڕ بە فرمانەکانی پەروەردگار ناهیّنیّت، بیّگومان سزای قیامەت زۆر سەخت ترو بەردەوام ترە)..

بەڵام موژدە بیّت هەر لەو ڕۆژەدا، هەندیّك کەس لەلایەن خودای گەورەوە بەقەد شاخەکان ڕووناکیان پیّ دەدریّت و هەتا چاو بڕکات ڕووناکیەکەیان دەڕوات و پیّشیان بۆ ڕووناك دەکاتەوە، هەرکەسەو بەقەد کردارە باشەکانی ڕووناکی پیّ دەدریّت، کەسی واش هەیە ڕووناکیەکەی تەنها لەپەنجەی قاچیدایەو جاریّك ڕووناکی بۆدەکات و جاریّکیش خامۆش دەبیّت، کەسانی واش هەن بە تاریکی دەڕۆن هیچ ڕووناکیەکیان نیە، کەسی واش هەیە پەنا بەخودا بەکویّری حەشر دەکریّت وەکو لە ئایەتەکەی پیّشوودا باسمان کرد..

خودای گەورە دەفەرموێت:﴿يَوْمَ تَرَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِم بُشْرَىٰكُمُ ٱلْيَوْمَ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱنظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ قِيلَ ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَٱرْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ ۖ هِىَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾﴾ الحديد. واتە: (ڕۆژیّك دیّت کە دەبینیت پیاوانی ئیماندارو ژنانی ئیماندار بەرەو بەهەشت بەڕیّ دەکریّن، نورو ڕووناکیەکی ئاشکرا لەبەردەم و لەلای ڕاستیانەوە دەڕوات و فریشتەکان پیّیان دەڵیّن: مژدەی ئیّوە ئەمڕۆ باخەکانی بەهەشتە،کە چەندەها ڕووبار بە ناویاندا دەڕوات، هاوڕیّ لەگەڵ ژیانی هەمیشەیی و نەبڕاوە تیایدا، ئا ئەوەیە سەرکەوتن و سەرفرازی گەورەو بیّ سنوور* ئا لەو ڕۆژەدا کە ئیمانداران بەرەو بەهەشت بەڕیّ دەکریّن، پیاوان و ژنانی دووڕوو دەهیّنریّنە سەر ڕیّگەیان، بەغەمبارییەوە بۆ ئیمانداران دەڕوانن، ئیماندارانیش هیچ لایان لیّ ناکەنەوە،

بۆیە بەغـەمو پەژارەیەكـی زۆرەوە پێیان دەڵێن: دەی تەماشـایەكمان بكەن، با لە نوری ڕوخسـارتان بەهرەوەر بیـن، بەڵام پێیان دەوترێـت: بگەڕێنەوە دواوە، خۆتان بەشوێن نورو ڕووناكیدا بگەڕێن، دەستبەجێ دیوارێك دروست دەكرێت لەنێـوان ئیمانـداران و دووڕووەكانـدا، دەروازەیەكیشـی تێدایـە، دیـوی ناوەوە كەڕووی لە ئیماندارانە، ڕووی لە ڕەحمەت و بەهەشـتە، دیوی دەرەوە كەڕووی لە دووڕووەكانە، ڕووی لە سـزاو دۆزەخە ❁ ئینجـا دووڕووەكان هاوار لە ئیمانداران دەكەن و دەڵێن: ئایا ئێمە هاوڕێی ئێوە نەبووین؟! ئێمە هاوكاری ئێوە نەبووین؟! ئیمانـداران دەڵێـن: بەڵـێ وایە، بـەڵام ئێوە خۆتـان تووشـی دووڕوویی و پیلان گێـڕی كرد، خۆتان مەڵاس دابوو، بۆ فرسـەت دەگەڕان كـە زەرەر لە ئیمانداران بدەن و هەمیشـە لە گومـان و دوودڵیدا دەژیان و بڵاویشـتان دەكـردەوەو هیواو ئاواتی بێجێ سـەری لێتێكدابوون، هەتا ویسـتی خودا یەخەی پێ گرتن و كۆتایی بەژیانتان هات، شـەیتانیش گومڕای كردبوون و لەڕێبازی خـودا وێڵی كردبوون ❁ ئەمـڕۆ ئیتر هیـچ پاكانەیـەك لەئێوەو بێبـاوەڕان وەرناگیرێت، شـوێنەوارو مەنزڵگای هەمووتان دۆزەخە، هەر ئەوەش شایسـتەتانە، ئای چ سـەرەنجامێكی خراپ و نالەبارە)!!

هەروەها خودای گـەورە لەئایەتێكی تـردا دەفەرموێت:﴿ وَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِى ٱلْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ ﴿٥٠﴾ ﴾ابراهیم. واتـە: (تاوانباران دەبینی بەزنجیر بەستراونەتەوەو پێش دەدرێن لەناشـرینترین شـێوەدا بـەرەو نارەحەتتریـن ئێـش و ئـازار ❁ هەروەها جۆرە بەرگێكیان لەبەردایە وەك ئەوەی ماددەی سـوتێنەری تێدا بێت و زیاتر ئازاریان بدات).. هەندێك لەو كەسـانە ئەوانە بوون كـە گرنگیان بەنوێژەكانیان نەئەداو ساردوسڕییان لێ دەكرد..

هەروەهـا خودای گـەورە دەفەرمویـت:﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُوا۟ لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ ﴾المرسلات. واتـە: (خۆ ئەگەر پێیـان بووترێت: كڕنوش بـەرن و مـل كەچی فەرمانی خودابن، ئـەوا مل كەچ نابن ❁ هـاوارو وەیل بۆ ئەو كەسانەی كە بڕوایان بە پێغەمبەران و ڕۆژی دوایی نەبوو)..

ئای چەند چارەڕەشن؟! چۆن پێش دەدڕێن بۆ سەختترین ئازارو ئێش؟!دەبێت حاڵیان چۆن بێت، کاتێك ڕاپێچی دۆزەخێکی برسی دەکرێن و دۆزەخیش هەر دەڵێت:﴿ هَلْ مِن مَّزِيدٍ ﴾؟ ئایا زیاتر هەیە؟

خۆزگە دەمانزانی حاڵیان چۆنە کاتێك لێیان دەدرێت بەگورزی ئاسنین! خۆزگە دەمانزانی حاڵیان چۆنە کاتێك خۆراکی تاڵ و ناخۆشیان دەرخوارد دەدرێت! خۆراکێك لە کێم وخوێن و زوخاو! ئای چەند ناڕەحەتە! سوێند بەخودا ئەوانە لە خراپترین دروستکراوەکانی خودان..

فەزڵ و گرنگی نوێژ

نوێژ پەیوەندی نێوان بەندەو خودایە، بەهۆی نوێژەوە دڵی بەندە چاکەکان، باڵندە ئاسا بەرز دەبێتەوە بەرەو لای خودا..

نوێژ چەندان فەزڵ و پلەو پایەی هەیە لە دونیاو ڕۆژی دوایشدا، نوێژ هۆکارێکە بۆ ئەنجامدانی چاکە، هەروەها هۆکارە بۆ دوورکەوتنەوە لە خراپەو ڕێگەی چەوت..

ئەنجامدانی نوێژ بەڕێکوپێکی بەدەست هێنانی پاداشت و پلەو پایەی گەورەیە، دەبێتە هۆی سڕینەوەی گوناهو تاوان، یەکەم کردەوەشە کە لێپرسینەوەی مرۆڤی لە سەر دەکرێت لەڕۆژی دوایدا.. خودای گەورە دەفەرموێت:﴿ ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾ ﴾العنكبوت. واتە: (ئەی پێغەمبەر ﷺ ئەوەی بۆت ڕەوانە دەکرێت لەقورئان بیخوێنەرەوەو نوێژیش بەچاکی ئەنجام بدە، چونکە بەڕاستی نوێژ بەرهەڵستی گوناهو تاوان و نادروستی دەکات)..

هەروەها دەفەرموێت:﴿ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ ۖ إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ ﴾الأسراء. واتە: (ئەی پێغەمبەر ﷺ، ئەی ئیماندار، نوێژئەنجام بدە کاتێك خۆر نیوەی ئاسمان بەجێ دەهێڵێت (ئاماژەیە بۆ نوێژی نیوەڕۆو عەسر) لەتاریکی شەویشدا (نوێژی مەغریب و

عیشـا) ئەنجـام بـدە، نوێـژی بەیانیـش (کـە زۆر قورئانـی تێـدا دەخوێنرێت فەراموۆش مەکە) بەڕاسـتی قورئان خوێندنی نوێژی بەیانی دەبینرێت (لەلایەن فریشـتەکانەوە)).. هەروەهـا خـودای گـەورە لەئایەتێکـی تـردا دەفەرمویـت: ﴿ حَـٰفِظُواْ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ وَقُومُواْ لِلَّهِ قَـٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ ﴾ البقـرة. واتـە: (کەمتەرخەمی مەکـەن و پارێزگاری لـە ئەنجامدانـی نوێژەکاندا بکەن، بەتایبەتی نوێژی ناوەند (کە نوێژی عەسـرە) هەمیشـەو بەردەوامیش هەستن بـە ئەنجامدانی فەرمانەکان بۆ خودا بەگـەردن کەچیەوە).. پێغەمبەریش ﷺ دەفەرمویـت: (أرَأيتُـم لو أنَ نَهراً بباب أحَدكُم يَغتَسِـلُ منهُ كُلَ يَـوم خَمسَ مَرّات، هَل يَبقى من دَرَنه شـيء؟ قالوا: لا يَبقى من دَرَنه شـيء، قال: فذالكَ مثلُ الصَلوات الخَمـس، يَمحو اللهُ بِهنَ الخَطايا)[٥]. واتە: (ئایـا دەبینن ئەگەر ڕووبارێك لە بەردەم دەرگای یەکێکتانـەوە بڕوات و هەموو ڕۆژێك پێنـج جار خۆی لێبشـوات، ئایا هیچ پیسیەکی پێوە دەمێنێ؟ وتیان: نەخێر هیچ پیسیەکی پێوە نامێنێ، پێغەمبەر ﷺ فەرمـووی: ئـەوە وەك نموونـەی پێنـج فـەرزەی نوێژ وایە، خـودای گەورە بەهۆی ئەو نوێژانەوە گوناهەکان دەسڕێتەوە)..

عبدالله ی کوڕی مەسـعود ﷺ دەفەرموێت: (پرسـیارم لە پێغەمبەری خودا ﷺ کـردو وتـم: کام کردارانە زۆر باشـن؟ فەرمووی: (الصَلاةُ عَلـى وَقتِها، قُلتُ: ثُـمَ أي؟ قـال: بِرُ الوالِدين، قُلتُ: ثُمَ أيّ؟ قال: الجِهادُ في سَـبيلِ الله)[٦]. واتە: (یەکەم کـرداری زۆرباش ئەوەیە کە نوێژ لەکاتی خۆیدا ئەنجـام بدەیت، وتم ئەی دوای ئەوە؟ فەرمووی: چاکە کردن لەگەڵ دایك و باوك، وتم: ئەی دوای ئەوە؟ فەرمووی: تێکۆشـان لە پێناوی خوادا)..هەروەها پێغەمبەری خـودا ﷺ دەفەرموێت: (إنَ أولُ ما يُحاسَـبُ النّاس به يَومَ القيامةِ من أعمالِهم الصَلاة...). واتە: (یەکەم شتێك کە خەڵکی لێپرسـینەوەی لەگەڵ دەکرێت لە ڕۆژی قیامەتـدا لە کردەوەکانیان، بریتیە لە نوێژ)..

٥-رواه البخاري ٥٢٨ ومسلم٦٦٧.

٦-متفق عليه.

فەزڵ و پلەو پایەی نوێژی عەسرو بەیانی

ئاینی ئیسلام لەنێو پێنج فەرزەکەی نوێژدا، زیاتر جەختی لەسەر هەندێکیان کردۆتەوەو گرنگی تایبەتی پێداون و خێرو پاداشتەکەشیان گەورەترە، لەوانەش نوێژی (عەسرو بەیانی)، چونکە ئەم دوو نوێژە کاتەکانیان ناسکن و خەڵکی خەریکی ئیسراحەتن و نوێژکردن تا ڕادەیەك نارەحەتی تێدایە لەم کاتانەدا، بەڵام ئەمە مانای پشتگوێ خستنی نوێژە فەرزەکانی تر نیەو هەموو نوێژە فەرزەکان گرنگی خۆیان هەیە..

پێغەمبەر ﷺ لەباسی فەزڵی نوێژی بەیانی و عەسردا دەفەرموێت: (لَن يَلِجَ النـار أحدُ صَلّى قَبلَ طلوعِ الشَمسِ وقَبلَ غروبِها) يعني: الفجـر والعصر[٧]. واتە: (ئاگری دۆزەخ نابینێت ئەوکەسەی پێش خۆرکەوتن و پێش خۆر ئاوابوون نوێژ ئەنجام بدات) مەبەست لە (نوێژی بەیانی و عەسرە)..

هەروەها دەفەرموێت: (مَـن صَلّـى الصُبـح، فَهـوَ فـي ذِمـة اللهِ...)[٨]. واتە: (هەرکەسێك نوێژی بەیانی ئەنجام بدات لەپارێزگاری خوادا دەبێت...).. هەروەها پێغەمبەری خودا ﷺ لەفەرموودەیەکی تردا دەفەرموێت: (مَن صَلّى البَردَينِ دَخَلَ الجَنة)[٩]. واتە: (هەرکەسێك نوێژی بەیانی و عەسر ئەنجام بدات دەچێتە بەهەشتەوە).. لەبەرئەوەی کاتی نوێژی بەیانی کاتێکی خۆشە بۆ خەوو شەیتانیش هەوڵ دەدات کە زیاتر خەوت لا خۆشەویست بکات و نوێژەکەشت لا قورس بکات و کاتی نوێژی عەسریش زیاتر خەڵکی خەریکی کارو کاسبی و بازرگانین..

ئەبو هورەیرە ﷺ لەپێغەمبەری خوداوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە فەرمویەتی: (يَتَعاقَبـونَ فيكُم مَلائكـة بالليل وملائكـة بالنَهار، وَيَجتمعونَ فـي صَلاةِ الصُبح وصَـلاةِ العَصر، ثُـمَ يَعرُجُ الذيـنَ باتُو فيكُـم، فَيَسـألُهُمُ اللهُ- وَهوَ أعلَـمُ بِهِم- كَيفَ

٧-رواه مسلم ٦٣٤.

٨-رواه مسلم ٦٥٧.

٩-متفق عليه (البخاري ٥٧٤ ومسلم ٦٣٥).

تَرَكتُم عِبادي؟ فيَقولونَ: تَرَكناهُم وَهُم يُصَلونَ، وأتَيناهُم وَهُم يُصَلونَ)[10]. واتە: (چاودێری دەکرێن لەلایەن فریشتەوە بە شەوو ڕۆژ، فریشتەیەك لەشەوداو فریشتەیەك لە ڕۆژدا، کۆدەبنەوە لە نوێژی بەیانیو نوێژی عەسردا، پاشان فریشتەکان سەردەکەون لەدوای ئەوەی لەلاتان مانەوە، خودای گەورە لێیان دەپرسێت- لەکاتێکدا خودای گەورە زاناترە بەحاڵتان لەوان- چۆن بەندەکانی منتان بەجێهێشت؟ ئەوانیش دەڵێن: کاتێك بەجێمان هێشتن نوێژیان دەکردو کاتێکیش چوین بۆلایان نوێژیان دەکرد)..

ئەگەر ئەم فەرموودانە نوێژی عەسرمان لەلا خۆشەویست نەکەن، ئەوا پێغەمبەری خودا ﷺ بەم فەرموودەیە دەمانترسێنێت کە دەفەرموێت: (مَن تَرَكَ صَلاةَ العَصرِ فَقَد حَبِطَ عَمَلُهُ)[11]. واتە: (هەرکەسێك واز لە نوێژی عەسر بێنێت ئەوا کردەوەکانی پوچو بێ کەڵك دەبنو خەسارەت مەند دەبێت)..

فەزڵی نوێژی جەماعەت

کۆمەڵو جەماعەت ڕەحمەتن، جیاوازیش سزاو نارەحەتیە، نوێژی جەماعەتیش بەهێزیی گیانی برایەتیە، هەروەها نوێژی جەماعەت هاوشێوەی ڕیزی فریشتەکانە لە ئاسمان، هەروەك خودای گەورە دەفەرموێت:﴿ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ ﴾الصافات. واتە: (بەڕاستی ئێمە هەر هەموومان بەڕیز وەستاوین (ئامادەی فەرمانین)، دووبارە دەڵێن: ئێمە هەموودەم سەرگەرمی تەسبیحاتو ستایشی خودای میهرەبانین)..هەروەها دەفەرموێت: ﴿وَٱلصَّـٰٓفَّـٰتِ صَفًّا ﴿١﴾ ﴾ الصافات. واتە: (سوێند بە فریشتە ڕیز بووەکان)..

نوێژی جەماعەت بەلای زۆربەی زانایانەوە فەرزە، هەروەك لەم ئایەتو فەرمودانەدا ئاماژەی پێکراوە، خودای گەورە دەفەرموێت:﴿ وَٱرْكَعُوا۟ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ﴾ البقرة . واتە: (لەگەڵ کڕنوش بەراندا کڕنووش بەرن- بۆ پەروەردگارتان)..

لەبەر گرنگیو بایەخی نوێژی جەماعەت،ئیمانداران لەکاتی غەزاو

١٠-متفق عليه (البخاري٥٧٤،ومسلم٦٣٢).

١١-رواه البخاري٥٥٣.

جەنگیشدا پێویستە نوێژەکانیان بەجەماعەت ئەنجام بدەن، هەروەك خودای گەورە دەفەرموێت:﴿ وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا۟ فَلْيَكُونُوا۟ مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا۟ حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ ﴿١٠٢﴾ ﴾النساء. واتە: (کاتێك تۆ ئەی پێغەمبەری خودا ﷺ لە ناو هاوەڵانتدا بوویتو پێش نوێژیت بۆ دەکردن - لەکاتی جەنگدا -، ئەوا با دەستەیەکیان لەگەڵ تۆدا بوەستن بۆ نوێژو چەکەکانیان پێبێت، کاتێك ئەم دەستەیەی کە نوێژ دەکات چونە سوجدە، با ئەوانەی تر لە پشتیانەوە بن، پاشان کە ئەمان لێبوونەوە ئەو دەستەیەی کە پاسەوانییان دەکرد بابێن لەگەڵ تۆدا نوێژەکەیان بکەن، با هۆشیارو چەکداریش بن...)..پێغەمبەری خوداش ﷺ دەفەرموێت: (صَلاةُ الجَماعَةِ أفضَلُ مِن صَلاةِ الفَذِّ بِسَبعٍ وَعشرينَ دَرَجة). [١٢]واتە: (نوێژی جەماعەت بیستو حەوت پلە باشترە لە نوێژێك، کە بەتەنها ئەنجام بدرێت).. هەروەها دەفەرموێت: (والذي نَفسي بِيَدِه لَقَد هَمَمتُ أن آمُرَ بِحَطَبٍ يحتَطبُ ثُمَّ آمُرَ بالصَلاةِ فَيُؤذَنُ لها، ثُمَّ آمُرَ رَجُلاً فَيَؤُمَّ النّاسَ ثُمَ أخالفُ إلى رجالٍ فأُحرِقُ عَليهم بُيُوتَهُم)[١٣]. واتە: (سوێند بەو کەسەی گیانی منی بەدەستە ویستم فەرمان بکەم بەوەی کە دار کۆ بکەنەوەو پاشان فەرمان بە کەسێك لە ئێوە بکەم کە پێش نوێژی بۆ خەڵکەکە بکاتو بچینە سەر ئەوانەی کە نوێژ بە جەماعەت ناکەن، هەتا ماڵەکانیان بەسەردا بسووتێنین).. هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (مَن سَمِعَ النِّداءَ فلَم يَأتِ فَلا صَلاةَ لَهُ إلاّ مِن عُذْرٍ)[١٤]. واتە: (هەرکەسێك گوێی لە بانگ بێتو نەچێت بە دەمیەوە، یاخود نەچێت بۆ مزگەوت، ئەوا ئەو نوێژە بۆ ئەو نیە، تەنها لە حاڵەتێکدا نەبێت کە بیانوو عوزری هەبێت).. ئەمەش دەبێتە بەڵگە بۆ هەموو ئەو کەسانەی کە گوێیان لەبانگە، دەبێت بچن بۆ مزگەوت، ئەگەر چاویان نەبینێتو نابیناش بن، هەروەك ئەبو هورەیرە ؓ دەگێڕێتەوەو

١٢-البخاري ٦٤٥ و مسلم ٦٥٠.

١٣-البخاري ٦٤٤ ومسلم ٦٥١.

١٤-ابن ماجه ٧٩٣ وابن حبان ٢٠٩٥ .

دەفەرمویێت: (عبدالله ی کوری أم مكتوم) کە نابینا بوو هات بۆلای پێغەمبەر ﷺ و وتی: ئەی پێغەمبەری خودا ﷺ من کەسێکم نیە چاو ساغم بێت و بمهێنێ بۆ مزگەوت و داوای رووخسەتی کرد بۆ ئەوەی لە ماڵەوە نوێژەکانی ئەنجام بدات، پێغەمبەریش ﷺ رووخسەتیدا، بەلام کاتێك رۆیشت، پێغەمبەر ﷺ بانگی کردو پێی فەرموو: (هَل تَسمَعُ النِّداءَ بالصَّلاةِ؟ قال: نَعَم، قال: فأجِب)[١٥]. واتە: (ئایا گوێت لە بانگ دەبێت لەکاتی نوێژەکاندا؟ ووتی: بەڵێ، پێغەمبەری خودا ﷺ فەرمووی: دەی واجبە بێی بۆ مزگەوت)..

هەروەها لە فەرموودەیەکی تردا هاتووە کە (عبدالله ی کوڕی أم مكتوم) کە بانگ دەری پێغەمبەری خودا ﷺ بووە فەرموویەتی: (ئەی پێغەمبەری خودا ﷺ شاری مەدینە حەشەراتی زیان بەخشی وەك دووپشك و ئاژەڵی دڕندەی وەك گورگ و سەگی هاری زۆرە، پێغەمبەریش ﷺ پێی فەرموو: (تَسمَعُ حَيَّ عَلَى الصَّلاة،حَيَّ عَلَى الفَلاح،فَحَيهَلاً) أي تَعال[١٦]. واتە: (مادام گوێت لە (حَيَّ عَلَى الصَّلاة، حَيَّ عَلَى الفَلاح) دەبێت، وەرە).. لە فەرموودەیەکی تردا پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (مامن ثَلاثَة في قَريَة وَلا بَدو لاتُقامُ فيهمُ الصَّلاةُ إلا إستَحوَذَ عَلَيهِمُ الشَّيطان، فَعَلَيكُم بالجَماعَة، فإنَّما يَأكُلُ الذئبُ منَ الغَنَم القاصية)[١٧]. واتە: (ئەگەر لە دێیەك یان دەشتێك سێ کەس هەبوون و جەماعەتیان نەکرد،ئەوا شەیتان بەسەریاندا زاڵ دەبێت، دەی کەواتە پابەند بن بە کۆمەڵ و جەماعەتەوە، چونکە بە دڵنیاییەوە گورگ ئەو مەڕە دەخوات کە لە ڕانەکەی دابڕابێت)..

هەروەها لە فەرمودەیەکی تردا پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (مَن صَلَّى للهِ أربَعينَ يَوماً في جَماعَة، يُدرِكُ التَّكبيرةَ الأولى، كُتِبَ لَهُ بَراءَتان، بَراءَةٌ منَ النّار وَبَراءَةٌ منَ النِّفاق)[١٨]. واتە: (هەرکەسێك لەبەر خاتری خودا چل ڕۆژ نوێژەکانی بە بەردەوامی لە مزگەوتدا ئەنجام بدات و بە (الله أكبر) ی یەکەمدا بگات، ئەوا

١٥-مسلم٦٥٣.

١٦-رواه أبو داود.

١٧-رواه أحمد ٢١٢٠٣ وأبو داود ٥٤٧.

١٨-صحيح جامع الصغير ٦٣٦٥.

خودای گەورە لە دوو شت دەیپارێزێ و ڕزگاری دەکات، یەکەم: لە ئاگر دەیپارێزێ و نایسوتێنێ، دووەم: لە دوڕوویی دەیپارێزێ و بە دووڕوو نایژمێرێ)..

کەواتــە بەپێی ئــەم فەرمــوودە پیرۆزانە بێــت، نوێژی جەماعــەت فەرزەو پێویستە کاتێك گوێمان لە (الله أكبر) ی بانگ دەبێت ئەگەر خەوتووین، هەستین، ئەگــەر خەریکی ئیــش و کارین، دەســت هەڵگرین و وەڵامی بانگەکــە بدەینەوەو بەرەو مزگەوتەکان بکەوینە ڕێ..

❖ ئیبراهیمــی مــەروزی زەڕەنگــەر بــوو، کاتێــك چەکوشــەکەی بــەرز بکردایەتــەوەو گوێــی لــە بانــگ بووایــە، چەکوشــەکەی نەدەدایــەوە بــە زێڕو زیوەکەیداو یەکسەر دەستی لە کار هەڵدەگرت و بەرەو مزگەوت دەکەوتە ڕێ..

هەنگاونان بەرەو مزگەوت

گەورەتریــن و بەڕێزتریــن شــوێنی ســەر زەوی، مزگەوتەکانــی خــودای پەروەردگــارن، مزگــەوت شــوێنی پەرســتنی خودایە، شــوێنی لێخۆشــبوونە لە گوناهــو تاوان، هەروەهــا نوێژێك ئەگەر بەجەماعەت بکرێــت لە مزگەوتەکاندا خێری بیســت و حەوت نوێژی هەیە کــە بەتەنها ئەنجام بدرێ (الصَـلاةُ الجَماعَةُ تفضل صَلاةُ الفَذ - الفرد- بِسَبعٍ وَعَشرينَ دَرَجَة)[19].. بە هەر هەنگاو نانێکت بەرەو مزگەوت گوناهو تاوانێکت ئەســڕێتەوەو پلەیەکیش لەلای خودای پەروەردگار بەرز و بەڕێز دەبیت، پێغەمبــەر ﷺ دەفەرموێت: (مَن تَطَهَّرَ في بَيتِه ثُمَّ مَضَى إلــى بَيتٍ من بيُــوتِ الله لِيُقضيَ فَريضَةً مِــن فَرائِضِ الله، كانَــت خُطْواتُهُ إحداهُما تَحُــطُّ خَطيئَــة، والأُخرى تَرفَــعُ دَرَجَة)[20]. واتە: (هە رکەســێك لەماڵەوە دەســت نوێژبگرێــت، پاشــان بچێت بــۆ ماڵێك لــە ماڵەکانی خــودا، بــۆ جێبەجێکردنی فەرزێــك لــە فەرزەکانــی خودا، هــەر هەنگاوێــك لــە هەنگاوەکانــی دەبنە هۆی سڕینەوەی گوناهو تاوانەکانی و بەرزبوونەوەی پلەو پایەی)..

ئەبو هورەیرە ﷺ لەپێغەمبەری خوداوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی:

١٩-رواه البخاري ٦٤٥ ومسلم ٦٥٠.

٢٠-رواه مسلم ٦٦٦.

(ألا أَدُلُكُم عَلى ما يَمحُو اللهُ بِه الخَطايا، وَيَرفَعُ بِه الدَرَجات؟ قالو: بَلى يارَسـولَ الله، قال إسـباغُ الوضُوء عَلـى المَكاره، وكَثرَةُ الخُطا إلىَ المَسـاجِد، وَإنتظارَ الصَلاةِ بَعدَ الصَـلاة، فَذلكُمُ الرِباط، فَذلكُمُ الرِباط)[21]. واتە: (ئايا ڕێنمایتان بکەمو پێتان بڵێم چی دەبێتە هۆی سڕینەوەی گوناهو تاوانو پلەو پایەشتان بەرز دەکاتەوە؟ وتیان: بەڵێ ئەی پێغەمبەری خودا، پێغەمبەری خودا ﷺ فەرمووی: دەست نوێژگرتن لە کاتی ناڕەحەتیدا (وەك سەرماو گەرما)، وە زۆر هەنگاونان بەرەو مزگەوت، وە لـەدوای هەر نوێژێك چاوەڕوانی نوێژێكی تر بکەیت، ئا ئەوە جیهادو تێکۆشـانە لە ڕێی خوادا، ئا ئەوە جیهادو تێکۆشانە لە ڕێی خوادا)..

هەروەهـا دەبێت ئـەوەش بزانین، هەنگاوەکان چەندێـك زۆربن، ئەوا خێرو پاداشتەکەشـی زۆرترە، هەنگاونـان بەرەو مزگەوتو گەڕانـەوەش لە مزگەوت، بە هەمان شـێوە دەبێتە هۆی بەدەسـتهێنانی پاداشـت.. هەروەها ئەو کەسانەی ماڵەکانیـان لـە مزگەوتەکانەوە دوورە خێرو پاداشـتیان زۆرترە لەو کەسـانەی کـە نزیکن لە مزگەوتەکانەوە، لەبەر دووریو گەرماو سـەرماو ناڕەحەتی ڕێگە، ئەمـەش بەپێـی فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ کـە دەفەرموێـت: (إنَ أَعظَمَ النّاسِ أَجرَاً في الصَلاةِ، أَبعَدُهُم إلَيها مَمشي....)[22]..

لـەدوو فەرمـوودەی پیـرۆزدا پێغەمبـەری خودا ﷺ وەسـفی ئەو کەسـانە دەکات کە زۆر هاتووچۆی مزگەوت دەکەنو دەفەرموێت: (إذا رَأيتُمُ الرَجُلَ يَعتادُ المَسـاجِدَ، فَأَشـهِدوا لَهُ بالأيمان)[23]. واتە: (ئەگەر پیاوێکتان بینی زۆر هاتووچۆی مزگەوتی دەکردو خووی پێوە گرتبوو، ئەوا شایەتی ئیمانی بۆ بدەن).. هەروەها یەکێك لەو حەوت کۆمەڵەی کە لەکاتی گەرماو ناڕەحەتی ڕۆژی قیامەتدا خودای گەورە دەیان خاتە ژێر سێبەری خۆیەوە، بریتیە لەو کەسانەی کە دڵیان پابەندە بە مزگەوتەکانەوە (وَرَجُلٌ قَلبُهُ مُعَلَقٌ بِالمَساجِد)[24]..

21-رواه مسلم ٢٥١.

22-متفق عليه (البخاري ٦٥١ و مسلم ٦٦٢).

23-رواه الترمذي.

24-رواه البخاري ومسلم.

ئامادەبوونی نوێژی جەماعەتی بەیانی و عیشا

وەکو باسمان کرد ئامادە بوون لە نوێژی جەماعەتدا خێرو پاداشتێکی زۆری هەیە، هەروەها زۆر هاتووچۆ کردنی مزگەوت، دەبێتە هۆی سڕینەوەی گوناهو تاوان و بەرزبوونەوەی پلەی ئیماندار لەلای خودای پەروەردگار، لەناو نوێژەکانیشدا ئەنجام دانی نوێژی بەیانی و عیشا تایبەتمەندی و گرنگی تایبەتی خۆی هەیە، هەرچەندە زەحمەت و ناڕەحەتیشی تێدا بێت، بەڵام لە توانای مرۆڤ بەدەر نیە، هەروەك خودای پەروەردگار دەفەرمویت:﴿ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ...﴿٢٨٦﴾﴾ البقرة. واتە: (خودای گەورە ئەرك ناخاتە سەر هیچ کەسێك، مەگەر بە ئەندازەی توانای خۆی نەبێت)..

ئەبو هورەیرە ﷺ لە پێغەمبەری خوداوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی: (لـو يَعلَمُ النّاس مافي النـداء وَالصَف الأول، ثُمَ لَم يَجدوا إلاّ أن يَستَهموا عَلَيه، وَلَو يَعلَمونَ مافي التَهجير، لاَستَبَقُوا إلَيه، وَلَويَعلَمونَ مافي العَتَمَة وَالصُبح لأتَوهُما وَلَو حَبُوا)[٢٥]. واتە: (ئەگەر خەڵکی دەیانزانی چ خێرو پاداشتێك لە بانگ دان و ڕیزی یەکەمی جەماعەت دا هەیە، ئەوا تیرو پشکیان بۆ دەکرد، وە ئەگەر دەیانزانی چ خێرو پاداشتێك لە (الله أكبر) ی نوێژ دابەستندا هەیە ئەوا پێشبڕکێیان بۆ دەکرد، وە ئەگەر دەیانزانی چ خێرو پاداشتێك لە نوێژی جەماعەتی عیشاو بەیانیدا هەیە ئەوا دەهاتن، ئەگەر لەسەر دەست و ئەژنۆکانیشیان بوایە)..

هەروەها لە فەرموودەیەکی تردا پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرمویت: (مَن صَلَى العشاءَ في جَماعَة، فَكَأنَما قامَ نصفَ اللَيل، وَمَن صَلَى الصُبُح في جَماعَة فَكَأنَما صَلَى اللَيلِ كُلَه)[٢٦]. واتە: (هەر کەسێك نوێژی عیشا بە جەماعەت ئەنجام بدات، وەك ئەوە وایە کە نیوەی شەوێك شەو نوێژی کردبێت، وە هەر کەسێك نوێژی بەیانی بە جەماعەت ئەنجام بدات، وەك ئەوە وایە کە هەموو شەوەکە شەو نوێژی کردبێت)..

٢٥-متفق عليه (البخاري ٦١٥ ومسلم ٤٣٧).

٢٦-رواه مسلم ٦٥٦ وأبو داود ٥٥٥.

ئامادە بوونی نوێژی بەیانیو عیشاو ئەنجام دانیان بە جەماعەت، لە سیفەتی ئیماندارانەو بە پێچەوانەشەوە، پەنا بەخودا لە سیفەتی دووڕوانە، هەروەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرمویێت: (لَيسَ صَلاةٌ أثقَل عَلَى المُنافقِينَ من صَلاة الفَجر وَالعِشاء، وَلَو يَعلَمونَ ما فيهما لأتوهُما وَلَوحَبْوا)[٢٧]. واتە: (هیچ نوێژێك وەك نوێژی بەیانیو عیشا لەسەر دووڕووەكان گرانو زەحمەت نیە، خۆ ئەگەر بیان زانیایە چ خێرو پاداشتێكی تێدایە، ئەوا دەهاتن ئەگەر لەسەر سكو دەستو ئەژنۆكانیشیان بوایە).. لەبەر ئەوەی خەو لەكاتی نوێژی بەیانیدا خۆشەو هەستان نارەحەتو زەحمەتەو كاتی نوێژی عیشاش خەڵكی لە ئیسراحەت دان، یاخود لە میوانیو سەردانن.. هەر بۆیە پاداشتی نوێژی بەیانیو عیشا ئەگەر بە جەماعەت ئەنجام بدرێت، هاوتایە لەگەڵ ئەوەی شەو تا بەیانی شەو نوێژ بكەیت، بەڵام بە داخەوە خەڵكی ئێستا زۆر بە كەمی ئامادەی نوێژی جەماعەت دەبن، بە تایبەت عیشاو بەیانیو بەتایبەتی تریش نوێژی بەیانی، لە هەندێ ناوچەو گەڕەك مزگەوتەكان نوێژی عیشاو بەیانییان تێدا ناكرێتو دەرگای مزگەوتەكان دادەخرێتو تەنانەت بانگیشیان تێدا نادرێت.

شێخ (نبیل العوضي) دەفەرمویێت: بانگ خوێنی یەكێك لە مزگەوتەكان پرسیاری كردو وتی: بەیانیان كاتێك بانگ ئەدەم كەسێك نایەت، ئەوەندە چاوەڕێ دەكەم ئەترسم نوێژەكەم بچێت، ئایا دەبێت مزگەوتەكە دابخەمو بڕۆم بۆ مزگەوتێكی تر نوێژەكەم بكەم؟ پەنا بەخودا لەگەڕەكێكدا جگە لە بانگ خوێنەكە كەسێكی تر نەیەت بۆ مزگەوت[٢٨]!! لە كاتێكدا خودای گەورە لە وەسفی نوێژی بەیانیدا دەفەرمویێت: ﴿أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ ۖ إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ۝٧٨﴾ الاسراء.نوێژی بەیانی فریشتەكان دەیبینن و ئامادەی دەبنو سوننەتە قورئانی زۆری تێدا بخوێنرێت، بەڵام زۆر بەداخەوە، جاری وا هەیە ئەوانەش كە ئامادەی نوێژی جەماعەتی بەیانی دەبن لەبەر باوێشكو خەواڵوویی تەنانەت نازانن پێش نوێژ كام ئایەتو كام سورەتی

٢٧-متفق عليه(البخاري ٦٥٧ ومسلم ٤٥١).

٢٨-كاسێتی (أنين الفجر).

خوێندووە..

لێـرەدا دەبێـت ئاماژە بــەوە بکەین تەنانــەت دووڕووەکانیش لەســەردەمی پێغەمبەری خوادا ﷺ ئامادەی نوێژی جەماعەتی بەیانی و عیشا دەبوون، بەڵام وەکو خـودای گەورە ئاماژەی پێدەکات، تەنها بەوە لە ئیمانداران جیا دەکرانەوە، کە نوێژەکانیان بە ساردو سـڕی و خاوو خلیچکیەوە ئەنجـام دەدا: ﴿وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُواْ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلٗا ١٤٢﴾ النساء.
واتە: (هەرکاتێك هەڵدەستن بۆ نوێژ، زۆر بە لەش گرانی و تەممەڵی هەڵئەستن، ئەوانــە ڕیاو ڕوپامایی بــۆ خەڵکی دەکەن و زۆر کەم یــادی پەروەردگار دەکەن).. تەنانەت (عبدالله ی کوڕی ئوبەی کوڕی ســەلول) ســەرۆکی دووڕووەکانی شــاری مەدینە ئامادەی نوێژە جەماعەتەکان دەبوو.

❖ لە شــەوێك لە شــەوەکانی مانگی کانوونی دووەمی ساڵی ٢٠٠٨ لەیەکێك لە گەڕەکەکانی شاری سلێمانی مامەوە، کە ئەو گەڕەکە مزگەوتێکی زۆر خۆش و پاك و خاوێنیــان هەیە، بۆ نوێــژی بەیانی چووم بۆ مزگەوت، بۆئــەوەی بە جەماعەت نوێژەکەم بکەم، کاتێك چـووم پیاوێك جل و بەرگی خەوی لەبەردا بوو، خەریك بــوو زۆپاکانی دائەگیرســاند، پاشــان ڕۆیــی.. ماوەیەکی زۆری پێچــوو، پیاوەکە هاتــەوە، بەڵام من نەمزانی هەمان پیاوی پێشــووە.. پیاوەکــە وتی: نوێژەکەمان بکەین ؟ وتم: ئەی کەســی تر نایەت ؟ وتی: بڕوا ناکەم! وتم: ئەی ئەو پیاوەی کە جل و بەرگی خەوی لەبەردا بوو ؟ وتی: ئەوە من بووم، پاســەوانی مزگەوتەکەم، چووم لە ژوورەکــەم جلەکانم گۆڕی و هاتمەوە.. بڕوابکــەن ئەوەندە چاوەڕێمان کرد، خەریك بوو دنیا ڕووناك ئەبۆوەو زەردە دەرئەکەوت، کەس نەهات.. سەیرە لە گەڕەکێکدا تەنها کەسێك نایەت بۆ مزگەوت!! خۆ ئەگەر ئەو بەیانیە منیش نەچوومایە، ئەوا جەماعەت لەو مزگەوتەدا نەدەکرا..

ئەگەر بە گەنجێــك بڵێی بۆ نایەیت بۆ جەماعەت؟! دەڵێ: ناتوانم.. خەبەرم نابێتەوە.. بەڕۆژ لە بازاڕ زۆر هیلاك دەبم!! ئەی بۆ خەبەرت ئەبێتەوە لەکاتێکدا لەگــەڵ هاوەڵەکانتــدا بەنیــازی ســەفەرەی؟! ئەی بــۆ ئەگــەر تاقیکردنەوەیەکی کەمێك قورســت هەبێت بە دایك و باوکت دەڵێی بەیانی زوو خەبەرم بکەنەوە؟!

بەلام بۆ نوێژەکەت ساردو سڕی!! مەبەستت نیە هەڵسیت!!

❖ مامۆستایەك دەفەرموێت سەردانی دواناوەندیەکم کرد،کەنزیکەی هەشت سەد قوتابی لاوی تێدا بوو.. واگومانم دەبرد کەئەم کۆمەڵە لاوە دەتوانن کاریگەرییان لەسەر گۆڕانی کۆمەڵگە هەبێت.. پێم وتن: پرسیارێکتان لێدەکەم و بە ڕاستی وەلامم بدەنەوە.. کێ لە ئێوە نوێژی بەیانی بە جەماعەت کردووە؟ بڕوا بکەن لەو هەشت سەد کەسە تەنها بیست کەسیان وتیان نوێژی بەیانیمان بە جەماعەت ئەنجامداوە!! ئەی حەوت سەدو هەشتا کەسەکەی تر[٢٩]؟!

پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (يا أَيُّهَا النَّاس، أَفشُوا السَّلامَ، وَأَطعِمُوا الطَّعامَ، وَصِلُوا الأَرحامَ، وَصَلُوا بِاللَّيلِ والنَّاسُ نِيام، تَدخُلُوا الجَنَّةَ بِسَلام)[٣٠]. واتە: (ئەی خەڵکینە، سلاو لە یەکتری بکەن و ئاشتی و ئارامی بلاو بکەنەوەو خواردن ببەخشنەوەو سیلەی ڕەحم بەجێ بهێنن و سەردانی خزم و کەس بکەن و نوێژ بکەن لە شەودا، کاتێك کە خەڵکی خەوتوون، ئەوا بە ئارامی و ئاشتیەوە دەچنە بەهەشتەوە)..

لێرەدا پێغەمبەری خودا ﷺ باسی شەو نوێژ دەکات، ئەگەر ئێمە شەو نوێژ ناکەین، هیچ نەبێ با نوێژەکانمان بەجەماعەت ئەنجام بدەین..

❖ شەوێك (طاوس) لە پێش نوێژی بەیانیدا لە دەرگای یەکێك لە برادەرەکانی ئەدات، کاتێك دەرگای لێدەکەنەوە، پێی دەڵێن: لەم کاتەدا هاتووی؟! ئەویش دەڵێت: گومانم وابوو هیچ موسڵمانێك نیە لەم کاتە پیرۆزەدا بەخەبەر نەبێت و لە خودا نەپاڕێتەوەو خەریکی شەونوێژ نەبێت..

❖ بەندەیەك لە ماڵێکەوە دەفرۆشرێت بەماڵێکی تر، پێش نوێژی بەیانی ئەندامانی ماڵە تازەکە هەڵدەسێنێت لە خەوو پێیان دەڵێت: هەستن نوێژ بکەن.. خاوەن ماڵەکە دەڵێت: هێشتا بانگی نەداوە!! بەندەکەش دەڵێت: بۆ ئێوە تا بانگی بەیانی نەدات هەڵناستن بۆ نوێژ؟ ئەی شەونوێژ ناکەن؟! سوێند بەخودا لەم شەو زیاتر لە ماڵێکدا نامێنمەوە کە شەو نوێژی تێدا نەکرێت و دەچمەوە بۆ

٢٩-دموع المحراب- أبو عبدالرحمن.

٣٠-رواه أحمد ٢٣٢٧٢ والترمذي ٢٤٨٥ وابن ماجة ١٣٣٤.

ماڵەکەی پێشوو[٢١]..

لە سەردەمانی زوودا زۆربەی موسـوڵمانان کاتێك دەچوون بۆ نوێژی بەیانی چاویان دەرِشـت بۆ ئەوەی گریان و فرمێسك و ئەسرینی شەو نوێژ بە چاویانەوە دیـار نەبێت، یاخود لە ترسـی ڕیاو ڕووپامایـی کاتێك بانگی ئەدا، بەشـێوەیەك دەنگیان بەرز دەکردەوە، بۆ ئەوەی دەورو بەریان وا بزانن تازە لە خەو هەڵدەستن، بەڵام ئێسـتا دەبینین مزگەوتەکان بێنازو چۆڵـن، خەڵکی زۆر بە کەمی ئامادەی نوێژی بەیانی دەبن، لە سـەردەمی پێغەمبەری خودا ﷺ و هاوەڵە بەڕێزەکانیدا ئەگـەر یەکێـك دیـار نەبووایە زوو بـەزوو دەزانـرا، چونکە بەردەوام لـە نوێژە فەرزەکاندا ئامادە بوون..

❖ با بزانین ئامادە بوونی نوێژی بەیانی بە جەماعەت لەلای هاوەڵان چەندە گرنـگ بووە، ئیمامی مالك لە کتێبـی (موطأ) دا دەگێڕێتەوە کە ڕۆژێك عومەری کـوڕی خەتتاب رضي الله عنه لە نوێـژی بەیانیدا چـاوی دەگێڕا بۆ سـلێمانی کوڕی ئەبی حەسمە، کاتێك ئیمامی عومەر بەیانی دەچێت بۆ بازاڕو دایکی سلێمان دەبینێ و لێی دەپرسێت: بۆچی سلێمان لە نوێژی بەیانیدا ئامادە نەبوو؟! دایکی سلێمانیش دەڵێت: شەو خەریکی شەو نوێژ بوو، خەوی لێکەوت و خەبەری نەبۆوە.. ئیمامی عومەر رضي الله عنه فەرمـووی: ئەگەر نوێژی بەیانی بە جەماعـەت ئەنجام بدەم، لەلام خۆشترە لەوەی کە هەموو شەوەکە بە شەو نوێژ زیندوو بکەمەوە..

❖ عبداللە ی کوڕی قەواریری دەفەرموێت: هەرگیز نەم دەهێشت ئەنجامدانی نوێژی عیشـام بە جەماعەت لە دەسـت بچێت، بەڵام ڕۆژێکیان میوانمان هەبوو، میوانەکە سـەرقاڵی کردم و فریای نوێژی جەماعەتی مزگەوتەکەم نەکەوتم، بە پەلە چـووم بۆ مزگەوتێکی تر بۆ ئەوەی فریای جەماعەت بکەوم، کاتێك چووم، خەڵکی تەواو ببوون و لە مزگەوت دەهاتنە دەرەوە، زۆربەی مزگەوتەکانی شاری (بصـرة) گەڕام، بەڵام فریای هیچیان نەکەوتم، بە دڵشـکاویەوە گەڕامەوەو بیرم لـەوە دەکردەوە کە ئەو پاداشـتە گەورەیـەی نوێژی جەماعەتم لە دەسـتچوو.. کاتێك گەیشـتمەوە ماڵەوە، ڕووم کردە قیبلەو بیست و حەوت جار نوێژی عیشام

٢١-کاسێتی (أنین الفجر) - شیخ نبیل العوضي.

ئەنجامدا، پاشان زۆر بێتاقەت بووم و کەمێك ڕاکشام و خەوم لێکەوت، لە خەودا بینیم بە سواری ڕام دەکرد و دەمویست بگەم بە کۆمەڵێك لە هاوەڵانم، کە ئەوانیش بەسواری لەپێشمەوە ڕایان دەکرد، زیاتر ئەسپەکەم تاو ئەدا، بۆ ئەوەی فریایان بکەوم، بەڵام هەر دوا ئەکەوتم، بۆیە یەکێکیان لای کردەوە بە لامداو پێی وتم: ئەسپەکەت هیلاك مەکە، پێمان ناگەیت، چونکە ئێمە نوێژی عیشامان بە جەماعەت ئەنجامداوە!!

پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (أفضلُ الصلوات عند الله صلاةُ الصُبح يومَ الجُمُعة، في الجماعة)[٣٢]. واتە: (باشترین نوێژ لەلای خودای گەورە، نوێژی بەیانیە لە ڕۆژی هەینیداو بە جەماعەت ئەنجام بدرێ)..

خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿ أَمَّنْ هُوَ قَٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ ٱلْءَاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ...﴿٩﴾ ﴾ الزمر .واتە: (ئایا ئەو جۆرە کەسانەی کە باسکران باشترن) یان ئەو ئیماندارەی کە لە دوو توێی شەوگاردا هەڵدەستێت بۆ خوا پەرستی و کڕنوش دەبات و بە پێوە دەوەستێت و لە لێپرسینەوەی قیامەت دەترسێت و ئومێدو هیوای بە میهرەبانی پەروەردگاری هەیە).. هەروەها لە ئایەتێکی تردا دەفەرموێت: ﴿ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ ﴾ السجدة .واتە: (ئەو ئیماندارە بەختەوەرانە) نێوانیان خۆش نیە لەگەڵ ڕاکشان لە جێگەو ڕێگەی نەرم و گەرمدا (واتە: بە نوێژو خوداپەرستی بەشێکی شەو دەبەنە سەر) هەمیشە نزاو پاڕانەوەیان، ڕوو بە پەروەردگاریانەو لە خەشم و قین و دۆزەخی دەترسن، ئاوات و ئومێدی بەهەشت و ڕەزامەندی خودایان هەیەو لەو ڕزق و ڕۆزی و توانایی و زانیارییەی پێمان بەخشیون دەبەخشن)..

براوخوشکی موسڵمان: بەڕاستی ئامادەبوون لە نوێژی بەیانی و عیشا بە جەماعەت نیعمەتێکی گەورەی خودایە، سەرەتای ڕۆژێکی نوێ بە ملکەچ بوون بۆ فەرمانەکانی خودا دەست پێبکە.. پێغەمبەری خودا ﷺ بەڵێنی داوەو دەفەرموێت: هەرکەس نوێژی بەیانی بە جەماعەت ئەنجام بدات، ئەوا خودای

---

[٣٢]- صحيح جامع الصغير.

گەورە ئـەو ڕۆژە دەیپارێزێـت.. هەروەها پێغەمبەری خـودا ﷺ دەفەرموێت: (مَـنْ صَلَّـى الفَجْر فـي جَماعَة،ثُمّ قَعَـدَ يَذكُـرُ اللهَ حَتّى تَطْلُـع الشَـمسَ،ثُمّ صَلّى رَكعَتَين،كانَت لَهُ كَأجرِ حَجّةٍ وَعُمْرَة تامَةً تامَةً تامَةً)[٣٣]. واتە:(هەر کەسێك نوێژی بەیانی لە مزگەوتدا بە جەماعەت ئەنجام بدات،پاشـان دابنیشـێت زیکر و یادی خـودای گەورە بکات تا خۆر هەڵدێت،پاشـان دوو ڕکات نوێژ بکات،ئەوا پاداشـتی حەج و عومرەیەکی تەواو تەواو تەواوی هەیە)..

بەڕاسـتی ئەوکەسـانەی نوێژی بەیانی بە جەماعەت ئەنجـام ئەدەن خودای گـەورە دڵ و دەروونێکـی پاکیـان پـێ دەبەخشـێت، دوور دەبـن لـە تەممەڵی و بێتاقەتی و خەم و خەفەت، دەی کەواتە شەویش پێش ئەوەی بچیتە سەر جێگەی خەوتن، نوێژی عیشا بە جەماعەت ئەنجام بدە، دڵنیاش بە خێرو پاداشتی ئەوەت هەیە، کە تا بەیانی شەو نوێژ بکەیت،خودای گەورەش دەفەرموێت:

﴿ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ ﴾الروم .واتـە: (شـوکرو سوپاسگوزاری هەر شایسـتەی زاتی خودایە لە ئاسمان و زەویدا، لەکاتی عیشاو تاریکیدا، هەروەها کاتێك کە نیوەڕۆ دەکەنەوە).

فەزڵ و پلەو پایەی نوێژە سوننەتەکان

نوێـژە سـوننەتەکانیش گرنگـی و خێـرو پاداشـتی خۆیان هەیـە، وەکو خۆ ئامادەکردنێکیش وان بۆ نوێژە فـەرزەکان، یاخود بۆ تەواوکردن و پڕکردنەوەی کەم و کوڕی و ناتەواوی بۆ نوێژە فەرزەکانمان.. پێغەمبەری خوداش ﷺ هانمان دەدات بـۆ ئەنجامدانی نوێژە سـوننەتەکان، هەروەك دەفەرموێـت: (ما مِن عَبد مُسلِم، يُصَلّي لله تعالـى في كُلِ يَوم ثِنتَي عَشـرَةَ رَكعَةً تَطوَعاً، غَيـرَ الفَريضَة، إلاّ بنـىَ اللهُ لَهُ بَيتاً في الجَنَة- أو إلاّ بُنيَ لَهُ بَيتاً فـي الجَنَة-)[٣٤]. واتە: (هەربەندەیەکی موسـڵمان، هەموو ڕۆژێك جگە لە نوێژە فەرزەکان دوازدە ڕکات نوێژی سـوننەت بۆ خودای پەروەردگار ئەنجام بدات، ئەوا خودای گەورە لە بەهەشـتدا ماڵێکی بۆ

٣٣-صحيح جامع الصغير ٦٢٤٦ و صحيح الترغيب ٤٦٤.

٣٤-رواه مسلم ٧٢٨.

دروست دەکات- یان ماڵێکی لە بەهەشتدا بۆ دروست دەکرێت-).. سوننەتیشە ئەم نوێژانە لەماڵەوە ئەنجام بدرێن، هەروەك پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (أفضلُ الصَّلاة، صَلاةُ المَرءِ في بَيتِهِ إلاّ المَكتُوبَة)[٣٥]. واتە: (باشترین نوێژ، ئەو نوێژەیە کە لە ماڵەوە ئەنجام بدرێت جگە لە نوێژە فەرزەکان)..

سوننەتە ڕەواتیبە (مؤکد)ە کانیش دوازدە ڕکاتن، هەروەك پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت:(مَن صَلَّى في يَوم وَلَيلَة إثنَتَي عَشرَةَ رَكعَةً، بُنيَ لَهُ بَيتاً في الجَنَّة، أَربَعاً قَبلَ الظُّهر، وَرَكعَتَي بَعدَهَا، وَرَكعَتَين بَعدَ المَغرِب، وَرَكعَتَين بَعدَ العِشَاء، وَرَكعَتَين قَبلَ صَلاةِ الغَدَاة (الفجر))[٣٦]. واتە: (هەرکەسێك لە شەوو ڕۆژێکدا دوازدە ڕکات نوێژی سوننەت ئەنجام بدات، ماڵێکی لە بەهەشتدا بۆ دروست دەکرێت، چوار ڕکات پێش نوێژی نیوەڕۆ، دوو ڕکاتیش لە دوای نوێژی نیوەڕۆ، دوو ڕکات لە دوای نوێژی ئێوارە، دوو ڕکات لەدوای نوێژی عیشا، دوو ڕکاتیش پێش نوێژی بەیانی)..

❋ سوننەتی پێش نوێژی بەیانی: نوێژە سوننەتەکانیش هەندێکیان زیاتر پێغەمبەری خودا ﷺ جەختی لەسەر کردونەتەوەو بەردەوام بووە لەسەریان لەوانەش: (دوو ڕکات نوێژی سوننەتی پێش نوێژی بەیانی، سوننەتی وەتر، چوار ڕکات سوننەتی پێش نوێژی نیوەڕۆ)، هەروەك دایکی ئیمانداران عائیشە (خودا لێی ڕازی بێت) دەفەرموێت: (أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لا يَدَعُ أَربَعاً قَبلَ الظُّهر، وَرَكعَتَين قَبلِ الغَدَاة)[٣٧]. واتە:(پێغەمبەری خودا ﷺ وازی لە چوار ڕکات سوننەتی پێش نوێژی نیوەڕۆو دوو ڕکات سوننەتی پێش نوێژی بەیانی نەهێناوە)..

ئەنجامدانی دوو ڕکات سوننەتی پێش نوێژی بەیانی دەبێتە هۆی بەدەستهێنانی پاداشتێکی گەورە، پێغەمبەری خوداش ﷺ دەفەرموێت: (رَكعَتَا الفَجرِ خَيرٌ مِنَ الدُّنيا وَما فِيها)[٣٨]. واتە: (دوو ڕکات سوننەتی پێش نوێژی بەیانی

٣٥-رواه النسائي والطبراني.

٣٦-رواه الترمذي.

٣٧-رواه البخاري ١١٨٢.

٣٨-رواه مسلم ٧٢٥.

چاکترە لە دونیاو لە هەموو ئەو شتانەش کە لە دونیادا هەیە)..

کاتی بەرەبەیان کاتێکی پیرۆزە، هەروەك خودای گەورە سوێندی پێدەخوات و دەفەرموێت﴿ وَٱلْفَجْرِ ١ ﴾الفجر. واتە: (سوێند بە بەرەبەیان).. لەبەرئەوە پێویستە ئەم کاتە پیرۆزو بەنرخە، لە خودا پەرستی و نوێژ و پارانەوەدا بەکار بهێنین و بە فیڕۆی نەدەین، ئەم دوو ڕکاتەش کاتێکی زۆر کەمی دەوێت و سوننەتیشە کە بەکورتی ئەنجام بدرێت، هەروەك دایکی ئیمانداران عائیشە (خودا لێی ڕازی بێت) دەفەرموێت: (يُصَلِّي رَكعَتَي الفَجر، فَيُخَفِفُهُما حَتّى أَقُولُ: هَل قَرَأَ فيهما بِأُم القُرأن؟!). واتە: (پێغەمبەری خودا ﷺ ئەوەندە بە کورتی سوننەتی پێش نوێژی بەیانی ئەنجام دەدا، هەتا ئەم وت: ئایا دەبێت سورەتی (الفاتحة) ی تێدا خوێندبێت؟!).. سوننەتیشە لە ڕکاتی یەکەمدا سورەتی (الکافرون) و لە ڕکاتی دووەمدا سورەتی (الأخلاص) بخوێنرێت..

❋ سوننەتەکانی نیوەڕۆ و عەسر: پێغەمبەری خودا ﷺ ڕێنماییمان دەکات بۆ ئەنجامدانی نوێژە سوننەتەکان لەوانەش: سوننەتی پێش نوێژی نیوەڕۆو دوای نوێژی نیوەڕۆ، هەروەها سوننەتی پێش نوێژی عەسر..

❋ دەربارەی سوننەتی نیوەڕۆ، عبدالله ی کوڕی عومەر (خوایان لێ ڕازی بێت) دەفەرموێت: (صَلَّيتُ مَعَ رَسول ﷺ رَكعَتَين قَبلَ الظُهر، وَرَكعَتَين بَعدَها)[39]. واتە: (لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ دوو ڕکات نوێژم کرد لە پێش نوێژی نیوەڕۆ، هەروەها دوو ڕکاتیش لە دوای نوێژی نیوەڕۆ)..

هەروەها دایکی ئیمانداران عائیشە (خودا لێ ی ڕازی بێت) دەفەرموێت: (أَنَ النَبيَ ﷺ كانَ لا يَدَعُ أَربَعاً قَبلَ الظُهر)[40]. واتە: (پێغەمبەری خودا ﷺ وازی لە چوار ڕکات سوننەتی پێش نوێژی نیوەڕۆ نەدەهێنا).

هەروەها دەفەرموێت: (كانَ النَبيُ ﷺ يُصَلي في بَيتي قَبلَ الظُهر أَربَعاً، ثُمَ يَخرُجُ فَيُصَلي بالناس، ثُمَ يَدخُلُ فَيُصَلي رَكعَتَين، وَكانَ يُصَلي بالنّاس المَغرب، ثُمَ يَدخُلُ بَيتي فَيُصَلّي رَكعَتَين، وَيُصَلي بالنّاس العِشاء، وَيَدخُلُ بَيتي فَيُصَلي

٣٩-متفق عليه.

٤٠-رواه البخاري.

رَكعَتَين)[٤١]. واتە:(پێغەمبەری خودا ﷺ لە ماڵەكەمدا پێش نوێژی نیوەڕۆ چوار ڕكات نوێژی ئەنجام دەدا، پاشان دەچوو نوێژی نیوەڕۆی بۆ خەڵكی دەكرد، پاشان دەگەڕایەوە بۆ ماڵەكەمو دوو ڕكات سوننەتی ئەنجام دەدا، وە دوای ئەوەی نوێژی ئێوارەی بۆ خەڵكی دەكـرد، دەهاتەوە بۆ ماڵەكەمو دوو ڕكات سـوننەتی ئەنجام دەدا، وە نوێژی عیشای بۆ خەڵكی دەكردو پاشان دەهاتەوە بۆ ماڵەكەمو دوو ڕكات نوێژی ئەنجام دەدا)..

پێغەمبـەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (مَن حافَظَ عَلى أَربَعَ رَكعاتٍ قَبلَ الظُهر، وَأربَعَ بَعدَها، حَرَمَهُ اللهُ عَلَى النّار)[٤٢]. واتە:(هەر كەسێك پارێزگاری لە چوار ڕكات نوێژی سوننەتی پێش نوێژی نیوەڕۆ و چوار ڕكات نوێژی سوننەتی دوای نوێژی نیوەڕۆ بكات،ئەوا خودا دۆزەخی لەسەر حەرام دەكات)..

❋ لـە بارەی سـوننەتی پێش نوێژی عەسریشـەوە پێغەمبـەری خودا ﷺ دەفەرموێـت: (رَحِمَ اللهُ إمرَءاً صَلَى قَبلَ العَصرِ أربَعاً)[٤٣]. واتـە: (ڕەحمەتو بەزەیی خـودا لەكەسـێك بێت، كە لە پێش نوێژی عەسـردا چوار ڕكات نوێژی سـوننەت ئەنجام دەدات)..

❋ سوننەتی ئێوارەو عیشـا: پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (صَلّوا قَبلَ المَغـرِب). واتە: (لە پێش نوێـژی ئێوارەدا نوێژی سـوننەت ئەنجام بدەن)، پاشان فەرمووی: (لِمَن شاءَ)[٤٤]. واتە: (بۆ كەسێك كە بیەوێتو حەز بكات)..

دایكی ئیمانداران عائیشـە (خـوای لێ ڕازی بێت) دەفەرموێـت: (أنَ النَبيَ ﷺ كانَ يُصَلّي بَعدَ المَغرِبِ رَكعَتَين)[٤٥]. واتە: (پێغەمبەری خودا ﷺ لەدوای نوێژی ئێوارە، دوو ڕكات سوننەتی ئەنجام دەدا).. ئەنەس (خوای لێ ڕازی بێت) دەفەرموێت: (كاتێك لە شاری مەدینە، بانگدەر بانگی ئێوارەی دەدا، خەڵكی دوو ڕكات نوێژی سوننەتی

٤١-رواه مسلم.

٤٢-رواه أبو داود والترمذی.

٤٣-رواه أبو داود والترمذي.

٤٤-رواه البخاري ١١٨٣.

٤٥-رواه مسلم.

پێش نوێژی ئێوارەیان دەکرد، ئەگەر ڕێبوارێك بهاتایەتە ناو مزگەوتەکەوە، وای دەزانی نوێژی ئێوارە تەواو بووە، لەبەر زۆری ئەو کەسانەی کە سوننەتی پێش نوێژی ئێوارەیان ئەنجام دەدا)..

❖ دەربارەی سوننەتی عیشاش، عبدالله ی کوڕی عومەر (خوایان لێ ڕازی بێت) دەفەرموێت: (صَلَيتُ مَعَ النَبـيَ ﷺ رَكعَتَينِ بَعدَ العِشـاء)[٤٦]. واتە: (لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ دوو ڕکات سوننەتی دوای نوێژی عیشام ئەنجامدا)..

وە سوننەتە نوێژە سوننەتەکان لە ماڵەوە ئەنجام بدرێن، نەك لە مزگەوت، لەبەرئەوەی ئەنجامدانی نوێژی سوننەت لە ماڵەوە، دوورە لە ڕیاو ڕوپامایی، هەروەها بۆ ئەوەی ماڵەکانمان پیرۆزو پڕ خێر و بەرەکەت بێت، پێغەمبەری خوداش ﷺ دەفەرموێت: (إجعَلوا من صَلاتِكُم في بُيُوتِكُم، وَلا تَتَخذُوها قُبُورا)[٤٧].

واتە: (هەندێك لە نوێژەکانتان (نوێژە سوننەتەکان) لە ماڵەوە ئەنجام بدەن و ماڵەکانتان مەکەن بە گۆڕستان)..

❈ سوننەتی وەترو چێشتەنگاو (الوتر والضحى): سوننەتی وەتر هۆکارێکە بۆ ڕزگاربوون لە ئاگری دۆزەخ، هەروەها بۆ نزیك بونەوە لە خودای پەروەردگار، هۆکارێکیشە بۆ بەدەستهێنانی خۆشەویستی و بەزەیی پەروەردگار..

کاتی ئەنجامدانی ئەم سوننەتە،لە دوای نوێژی عیشاوە دەست پێدەکات هەتا نوێژی بەیانی، بەڵام باشتر وایە دوا بخرێت بۆ کۆتایی شەوو لە دوای شەو نوێژو لە پێش بانگی بەیانیدا ئەنجام بدرێت، هەروەك پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (إجعَلوا آخِرَ صَلاتِكُم باللَيلِ وَترا)[٤٨]. واتە: (کۆتا نوێژی شەوتان با وەتر بێت).. کەمترین ڕکات بۆ نوێژی وەتر بریتیە لە: یەك ڕکات و زۆرترینیشی یازدە ڕکاتە، کەمترین نوێژ لە نێوان نوێژە سوننەتەکاندا نوێژی سوننەتی وەترە، بەڵام پاداشت و خێری لە هەموویان زیاترە، تەنانەت پێغەمبەری خودا

٤٦-متفق عليه.

٤٧-متفق عليه.

٤٨-رواه البخاري ٩٩٨ ومسلم ٧٥١.

ﷺ لە کاتی سەفەریشدا وازی لەم نوێژە سونەتە نەهێناوە.. هەر لەبەرئەوەشە پێویستە لە کۆتایی نوێژەکاندا ئەنجام بدرێت، بۆ ئەوەی مرۆڤەکان بە باشترین نوێژو باشترین کردار کۆتایی بە کردارەکانیان بهێنن..

ئەگەر بە یەکێك بڵێین: بۆچی سونەتی دوای نوێژی ئێوارە ئەنجام نادەیت؟ ئەویش بڵێت: سونەتی دوای نوێژی ئێوارە چەند ڕکاتە؟ ئێمەش بڵێین: دوو ڕکاتە.. ئەویش لە وەڵامدا بڵێت: باشە ڕکاتێك ئەنجام دەدەم.. ئێمەش پێی دەڵێین: یان دوو ڕکات ئەنجام بدە، یان ئەو ڕکاتەش ئەنجام مەدە.. بەڵام نوێژی وەتر ئەتوانرێت، تەنها یەك ڕکات ئەنجام بدرێت، جیاواز لەهەموو نوێژە سونەتەکانی تر، سونەتیشە سورەتی ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ﴾ی تێدا بخوێنرێت، هەرکەسێکیش ئەم نوێژە ئەنجام بدات، ئەوا لەلای خودای پەروەردگار لە ڕیزی ئەو کەسانەدا دەنوسرێت، کە شەو نوێژیان ئەنجام داوە، خۆ ئەگەر لەباتی ئەو تەنها ڕکاتە، سێ یان پێنج یان حەوت ڕکات ئەنجام بدەیت، ئەوا بە دڵنیاییەوە پاداشتێکی زۆرترت دەست دەکەوێت..

❖ کاتی دەستپێکردنی نوێژی چێشتەنگاویش، دەستپێدەکات لەدوای ڕۆژهەڵاتن بە چارەکە سەعاتێك، یان بەرز بونەوەی خۆر بە ئەندازەی ڕمێك، تا پێش نوێژی نیوەڕۆ، بەڵام وا باشە لە کاتێکدا ئەنجام بدرێت، کە تیشکی خۆر بە تین بووبێت، پێغەمبەری خوداش ﷺ هەرگیز وازی لەم سێ کارە نەهێناوە: (سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بوون، لە هەموو مانگێکدا واتە ڕۆژە سپیەکان(١٣و ١٤و ١٥)ی هەموو مانگێك، هەروەها دوو ڕکات نوێژی چێشتەنگاو، سونەتی وەتر)..

پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت هەموو جومگەکانی جەستەی مرۆڤ ڕۆژانە پێویستە خێرو چاکەیەکیان بۆ ئەنجام بدرێت، کە نزیکەی (٣٦٠) جومگە لە جەستەی مرۆڤدا هەیە، بەڵام ئەنجامدانی دوو ڕکات نوێژی چێشتەنگاو جێگەی هەمووی دەگرێتەوەو دەچێتە بری ئەنجامدانی ئەو هەموو خێرو چاکەیە.. کەمترین نوێژی چێشتەنگاویش دوو ڕکاتەو زۆرترینیشی هەشت ڕکاتە.. نوێژی چێشتەنگاو پێی دەوترێت:نوێژی (الأوّابين) واتە: (نوێژی ئەوکەسانەی کە زۆر داوای لێخۆشبوون لە خودای پەروەردگار دەکەن و زۆر بە

زوویش دەگەڕێنەوە بۆ لای)..

❋ سوننەتی (تحیة المسجد)و دەستنوێژ و شەو نوێژ: ئەنجامدانی نوێژە سوننەتەکان، نیشانەی خۆشەویستیە بۆ پەروەردگار، هەروەها پابەندبوونە بە سوننەتەکانی پێغەمبەرەوە ﷺ..

- پێغەمبەری خودا ﷺ دەربارەی نوێژی سڵاوکردن لە مزگەوت (تَحيَةَ المسجد) دەفەرموێت: (إذا دَخَلَ أحدكُم المَسجِدَ، فَلا يَجلِس، حَتَّى يُصَلّي رَكعَتَين)[٤٩]. واتە: (ئەگەر کەسێکتان چونە مزگەوت دامەنیشن، هەتا دوو ڕکات نوێژ ئەنجام دەدەن).. لەبەرئەوەی پیرۆزترین شوێن لەسەر زەوی لە لای خودای پەروەردگار مزگەوتەکانە و پێویستە کاتێك دەچینە ژورەوە بۆ ناو مزگەوت، ڕێزی لێ بگرین و بە جوانترین کردار، کە نوێژە سڵاوی لێ بکەین.

❖ دەربارەی سوننەتی دەستنوێژیش پێغەمبەری خودا ﷺ بە بیلالی فەرموو: (ئەی بیلال، باسی باشترین کردارتم بۆ بکە، کە لە ئیسلامدا ئەنجامت دابێت، چونکە من گوێم لە دەنگی نەعلەکانت بوو لە بەهەشتدا، بیلالیش فەرمووی هیچ کردارێکم ئەنجام نەداوە کە لەلام زۆر باش بێت، ئەوە نەبێت، هەرکاتێك کە دەستنوێژ دەگرم، شەو بێت یان ڕۆژ، دوو ڕکات نوێژی سوننەتی دەستنوێژ ئەنجام دەدەم)..

❖ دەربارەی شەونوێژیش، خودای گەورە وەسفی ئەو ئیماندارانە دەکات کە شەو نوێژ ئەنجام دەدەن، هەر وەك دەفەرموێت: ﴿ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ ﴾ السجدة. واتە: (ئەو ئیماندارە بەختەوەرانە) نێوانیان خۆش نیە لەگەڵ ڕاکشان لە جێگەو ڕێگەی نەرمو گەرمدا (واتە: بە نوێژو خوا پەرستی بەشێکی شەو دەبەنە سەر) هەمیشە نزاو پاڕانەوەیان، ڕوو بە پەروەردگاریانەو لە خەشمو قینو دۆزەخی دەترسن، ئاوات و ئومێدی بەهەشت و ڕەزامەندی خودایان هەیەو لەو ڕزق و ڕۆزی و توانایی و زانیارییەی پێمان بەخشیون دەبەخشن)..

هەروەها دەفەرموێت: ﴿ كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ

٤٩-متفق علیە.

﴿١٨﴾ الذاریات. واتە: (لەشەودا زۆر کەم ئەخەوتن و ڕائەکشان، چونکە سەرگەرمی شەو نوێژ و قورئان خوێندن بوون، لە بەرە بەیانەکانیشدا داوای لێخۆش بوونیان لەپەروەردگاریان دەکرد)..

پێغەمبەری خودا ﷺ دەربارەی عبدالله ی کوڕی عومەر (خوایان لێ ڕازی بێت) دەفەرموێت: (نِعمَ الرَّجُلُ عَبدُالله، لَو كانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيل)[50]. واتە: (عبدالله پیاوێکی باش دەبوو، ئەگەر شەو نوێژی ئەنجام بدایە)، لە دوای ئەم فەرمودەیە عبدالله رضي الله عنه بەشەودا نەدەخەوت، تەنها کەمێك نەبوایە، هەر خەریکی شەو نوێژ دەبوو.. هەروەها پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (... صَلُّوا بِاللَّيلِ وَالنَّاسُ نِيام، تَدخُلوا الجَنَةَ بِسَلام)[51]. واتە: (...کاتێك خەڵکی خەوتوون، ئێوە نوێژ بکەن، ئەوا بە ئارامی و بە سەلامەتی دەچنە بەهەشتەوە)..

خوشك و برای ئیماندار: بزانە کە سەعیدی کوڕی مسەییەب و محمدی کوڕی مونکەدیر و مالیکی کوڕی دینار و ئەبو حەنیفە(ڕەحمەتی خودایان لێبێت) بە دەست نوێژی عیشاوە نوێژی بەیانییان ئەنجام دەدا..

خودای گەورە یارمەتیمان بدات بۆ ئەنجامدانی شەو نوێژ، با دڵنیاش بین، ئەنجامدانی شەو نوێژ ئەوەندە قورس و گران نیە، زۆربەمان لە مانگی ڕەمەزاندا هەموو شەوەکان شەو نوێژ دەکەین، بە دڵنیاییەوە لە دوای مانگی ڕەمەزانیش دەتوانین بەردەوام بین، کەمێکی بەردەوامیش باشترە لە زۆرێکی بڕاوەو کۆتایی پێ هاتوو..

پێغەمبەری خوداش ﷺ دەفەرموێت: (أَفضَلُ الصَلاةِ بَعدَ الفَرِيضَة: صَلاةُ اللَّيل)[52]. واتە: (باشترین نوێژ لە دوای نوێژ فەرزەکان: نوێژی شەو نوێژە).. چونکە کاتی خشوع و پاڕانەوەیە، هەروەها کاتی گریان و لاڵانەوەو پەشیمانی و فرمێسك و ئەسرین ڕشتنە.. ئەو کاتەیە، کە خودای پەروەردگار دێتە ئاسمانی زەوی و بە بەندەکانی دەفەرموێت: (کێ پێویستیەکی هەیە پێی ببەخشم؟ کێ داوای

٥٠-متفق عليه.

٥١-رواه أحمد ٢٣٢٧٢ والترمذي ٢٤٨٥ وابن ماجة ١٣٣٤.

٥٢-رواه مسلم.

لێخۆش بوون دەکات، هەتا لێی خۆش ببم؟)..

❖ إبــن قدامــة لــە کتێبــی (التوابیــن)دا لــە عبدالواحیــدی کــوڕی زەیدەوە دەگێڕێتــەوە کــە فەرمویەتی: لە پاپۆڕێکدا بووین، ڕەشــەبا بــەرەو دورگەیەکی بردیــن، لــە دورگەکــەدا پیاوێــك هەبوو بتــی دەپەرســت، پێمــان وت: ئەوە چی دەپەرســتیت؟! ئامــاژەی بــۆ بتەکــە کــرد.. پێمــان وت: پیاوێکمــان لەگەڵدایــە دەتوانێت هاوشــێوەی ئەم بتە دروست بکات، ئەمە خودا نیە هەتا بپەرسترێت.. پیاوەکە وتی: ئەی ئێوە چی دەپەرســتن؟! وتمان: (الله) دەپەرســتین.. وتی: (الله) کێیە؟ وتمان: (الله)ئەو کەســەیە کە عەرشــەکەی لە ئاســمانە و دەســەڵاتدارە بە ســەر هەموو بونەوەردا.. پیاوەکە وتی: چۆن ئەمەتان زانی؟ وتمان: بە هۆی ئەو پێغەمبــەرەوە کە خودا بــۆی ناردبووین.. پیاوەکە وتی: ئــەی پێغەمبەرەکەتان چــی لێهات؟ وتمــان: پەیامەکەی گەیاندو خودا بردیەوە بــۆ لای خۆی.. پیاوەکە وتی: هیچ نیشــانەو بەڵگەیەکی بۆ بەجێ هێشــتوون؟ وتمان: بەڵێ.. قورئانی بۆ بەجێ هێشتووین.. وتی: دەی پیشانم بدەن.. قورئانێکمان بۆ هێناو سورەتێکمان بۆ خوێندەوە.. دەستی کرد بە گریان و وتی: پێویستە سەرپێچی خاوەنی ئەم وتە جوانانە نەکرێت!! پاشــان موســڵمان بوو، بنەماکانی ئیســلام و چەند سورەتێکی قورئانمان فێر کرد.. لەگەڵ خۆمان بردمان بۆ ناو پاپۆڕەکە، کاتێك شــەو داهات کەوتینــە ڕێ و هــەر کەســەمان چووینە جێگــەی خۆمان.. پیاوەکــە پێی وتین: ئەو خودایەی کە پێتان ناســاندم بە شــەو دەخەوێت؟! وتمــان: نەخێر، هەرگیز وەنەوزیــش نــادات.. وتی: دەی ئێــوە کۆمەڵــە بەندەیەکی خراپــن، خوداکەتان ناخەوێــت، کەچــی ئێوە دەخــەون؟! ئەو پیــاوە لە ئێمــە دوور کەوتــەوەو هەر خەریکی شەونوێژ بوو..

کاتێك گەیشــتینەوە شــارەکەی خۆمان، وتمان: ئەم پیــاوە غەریب و نامۆیە و تازەش موســڵمان بــووە، کۆمەڵێك پارەو ســامانمان کۆکــردەوەو پێماندا.. وتی: ئەمە چیە؟! وتمان: پێویستیەکانتی پێ جێبەجێ بکە.. وتی: پاکی و بێگەردی بۆ خودا، من لەو دورگەیەدا بتم دەپەرست، کەچی خودا منی لەبیر نەکرد بوو،ئەی ئێســتا کە دەیناسم و دەیپەرســتم چۆن لەبیرم دەکات؟! ئەم پیاوە بوو بە یەکێك

لە گەورە پیاو چاکان[٥٣]..

❖ ئافرەتێك و دوو کوڕەکەی شەویان لە نێوان خۆیاندا دابەش کرد بوو.. هەر یەکەیان سێ یەکی شەو شەونوێژی دەکرد.. کاتێك ئافرەتەکە مرد، دوو براکە هەریەکەیان نیوەی شەو شەونوێژی دەکرد، واتە بەشەکەی دایکیشیان لە نێوان خۆیاندا دابەش کرد.. برایەکیان مرد، براکەی تر شەو تا بەیانی شەونوێژی دەکرد، واتە بەشەکەی دایك و براکەشی بە شەونوێژ زیندوو دەکردەوە، وەکو وەفایەك بۆ دایك و براکەی[٥٤]..

ڕەحمەت و بەزەیی و سەربەرزی دونیاو دوارۆژیش بۆ ئەو کەسانەی کاتێك هەڵدەستن بۆ شەو نوێژ، ئەگەر پیاون خێزانەکانیان خەبەر دەکەنەوە، ئەگەر ئافرەتن هاوسەرەکانیان بەخەبەر دێنن، یاخود خوشك و براکانیان هەڵدەستێنن، یان دۆست و هاوەڵەکانیان بە ئاگا دێنن، کە لەم ڕۆژەدا زۆر ئاسانەو دەتوانرێت لە ڕێگەی مۆبایل و تەلەفۆنەوە یەکتری ئاگادار بکەین..

چەند چیرۆك و بەسەرهاتێکی ڕاستەقینە

براو خوشکی ئازیز: پێش ئەوەی بڕواداران پێشوازیان لێ بکرێت و بەرەو بەهەشت هەنگاو بنێن، هەروەها پێش ئەوەی تاوانباران بدرێنە پێش و بەرەو دۆزەخ بەڕێ بکرێن، پێش ئەوەی ستەم کاران ببرێن بەرەو هۆڵی ناڵەو هەناسەبڕکێ، هەروەها پێش ئەوەی هەموومان لەبەرامبەر خودای زەوی و ئاسمانەکانەوە ڕابوەستێنرێین، هەروەها پێش تاریکی و تەنیایی ناو گۆڕ، با هەڵوێستەیەك بکەین لە کورتترین کاتدا، نەك هەموو کاتەکان، لەماوەی ساتێك و کاتژمێرێك نەك هەموو ساتەکان، لەو ساتەدا کە مرۆڤ دەچێتە ڕیزی مردووانەوە، ئەوکاتەی کە فریشتەی گیان کێشان هەموو خۆشیەکانی ژیانمان لێ تاڵ دەکات..

بەڵێ.. ئالەم ساتە ناسکەدا پەند وەربگرە، چونکە لەم هەڵوێستانەدا پەندو

٥٣-وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون/ د. محمد العريفي.

٥٤-مائة قصة من قصص الصالحين/ د. حامد أحمد الطاهر.

ئامۆژگـاری هەیە.. بە هیوای ئەوەی دڵەکان ڕابچڵەکێن.. لێرەدا چەند چیرۆك و بەسـەرهاتێك دەخەینە بەر دیدی ئێوەی ئازیز، خـودای گەورەش دەفەرموێت: ﴿ لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ...(١١١) ﴾ یوسف .واتە: (بێگومان لەو چیرۆك و بەسـەرهاتانەدا پەندو ئامۆژگاری هەیە بۆ خاوەن بیرو هۆشـەکان).. بۆ ئەو کەسـانەی ژیرییان دەخەنـەکارو لەئایەتەکانی خودای پەروەردگار وورد دەبنەوە..

سـەرەتای چیرۆکەکانیش بەم فەرموودەیەی پێغەمبەری ئازیز ﷺ دەست پـێ دەکەین کە دەفەرموێت: (يُبعثُ كُلُ عَبدٍ عَلَى ما ماتَ عَلَيه)[٥٥]. واتە: (هەموو بەندەکان بەو شێوەیە زیندوو دەکرێنەوە کە لەسەری مردوون)..

* **چیرۆکی یەکەم**: شێخ (محمد الفراج) لە کاسێتی (تجديد الهمة) دا باسـی کـردووەو دەفەرموێت: یەکێـك لە پیاو چـاکان بۆی گێڕامـەوەو وتی: پیاوێکـی خوداپەرسـتی خەڵکـی (طائف) هات بـۆ (مەککە) و بەرگـی ئیحرامی پۆشـیبوو، لەگەڵ هەندێك لە دۆسـت و برادەرەکانیدا هاتبوون بـۆ ئەنجام دانی فەریزەی حەج، کاتێك گەیشتنە حەرەمی (مەککە) نوێژی عیشا کۆتایی هاتبوو، ئـەو پیـاو چاکە چـووە پێـش هاوڕێکانی و بـوو بە ئیمامیـان، بە جـل و بەرگی ئیحرامـەوەو لەڕێگەی خوداو لەماڵی خوادا دەسـتی کرد بە خوێندنی سـورەتی (الضُحَى) کاتێك گەیشتە ئایەتی: ﴿ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ (٤) ﴾ الضحى .واتە: (بێگومان قیامەت و دوارۆژ بۆتۆ چاکترە لە ژیانی دونیا).. ئا لەم کاتەدا هەناسەی تەنگ بوو، دووبارە دەسـتی کردەوە بە خوێندنی ئایەتەکان، تا گەیشـتە ئایەتی ﴿ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ (٥) ﴾ الضحى. واتـە: (لە ئاینـدەدا پەروەردگارت ئەوەندە ناز و نیعمەتت پێ دەبەخشـێت، کە زۆر پێی ڕازی دەبیت).. ئالەم کاتەدا بەسەر دەمدا کەوت و گیانی دەرچوو[٥٦]!

* **چیرۆکـی دووەم**: شـێخ (ناصـر سـليمان العمـر) لە ناو دەرسـە پیرۆزەکانیدا ئـەم ڕووداوە دەگێڕێتەوەو دەفەرموێـت: یەکێك لە براکانم بۆی

٥٥-رواه مسلم.

٥٦-ياليت قومي يعلمون/ عبدالمحسن عبدالرحمن.

گێڕامـەوەو وتـی: ئامۆزایەکم هەبوو،هەر لە تەمەنی گەنجیـەوە بانگ بێژ بوو، هەتا ئەو کاتەی چاوەکانی لەدەسـتدا، بەڵام هەرلەسـەر کارەکەی بەردەوام بوو، پـاش ماوەیـەكماڵیان لەو گەڕەکە بـاری کردو لەمزگەوتەکـە دوور کەوتنەوە، بەڵام بـەو مەرجەچوو لەگەڵیان و پەیمانی لێوەرگرتـن کە هەموو ڕۆژێك پێش نوێژی نیوەڕۆ بیهێنن بۆ مزگەوتەکەو دوای نوێژی عیشـا بیبەنەوە بۆ ماڵەوە.. بەم شـێوەیە بەردەوام بوو، تاوەکو چەند ساڵێك تێپەڕی، پاشان توشی نەخۆشی بوو بە شێوەیەك کەلە ماڵەوە کەوت..

ڕۆژێك لەو ڕۆژانەی کە نەخۆش بوو، کەمێك هەسـتی بە لەش سووکی کردو داوای لە منداڵەکانی کرد کە حەز دەکات خۆی بشـوات، پاش خۆشـۆرین دەسـت نوێـژی گـرت و داوای کرد کـە بیبەن بۆ مزگـەوت، لە مزگەوت بانگی داو پاشـان قامەتی کرد بۆ نوێژ.. کاتێك گەیشـتە نیوەی قامەتەکە کەوت و گیانی دەرچوو!! ئەزانن بۆ؟! چونکە دڵی بەستراوو وابەستە بوو بە بانگەوازی خوداوە، هەر بۆیە لەناو بانگ و قامەتدا خودای گەورە کۆتایی بە ژیانی هێنا[57]..

پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (ثَلاثَةٌ عَلَى كُثبانِ المِسكِ يَومَ القِيامَةِ يَغبِطُهُمُ الأَوَّلُونَ وَالآخَـرونَ) وَذَكَرَ مِنهُم (رَجُلٌ يُنادي بِالصَّلَواتِ الخَمـسِ كُلَّ يَومٍ وَلَيلَةٍ)[58]. واتە: (یەکێـك لەو سـێ کۆمەڵەی کەلـەڕۆژی قیامەتـدا، هەموو خەڵکـی ئاواتیان پێ دەخوازن، پیاوێکە لەشەوو ڕۆژێکدا پێنج جار بانـگ دەدات بۆ نوێژەکان).

❋ **چیرۆکی سـێیەم**: (علی کوڕی فضیلـی کوڕی عیـاض) گەنجێکی دڵپاك و چاو بە فرمێسـك بوو، کاتێك باسی بەهەشـت، یان دۆزەخیان بۆ دەکرد، یاخـود کاتێك باسـی مردنیان بۆ دەکرد، دەگریاو هۆن هۆن فرمێسـك بە چاویدا دەهاتە خوارەوە..

باوکـی ئەم کـوڕە ئیمامـی یەکێك لە مزگەوتـەکان بوو، هەرکاتێك هەسـتی بکردایـە کوڕەکەی لەڕیزی نوێـژ خوێنان دایە، بە دەنگی کاریگەرو بە سـۆزەوە قورئانی نە ئەخوێند..

٥٧-یالیت قومي یعلمون.

٥٨-رواه أحمد والترمذي.

جارێـك نەیزانــی كوڕەكــەی لەڕیــزی نوێــژ خوێناندایــەو دەســتی كرد بە خوێندنــی ســورەتی (المؤمنون) هەتا گەیشــتە ئەو ئایەتەی كە وەســفی ئەهلی دۆزەخ دەكاتو دەفەرموێــت: ﴿قَالُوا۟ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ ﴿١٠٦﴾﴾ المؤمنـون .واتە: (بە كەساســیەوە دەڵێــن: پەروەردگار نەگبەتیو نەهامەتــی سەرشــانی گرتینو زاڵ بــوو بەســەرمانداو ئێمە كەســانێكی گومڕا بووین).. ئا لەم كاتەدا كوڕەكەی كەوتو بورایەوە، باوكی هەستی كردو نوێژەكەی كورت كردەوەو پاش سڵاودانەوە، ئاویان ڕژاند بەدەمو چاویداو هۆشی هاتەوە..

ڕۆژ هاتو ڕۆژ ڕۆیی، ماوەیەكی زۆری پێچوو.. جارێكی تر بەهەمان شــێوەی جاری پێشــوو، باوكی نەیزانی كوڕەكەی لە پشتیەوە نوێژ دەكاتو دەستی كرد بە خوێندنی ســورەتی (الزمر) هەتا گەیشتە ئایەتی:﴿وَبَدَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا۟ يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾﴾ الزمر. واتە: (لەلایەن خودای گەورەوە ســزاو ئازارو ئەشكەنجەی وایان بــۆ دەر دەكەوێ كــە هەرگیز بەتەمــای نەبوون).. ئەم جــارەش كوڕەكەی كــەوت، بەڵام وەكــو كەوتنی یەكەم جــار نا!! بەڵكــو كەوتنی هەتــا هەتایی، زۆر هەوڵیــان داو ئاویــان ڕژاند بە دەمو چاویدا، بەڵام ســوودی نەبــوو، چاوەكانی بۆ هەتاهەتایی لەیەك نا، ئەزانن چی بەســەر هات؟! مرد.. بەڵێ.. مرد.. بەڵام چۆن مردنێك؟! مردنێك لەكاتی نوێژداو ڕوو بەڕووی پەروەردگار[٥٩]..

❋ چیرۆكــی چوارەم: چەند گەنجێكی ئیماندار لــەڕۆژی ١٩ ی مانگی ڕەمەزانی ساڵی ١٤١٢ ی كۆچی، بەنیازی جێبەجێكردنی عومرە كەوتنە ڕێ بەرەو شاری (مەككە) ی پیرۆز..

پــاش (١٠) ڕۆژ لــە ئەنجــام دانی نوێــژو ڕۆژوو، پــاش دە ڕۆژ لــە عیبادەت بۆ پەروەردگاریــان، هەروەهــا بەخشــینی خــواردنو خواردنەوە بەســەر خەڵكانی ڕۆژووگردا، هەروەها دوای بەجێهێنانی نوێژی تەراویح و شــەو نوێژ لە كەعبەی پیرۆز، كاتێك گەڕانەوە لەناو ســێ ئۆتۆمبیلدا بوون، لە ڕێگە مامۆســتاكەیان كە لە ئۆتۆمبیلی ســێیەمدا بوو، تەفســیری ئــەم ئایەتەی بــۆ دەكردن:﴿وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ

٥٩-یالیت قومي یعلمون.

﴿وَٱلصَّٰلِحِينَۚ وَحَسُنَ أُوْلَٰٓئِكَ رَفِيقًا ٦٩﴾ النساء. واتــە: (ئەوەی مل کەچی خوداو پێغەمبەر بێت، لەڕۆژی قیامەتدا لەگەڵ ئەو کەسانەدا دەبێت کە خودای گەورە نازو نیعمەتی ڕژاندووە بەسەریاندا، لە پێغەمبەران و ڕاست گۆیان و شەهیدان و پیاو چاکان، ئای کە ئەوانە هاوەڵ و هاوڕێ و هاودەمی چاك و بێ وێنەن)..

لەپڕ ئۆتۆمبیلێك کە بەرەو ڕوویان دەهات خۆی کێشا بەیەکێك لە ئۆتۆمبیلەکانداو پاشان لەگەڵ ئۆتۆمبیلەکانی تردا لێکیان داو لە ئەنجام دا شەش کەسیان گیانیان لەدەستدا، کە یەکێکیان مامۆستاکەیان بوو، دوانیشیان هەموو قورئانیان لەبەر بوو، خودای گەورە لەگەڵ پیاو چاکاندا کۆمان کاتەوە لە دونیاو دواڕۆژ دا..

فَحائلِ اليَومَ باتَ الحُزنِ يَغمُرُها حُـزناً تُلاطِمُ في الأنحاءِ يَنتَشرُ

بەڵێ.. ناوچەی (حائل) غەم و پەژارە دایگرت و گیانی ئەو پیاو چاکانە وەك شەوی میعراج بەرز بوونەوە بۆلای پەروەردگاریان[٦٠]..

ئای چەند شیرینە کاتی مردنی پیاو چاکان!! لەوەش خۆشترو شیرینتر، دڵنیایی و دوورییە لە ئاگری دۆزەخ.. پاشان ئەوکاتەی کە فەرموویان لێئەکرێ بەرەو بەهەشتی نەبڕاوەی هەتا هەتایی و ڕوبارو کانیاوەکانی..

❋ **چیرۆکی پێنجەم**: یەکێك لە پزیشکەکان دەگێڕێتەوەو دەڵێت: ڕۆژێك لەکاتی دەوامدا بانگیان کردم بۆ بەشی فریاکەوتنی خێرا، کاتێك چووم گەنجێکی لێبوو لەسەرە مەرگ دابوو، تەمەنی (١٦-١٧) ساڵ دەبوو..

ئەوانەی کە هێنابوویان بۆ نەخۆشخانە، وتیان: لە مزگەوت قورئانی دەخوێندو چاوەڕێی قامەتی نوێژی بەیانی دەکرد، کاتێك قامەت کرا قورئانەکەی لە جێگەی خۆی داناو ویستی لەڕیزی نوێژکەراندا بوەستێت، بەڵام لەهۆش خۆی چوو، ئێمەش هێنامان بۆ ئێرە.. پاش ئەنجام دانی پشکنین، پزیشکەکە بۆی دەرکەوت کە تووشی (جلطة) یەك بووە ئەگەر لە وشتری بدایە ئەیکوشت، حاڵەتەکەی زۆر ترسناك بوو،گەنجەکە دەستی برد بۆ دەستی یەکێك لە پزیشکەکان، پزیشکەکەش گوێی برد بۆلای دەمی گەنجەکەو چەند ووتەیەکی چرپاند بە گوێی پزیشکەکەداو پاشان وتی:(أَشهَدُ أن لاإلهَ إلاَّ الله، وَأَشهَدُ

٦٠-یالیت قومي یعلمون.

أنَ مُحَمَداً رَسـولُ الله) هەر دووبارەی دەکردەوە، هەتا گیانی دەرچوو، پزیشـکەکە دەسـتی کرد بەگریان، سەرمان سـوڕما، لەبەر ئەوەی یەکەم جاری نەبوو مردنی نەخـۆش ببینێت، کاتێ هێوور بۆوە لێمان پرسـی: گەنجەکە چی ووت؟ ئەی چی وای لێکـردی بگریت؟! وتـی: کاتێك ئێوەم دەبینی زۆر سـەرقاڵ و هیلاك بوون و هەوڵی چارەسـەرتان ئەدا، گەنجەکە چرپاندی بەگوێمـدا کە پێتان بڵێم خۆتان هیلاك مەکەن، چونکە سـوێند بەخودا من ئەمرم، سوێند بە خودا ئێستا خودای گەورە شوێنەکەمی لە بەهەشتدا هێنایە بەرچاوم... سبحان الله[٦١]!!

❋ **چیرۆکـی شەشـەم**: بانـگ خوێنـی یەکێـك لـە مزگەوتـەکان دەگێڕێتـەوەو دەڵێـت: شـەوێکیان زۆر درەنـگ گەڕامـەوە، چەند سـاتێکی زۆر کەمی مابوو بۆ بانگی بەیانی، لەبەر ئەوە یەکسەر چووم بەرەو مزگەوت. کاتێك چوومـە ژوورەوە گەنجێکـم بینی نوێژی دەکـرد، پاش ئەوەی کاتـی بانگ هات، بانگم دا، گەنجەکەش هەسـتا نوێژی سـوننەتی پێش نوێـژی بەیانی ئەنجامدا، پاشـان لەتەنیشتمەوە دانیشـت و دەسـتی کرد بە خوێندنی قورئان.. ئای چەند دەنگی خۆش بوو!! منیش قورئانم دەخوێند، بەڵام ئاگام لە قورئان خوێندنەکەم نەماو هەموو هەسـت و نەسـتم لەلای دەنگی ئەو بوو، هیوا خوازبووم کە ئیمامی مزگەوتەکەمـان نەیەت، بۆ ئەوەی بـەو گەنجە بڵێم پێـش نوێژیمان بۆ بکات.. ویسـتی خودا وابـوو ئیمامەکەمـان نەهات، منیـش فەرمووم لـە گەنجەکە کرد بۆئەوەی پێش نوێژیمان بۆ بکات..

گەنجەکە نوێژی دابەست، بە دەنگێکی زۆر خۆش دەستی بە قورئان خوێندن کرد، ئەو ڕۆژە هەینی بوو، لەبەر ئەوە لە ڕکاتی یەکەمدا سـورەتی (السَجدة) ی خوێنـد، بەڵام لە ڕکاتـی دووەم دا زۆر بەخێرایی سـورەتی (الفاتحة) ی خوێند، گومانـم وابوو سـورەتی (الإنسـان) بخوێنێ چونکە سـوننەتە لـە بەیانی ڕۆژی هەینی دا سـورەتی (السـجدة) و (الإنسـان) بخوێنرێت، بەڵام گەنجەکە سورەتی (الإخـلاص) ی خوێندو زۆر بە خێرایی نوێژەکەی تەواو کردوو سـلاوی دایەوە، کاتێـك ڕووی وەرگێـڕا بینیمان دەسـتی گرتووە بە سـەر یـەوە، چووین بۆلای و

٦١-دفنوها وهي ساجدة/ أبو عبدالرحمن.

پێمان وت: ئەوە چیتە؟ لەتاو ئازاری سەری کەوت، خەڵکی لەدەوری کۆبوونەوە، گەنجەکە زەردەخەنە کەوتە سەر لێوی و وا گومانمان برد کە ئازارەکەی سەری نەماوە،پێم وت: ئەوە چیتە؟ بۆ وات لێهات؟ بەڵام جوڵەی نەکرد، یەکسەر بردمان بۆ نەخۆشخانەو پزیشکەکان دڵنیایان کردین کە گیانی سپاردووە[٦٢]..

* **چیرۆکی حەوتەم**: ئەبووایە لە کاتی خۆیدا لە لای هاوەڵەکانم ئامادەبوومایە، کە بڕیار بوو هەمووومان بەیەکەوە ئەو شەوە بە سەر بەرین، بەڵام بە هۆی قەرەباڵغی ڕێگەوبانەوە دواکەوتم و کاتێك چووم بۆ ئەو شوێنە هاوەڵەکانم لەوێ نەمابوون و ڕۆیشتبوون.. خۆزگە دەمزانی چوون بۆ کوێ.. بڕیارمدا بگەڕێمەوەو ئەمشەو لەماڵەوە بە سەر بەرم.. کچە تاقانەکەشم نەخۆشەو پێویستە لە نزیکی بم.. لەبەردەم دوکانێکی ڤیدیۆییدا ڕاوەستام و چەند فیلمێکم کڕی و گەڕامەوە بۆ ماڵەوەو بانگی خێزانەکەمم کرد، کە چاو چەرەساتم بۆ ئامادە بکات.. ئای ئەم خێزانەم چەند وشکە!! ئێستا دەڵێت: لە خودا بترسە ئەحمەد.. هاتە ژوورەوە بۆ لام و چاو چەرەساتی بۆ هێنام و بە زەردەخەنەوە پێی وتم: ئەڵێی لە هاوەڵەکانت بێزار بوویت و دەتەوێت ئەمشەو لە لامان بمێنێتەوە؟! وتم: بەڵێ.. وەرە دانیشە.. منیش چووم تەلەفزیۆن و ڤیدیۆکەم هەڵکردو دەنگی مۆسیقاو هاوارو پێکەنین لە ژوورەکەدا بەرزبۆوە.. خێزانەکەم سەری ژانی دەکردو وتی: لە خودا بترسە ئەحمەد، پاشان چووە دەرەوە.. منیش چاو چەرەسەم دەخواردو چاوم لە سەر شاشەی تەلەفزیۆنەکە لانەدەبردو کاسێتی یەکەم و دووەمم تەواو کرد..

کاتژمێر لە سێی شەو تێپەڕی بوو، لە پڕ دەرگای ژوورەکەم بە هێواشی کرایەوە.. هاوارم کرد چیت دەوێت؟! کەس وەڵامی نەدایەوە!! دەرگاکە کرایەوەو کچە بچوکە نەخۆشەکەم هاتە ژوورەوە.. سەرم سوڕماو هیچ قسەم نەکرد، هاتە نزیکم و بە لە سەر خۆییەوە سەیری دەکردم و پاشان وتی: باوکە لە خودا بترسە.. باوکە لە خودا بترسە.. پاشان گەڕایەوەو دەرگاکەی داخست.. بانگم کرد: سارە.. سارە.. وەڵامی نەدامەوەو چووم بە دوایدا سەیرەکەم دەستی کردۆتە ملی دایکی و

٦٢-في بطن الحوت/ د. محمد العريفي.

خەوتووە..

گەڕامەوە بۆ ژوورەکەم و تەلەفزیۆن و ڤیدیۆکەم کوژاندەوە.. دەنگی باوکە لە خودا بترسەی کچەکەم هەموو ژوورەکەمی پڕ کرد بوو.. مووچڕکەیەك بە لەشمدا هات و جەستەم ئارەقی کرد.. نازانم چیم بە سەرهات.. دەنگی کچەکەم لە گوێمدا دەزرنگایەوە.. وێنەی هەر لە بەر چاوم بوو.. وشەکانی هەموو بەربەستەکانی دەروونی شکاندم لە (نوێژ نەکردن- تاوان- جگەرە خواردن- فیلمی بێئابڕوو) لە خەوی بێئاگای بێداری کردمەوە.. دڵم بە خێرایی لێیدەدا.. خۆم فڕێدایە سەر زەوی و ویستم بخەوم بەڵام نەمتوانی.. دەنگی باوکە لە خودا بترسەی کچەکەم لە گوێچکەمدا دەزرنگایەوە و لەم کاتەدا دەنگی بانگی بەیانی بەرز بۆوە.. بانگەکە گەیشتە (الصلاة خير من النوم).. بەڵێ.. نوێژ باشترە لە خەو.. ئاهـ.. ئەم هەموو ساڵە من لە غەفڵەت و بێئاگایدا بووم، دەست نوێژم گرت و بەرەو مزگەوت کەوتمە ڕێ، چوومە مزگەوت و دوو ڕکات نوێژم کرد و پاشان دەستم بە قورئان خوێندن کرد.. هەستم کرد قورئانەکە گلەییم لێدەکات و پێم دەڵێت: ئەم هەموو ساڵە بۆ پشتت تێکردم و فەرامۆشت کردم.. ئەی من وتەی خودای پەروەردگارت نەبووم؟! چەند جارێك ئەم ئایەتەی سورەتی (الزمر)م خوێندەوە، کە دەفەرموێت: ﴿قُلْ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾﴾ الزمر. واتە: (ئەی پێغەمبەر ﷺ پێیان بڵێ: خودا دەفەرموێت: ئەی بەندەکانم، ئەوانەی کە خۆتان گوناهبار کردووە و هەڵەتان زۆرە، نائومێد مەبن لە ڕەحمەتی خودا، چونکە بە ڕاستی ئەگەر ئێوە تەوبەی ڕاست و دروست بکەن، خودا لە هەموو گوناهـ و تاوانەکانتان خۆش دەبێت، چونکە بێگومان ئەو خودایە زۆر لێخۆشبوو لێبوردەیە و زۆریش بەسۆز و میهرەبانە)..

سەیرە!! خودا چەندە بە بەزەییە.. حەزم دەکرد لە قورئان خوێندن بەردەوام بم، بەڵام قامەت بۆ نوێژ کرا، منیش ڕەق ڕاوەستا بووم، پاشان چوومە ڕیزەوە و وەکو کەسێکی نامۆ وابووم.. لە دوای نوێژ تا خۆر هەڵهات لە مزگەوت مامەوە، پاشان گەڕامەوە بۆ ماڵەوە و سارە و خێزانەکەمم بینی خەوتبوون..

چــووم بۆ ســەر کارەکەم، هەرچەندە ڕەوشــتی من نەبــوو بەیانیان زوو بچم بۆ ســەر کارەکەم.. هاوڕێکانم کاتێك بینیمیان ســەریان ســوڕما، هەندێك وشەی گاڵتەجاڕییــان پێوتم، منیش گوێــم لێنەگرتن وچاوەڕێــی ئیبراهیمی هاوڕێمم دەکــرد، کە لــە ماوەی ئەم چەند ســاڵەدا ئامۆژگــاری دەکــردم.. ئیبراهیم هات و منیش بەرەو ڕووی چووم و باســی شــەوی ڕابــوردووم بۆ گێڕایــەوەو چاوەکانی پڕ لە فرمێســك بوون.. بــە زەردەخەنەوە پێــی وتم: ئەو ڕوناکیەی دڵی ڕۆشــن کردوویتەتەوە، بە تاریکی گوناهـ و تاوان مەیکوژێنەرەوە..

هەر چەندە شــەوی ڕابوردوو نەخەوتبووم، بەڵام هەســتم بە چالاکی و لەش سووکیەکی زۆر دەکرد.. ئیبراهیم پێی وتم: ئەحمەد دوێنێ شەو نەخەوتوویت، پێویســتە بگەڕێیتــەوە بۆ ماڵــەوەو من کارەکانی تــۆش ئەنجــام دەدەم.. چەند خولەکێکــی مابــوو بۆ بانگــی نیــوەڕۆو بڕیارمــدا بمێنمــەوەو کاتێــك بانگیدا بــە خێرایی چووم بــۆ مزگەوت و لە ڕیــزی یەکەمدا نوێژم کرد.. لــە دوای نوێژ گەڕامەوە بۆ ماڵەوەو لە ڕێگا هەستم بە دڵە ڕاوکێیەکی زۆر دەکرد.. ئەبێت سارە حاڵی چۆن بێت؟! ســەرم بۆ ئاســمان بەرز کردەوەو لە خودا پاڕامەوە کەشــیفای سارە بدات.. هەســتم دەکرد ڕێگای ماڵەوە زۆر دوورو درێژە.. گەیشتمە ماڵەوەو بانگــی خێزانەکەم کردو وەڵامی نەبوو.. چوومە ژوورەوە ســەیر دەکەم ســەری داخســتووەو دەگری.. وتی: ســارە مرد.. ســارە مرد.. بەرەو لای سارە ڕامکردو لە باوەشم گرت، دەستەکانی بەرەو خوارەوە شل بوونەوە.. دەست و قاچەکانی سارد ببوونەوە.. دەم و چاوی وەك مانگ دەدرەوشــایەوە، بــاوەڕم نەدەکرد کە مردووە، دەمجوڵانــدو لێوە بچووکەکانیم ماچ دەکرد.. دەگریــام.. وامدەزانی پێم دەڵێت: باوکــە عەیبــە مەگــری.. ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ﴾.. تەلەفونــم بــۆ ئیبراهیــم کردو پێــم وت: وەرە بۆ ئێرە ســارە مردووە.. ئافرەتەکان لەگــەڵ خێزانەکەمدا خەریکی شــۆرینی سارە بوون و بە خامێکی جوانی سپی دایانپۆشی.. خێزانەکەم بانگــی کــردم، بــۆ ئــەوەی ماڵئاوایی لە ســارە بکــەم، خەریك بوو بکەومە ســەر زەوی، ڕوومەتەکانیــم مــاچ کردو بەڵێنم پێدا هەتا مردن خۆڕاگر بم.. ســەیری خێزانەکەمم کردو پێم وت: ســارە چوو بۆ بەهەشــت و إن شــاءالله لە بەهەشــتدا

بە یەك دەگەینەوە.. نوێژمان لە سەر کردو بەرەو گۆڕستانمان برد.. سەیری جەستەیم دەکرد کە پڕ بوو لە ڕوناکی.. ئەو ڕوناکیەی کە هەموو ژیانی ڕۆشن کردمەوە.. گۆڕستان زۆر ترسناك و چۆڵ بوو.. ئای دەبێت کچەکەم لێرەدا بەجێ بهێڵم؟! لەم کاتەدا ئیبراهیمی هاوڕێم شانی گرتم و وتی: ئارام بگرە.. دابەزیمە ناو گۆڕەکەوە.. ئەمەش شوێنەکەتە ئەحمەد، چیت ئامادە کردووە بۆ ئەم جێگەیە؟! ئیبراهیم وتی: کچەکەت بگرە.. خستمە سەر سنگم و حەزم دەکرد لە ناخمدا بینێژم.. ماچم کردو پاشان لە لای ڕاست دامناو جوان داموپۆشی و هاتمە دەرەوە.. خەڵکەکە دایاندەپۆشی، منیش هۆن هۆن فرمێسك لە چاوەکانم دەهاتنە خوارەوە..

سوپاس بۆ ئەو خودایەی بە هۆی کچە پاك و بێتاوانەکەمەوە ڕوناکی ئیمانی پێ بەخشیم و ڕێگەی ڕاستی پێ نیشاندام[٦٣]..

* **چیرۆکی هەشتەم**: شێخ عادل سالم الکلبانی دەگێڕێتەوەو دەڵێت: بە تەواوی گومڕا نەبووم، بەڵام کەسێك بەرەو نوێژو خوداپەرستی هانی نەدام و خۆشم پەیوەندیم بە هیچ خولێکی قورئان لەبەرکردنەوە نەکرد.. منداڵیم لەگەڵ یاری و تەلەفزیۆندا بە سەر برد، زۆر هۆگری ئۆتومبیل بووم.. دوای تەواو بوونی قوتابخانە و شەوانیش خەریکی سەیری تەلەفزیۆن و گەشت و گەڕان بووم.. سەرەتای خوداناسینم لەو ڕۆژەوە بوو، کە هەستام بە گەیاندنی باوکم بۆ ئەوەی سەردانی هاوڕێیەکی بکات.. لە سەیارەکەدا چاوەڕێی هاتنە دەرەوەی باوکم دەکردو ڕادیۆکەم دەگۆڕی.. بە قەدەری خودا چووە سەر ڕادیۆی دەنگی قورئانی پیرۆز، بە دەنگێکی بەسۆزو خرۆشەوە قورئانی دەخوێند.. کاریگەریەکی زۆر بەهێزی کردە سەر دڵ و دەرونم، لەبەرئەوەی یەکەم جارم بوو گوێم لەم ئایەتە بێت کە دەفەرموێت: ﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾﴾ ق. واتە: (ئەی ئینسان، ناڕەحەتیەکانی مردن و ئازارەکانی هات، هاوڕێ لەگەڵ ڕاستیەکاندا، ئەوسا پێت دەوترێت: ئا ئەوە ئەو بەسەرهات و ڕوداوەیە کە خۆتت لێ لادەداو پەنات لێدەگرت).. دەنگەکەش دەنگی شێخ

٦٣-في بطن الحوت.

محمد صديق المنشـاوی بوو (خودا لێی خۆش بێت).. دەنگەکە زۆر کاریگەر بوو، ڕاستە یەکسـەر هیدایەتم وەرنەگرت، بەڵام یەکـەم هەنگـاوی هیدایەتدانم بوو.. ئەو ساڵە ساڵی مردن بوو، زۆرێك لە سیاسەتمەداران و گۆرانی بێژو پیاوە گەورەکانی جیهان مردن.. سـێبەری مەرگ هەمیشـە لەگەڵمدا بوو، هەتا خەریك بوو شـێت دەبــووم.. لە خەودا دەترسـام و بەڵکو خەو لە چاومدا تۆرا بــوو.. دوعام دەکردو زیکرەکانم دەخوێند، کەچی خەو نەدەچووە چاوم.. دەستم کرد بە نوێژ کردن و بە جەماعەت نوێژەکانم ئەنجام دەدا.. سـاردو سـڕیم تێدا بوو، بەڵام لە ترسـی مــردن نەمدەتوانـی واز لە نوێژەکانــم بهێنم.. چۆن لە مــردن ڕابکەم؟! چۆن لە گـۆڕدا بە تەنها بـم؟! بیرم لــە ڕۆژی دوایی دەکـردەوە.. بیــرم لە ﴿وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْبُرُوجِ﴾و ﴿وَٱلشَّمْسِ وَضُحَىٰهَا﴾و ﴿وَٱلْقَمَرِ إِذَا تَلَىٰهَا﴾ دەکردەوە..هاتمە سـەر ئەو بـاوەڕەی کە هیچ پەنایـەك نیە، تەنها پەنـای خودا نەبێـت و مردنیش بێ هیچ گومانێــك هەر دێت.. خـۆم ئامادەکردو قورئانم خۆشویسـت، کاتێـك گوێم لەو ئایەتانە دەبوو کە پێشـنوێژ دەیخوێند، یەکسەر دەچوومەوە بۆ ماڵەوەو لەبەرم دەکــردن، پاشــان لە یەکێك لــە مزگەوتەکانــدا بە پێشـنوێژ دامــەزرام و نوێژی تەراویحــم بۆ خەڵکی دەکردو قورئانم دادەنا و لەبەر قورئانەکە پێشـنوێژیم بۆ خەڵکـی دەکرد.. لــە دوای مانگی ڕەمەزان پەیمانمدا بە خــودا، کە قورئان لەبەر بکەم و لە سـاڵی داهاتوودا بەبێ سـەیرکردنی قورئان پێشنوێژی بکەم.. سوپاس بۆ خودا لە ماوەی ساڵێك و چەند مانگێکدا قورئانی پیرۆزم لەبەرکرد، پاشانیش لە مزگەوتی (مەلیك خالید) لە شاری ڕیاز دامەزرام..

لــە مانگـی ڕەمەزاندا مزگەوتەکـەی لێوان لێــو دەبێت لــە نوێژخوێنان و لە هەموو لایەکەوە موسـڵمانان دێن بۆ ئەوەی گوێیان لە دەنگە کاریگەر و بەسـۆزو خۆشەکەی بێت.. ئەو دەنگەی کاتێك کە سورەتی (الحشر) و (القيامة) و (الحاقة) دەخوێنێت، وەك ئەوە وایە بە چاوەکانی دۆزەخ و مردن ببینێت!!

شـێخ عادل دەفەرموێـت: من بەندەیەکـی زۆر ڕەش پێسـتم و ئەگەر فەزڵی خودای گەورەو پاشان قورئانە پیرۆزەکەی نەبووایە، کەی ئەوەندە لە لای خەڵکی ڕێزدار و خۆشەویست دەبووم.. شایانی باسە شێخ عادل الكلباني بۆ یەکەم جار لە

ڕەمەزانی ساڵی ١٤٢٩ی كۆچی لە حەرەمی مەككەی پیرۆز، بە دەنگە بە سۆزەكەی پێش نوێژی بۆ ملیۆنەها نوێژخوێنان كردو ئێستاش یەكێكە لە پێش نوێژەكانی حەرەمی مەككەی پیرۆز[٦٤]..

❋ **چیرۆكی نۆیەم**: پیاوێكی خواناسی كوردی خەڵكی شاری سلێمانی، یاریدەدەری پزیشكی بوو، بە دكتۆر بەكر ناسرابوو.. خودای پەروەردگار سەفەری ماڵە پیرۆزەكەی خۆی پێبەخشی و لە سێیەم ڕۆژی جەژنی قوربانی پیرۆزدا كە دەیكردە ١٢ی ذي الحجـةی ١٤٢٩ی كۆچی بەرامبەر ٩ی ١٢ی ٢٠٠٨ی زاینی، گیانی سپارد!! بەڵام چۆن گیان سپاردنێك و لە چ شوێنێكدا؟!

لە دوای تەواو بوونی میوانانی ماڵی خودا لە ئەرك و فەرمان و مەراسیمی حەج و هاتنەوەیان لە میناوە بۆ شاری مەككەی پیرۆز.. لە دوای هیلاكی و ماندوو بوون و گەرمایەكی زۆر.. دوای خۆشۆرین و كەمێك حەسانەوە، هەروەها لەبەرئەوەی حاجیەكان لەم كاتەدا زۆر هیلاك و ماندوون و خەڵكانێكی زۆر ئەو ڕۆژە ناچن بۆ حەرەمی پیرۆز و لە مزگەوتەكانی نزیك شوێنی نیشتەجێ بوونیان نوێژەكانیان ئەنجام دەدەن.. دكتۆر بەكریش بۆ نوێژی مەغریب دەچێت بۆ یەكێك لەو مزگەوتانە و لە ناو نوێژەكەدا دەكەوێت و گیانی پاكی دەسپێرێت!!

خۆزگەمان بە خۆی!! لە دوای پاك بوونەوەی لە گوناهـ و تاوان.. لە دوای بەجێ هێنانی فەریزەی حەج و عەمرە.. لە ناو نوێژداو لە پیرۆزترین شوێنی سەر زەویداو لە شاری مەككەی پیرۆز گیانی پاكی سپارد.. لە حەرەمی پیرۆزی مەككەش بە ملیۆنەها لە موسڵمانانی جیهان نوێژی جەنازەیان لە سەر كردو پاشانیش بە خاكیان سپارد.. خودای گەورە بە بەهەشتی بەرینی شاد بكات..

❋ **چیرۆكی دەیەم**: پیاوێك لە دوورەوە دەركەوت، كەسێك بوو جلی ئیحرامی لەبەردا نەبوو، وەك ئەوەی تەنها هاتبێت بۆ نوێژ.. بەرەو ناوچەیەكی دوور لە كەعبەی پیرۆز ڕۆیشت و لەوێ دانیشت.. دوای كەمێك كۆمەڵە كەسێك، كە ئافرەتێكیان تێدابوو هاتن بۆ هەمان ئەو شوێنەی كە پیاوەكەی لێ دانیشت

٦٤-تبت إلى الله/ يوسف الحاج أحمد.

بـووو.. ئافرەتەکەیـان لە نزیـك پیاوەکە بەجێ هێشـت، ئەم ئافرەتـەو پیاوەکە زۆر لەیەکتـر نزیك بوون.. کاتێك کە قامەت بۆ نوێژ کرا، ئەم دوو کەسـە لەگەڵ خەڵکەکە هەڵنەسـتان بۆ نوێژ، بەڵام بۆچی ئەو کەسـانەی کە لە نزیکیان بوون، هەروەها بەرپرسـانی حەرەم ڕێگەیان پێدان لە کاتێکدا کە خەڵکی نوێژ دەکەن، ئەمان دابنیشن؟! زۆر پرسیار بە خەیاڵمدا هاتن‌و چوون.. پرسیارم لە خۆم کرد، ئایـا دەبێت ئەو پیاوە هەسـتی چۆن بێـت، لە کاتێکدا کە خەڵکـی نوێژ دەکەن‌و ئەمیش لە تەنیشت ئافرەتێکەوە لە حەرەمی مەککەدا دانیشتووە؟! وەڵامەکەش بریتی بوو لە یەك وشە، ئەویش بریتی بوو لە مردن!! ﴿ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ﴾ .. بەڵـێ.. هەردووکیان گیانیان سـپارد بـوو.. ئەم دیمەنە جێگەی سەرسـوڕمان نەبوو، لەبەرئەوەی هاوشـێوەی ئـەم دیمەنە لە حەرەمدا زۆر دوبـارە دەبۆوە.. الصـلاة على الأمـوات يرحمكـم الله.. پێـش نوێژ(الله أكبـر)ی کردو دەسـتی بە خوێندنی سـورەتی (الفاتحة) کـرد.. (الله أكبر).. ألّلهم صل علـى محمد وعلى آل محمـد، كمـا صليت على إبراهيم وعلـى آل إبراهيم.. (ألله أكبـر).. ألّلهم اغفر لهما وارحمهما....(الله أكبر).. السلام عليكم ورحمة الله وبركاته[٦٥]..

* **چیرۆکی پانزەیەم**: شۆفێری ئیسعاف بووم‌و کەسێکی زۆر دڵ ڕەق بووم.. ئامادەی بینینی زۆر کارەسـاتی دڵتەزێن بـووم، بەڵام پەندو ئامۆژگاریم لێوەرنەدەگرت، تەنانەت نوێژیشـم نەدەکرد.. شـەوێك نزیکـەی کاتژمێر یەك پەیوەندیـان پێـوە کردم کە ڕووداوێك ڕوویداوەو پێویسـتە ئامادە بم.. سـواری ئیسعافەکە بووم‌و بەپەلە بەرەو شوێنی ڕووداوەکە کەوتمە ڕێ.. کاتێك گەیشتمە شـوێنی ڕووداوەکە، دەبینم ئوتومبیلێك خۆی کێشـاوە بە عەمودێکی کارەباداو ئەم ڕووداوەش ببووە هۆی پچڕانی تەزووی کارەبا لەو ناوچەیەدا..

بـەرەو دەرگای ئوتومبیلەکە ڕۆیشـتم‌و جگەرەیەکیشـم بە دەسـتەوە بوو.. دیمەنێکـی سـەیرم بینی!! پیاوێك ڕیشـێکی جوانـی هەبوو، نـوری دەم‌و چاوی ئوتومبیلەکـەی ڕونـاك کردبـۆوە.. ویسـتم یارمەتـی بـدەم‌و لـە ئوتومبیلەکە دەری بهێنم.. پیاوەکە سـەیری کـردم‌و وتی: دەتەوێـت یارمەتیم بدەیت؟ وتم:

٦٥-دموع المحراب.

بەڵێ.. وتی: بە یارمەتیت جگەرەکەت بکوژێنەرەوە.. لە دڵی خۆمدا وتم: لەوانەیە کارەساتەکە کاری تێکرد بێت و زۆر ئاگای لە خۆی نەبێت.. جگەرەکەم کوژاندەوەو کاتێك ویستم یارمەتی بدەم، پێی وتم: دەتەوێت یارمەتیم بدەیت و ڕزگارم بکەیت؟ وتم: بەڵێ.. وتی: دەمەوێت لە سەر ئەم یارمەتیدانەت پاداشتت بدەمەوەو ئامۆژگاریت بکەم.. وتم: فەرموو.. وتی: ملکەچی فەرمانەکانی خودای پەروەردگارت بکە، هەروەها ڕێزی دایك و باوکت بگرەو یارمەتیان بدە، هاوڕێیەتی کەسانی خراپیش مەکە.. پاشان وتی: أشهد أن لاإله إلا الله وأن محمداً رسول الله.. پاشان گیانی سپارد.. بردم بۆ نەخۆشخانەو گەڕامەوە بۆ ماڵەوەو ویستم بخەوم، بەڵام نەمتوانی، لەبەرئەوەی هەر بیرم لەو دیمەنە دەکردەوە کە بینی بووم، هەروەها بیرم لە ئامۆژگاریە جوانەکانی دەکردەوە.. دەنگی بانگی بەیانی لە مزگەوتەکانەوە بەرز بۆوە.. دەست نوێژم گرت و بەرەو مزگەوت کەوتمە ڕێ، بۆ ئەوەی بە جەماعەت نوێژی بەیانی ئەنجام بدەم، ئەمەش یەکەم جارم بوو کە بەرەو مزگەوت بچم..

خودای گەورە پاداشتی ئەو پیاوە ئیماندارە بداتەوە کە بووە هۆی هیدایەتدانم.. ﴿فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهۡدِيَهُۥ يَشۡرَحۡ صَدۡرَهُۥ لِلۡإِسۡلَٰمِۖ وَمَن يُرِدۡ أَن يُضِلَّهُۥ يَجۡعَلۡ صَدۡرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجٗا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي ٱلسَّمَآءِۚ كَذَٰلِكَ يَجۡعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجۡسَ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ ١٢٥﴾ الأنعام. واتە: (ئەو کەسەی کە خودا بیەوێت هیدایەتی بدات، ئەوە سینەی ساف و پاك و ئامادە دەکات بۆ ئاینی ئیسلام، ئەو کەسەش خودا بیەوێت گومڕای بکات، ئەوە دڵی دەگوشێت و سنگی توند دەکات و هەناسەی سوار دەبێت، هەر وەك ئەوەی بەرەو ئاسمان بەرز بێتەوە (چۆن توشی تەنگەنەفەسی و دڵەتەپێ و خوێن بەربوون دەبێت)، ئا بەو شێوەیە خودا گومڕایی و پیسی هاوەڵگەری لە سەر دڵی ئەوانە دادەنێت کە باوەڕ ناهێنن)[٦٦]..

* **چیرۆکی دوانزەیەم**: پێش چەند ساڵێك لەمەوبەر، لە مزگەوتەکەی پێغەمبەری خودا ﷺ پیاوێکی نەخوێندەواری بە ڕەگەز یەمەنی هەبوو، ئەم پیاوە هەر کاتێك بهاتایە بۆ مزگەوت و کەسێکی ببینیایە

٦٦-انقذوني / أبو عبدالرحمن.

کە دانیشتووەو سەرقاڵ نیە، قورئانێکی دەدایە دەست و پێی دەوت: قورئانم بۆ بخوێنە.. ئەو کەسە قورئانی بۆ دەخوێندو ئەمیش گوێی دەگرت.. ئەم پیاوە ئیماندارە زۆربەی تەمەنی بەم شێوەیە بە سەر برد بوو..

ڕۆژێك ئەم پیاوە وەکو هەموو جارێك دەچێت بۆ مزگەوتەکەی پێغەمبەر ﷺ و قورئانێك دەداتە دەستی پیاوێك، بۆئەوەی قورئانی بۆ بخوێنێت و ئەمیش گوێی لێبگرێت.. ئەو پیاوەی قورئانەکەی بۆ دەخوێند، گەیشتە ئایەتێك کە (سجدة)ی تێدابوو، هەردووکیان سوجدەیان برد.. قورئانخوێنەکە سەری بەرز کردەوەو هەستایەوە، بەلآم پیاوە ئیماندارەکە هەڵنەستایەوە، لەبەرئەوەی خودای پەروەردگار لە کاتی سوجدە بردنەکەیداو لە مزگەوتەکەی پێغەمبەر ﷺ داو لە شاری مەدینەی پیرۆز گیانی پاکی کێشا.. بە ڕاستی لە کاتێکدا گیانی سپارد، کە نزیکترین کاتی بەندەیە لە خودای پەروەردگارەوە[٦٧]..

✻ **چیرۆکی سیانزەیەم**: منداڵێکی تەمەن (٧-٨) ساڵ لەگەڵ باوکیدا ئامادەی کۆڕێك دەبێت، لە کۆڕەکەدا منداڵەکە گوێی لەو فەرموودەیەی پێغەمبەری خودا ﷺ دەبێت کە دەفەرموێت: (مَن صَلَّى الصُبحِ في الجَماعَة فَهوَ في ذمَّة الله).[٦٨] واتە: (هەرکەسێك نوێژی بەیانی بە جەماعەت ئەنجام بدات، ئەوا لە پارێزگاری خوادا دەبێت).

لەدوای کۆڕو دانیشتنەکە، منداڵەکە بە باوکی دەڵێت: بابە، بەیانی بۆ نوێژی جەماعەت هەڵمسێنە. باوکیشی وا دەزانێت منداڵەکە تەنها ئێستا دڵی گەرمەو بەیانی لەبیری دەچێتەوە، بۆیە بە کوڕەکەی دەڵێت: باشە إن شاءالله.. منداڵەکە دەڵێت: ئەگەر هەڵم نەسێنی، ناچم بۆ قوتابخانە..

بەیانی باوکی بەتەنها دەچێت بۆ مزگەوت و هەڵی ناسێنێ.. منداڵەکەش دەڵێت: لەبەر ئەوەی هەڵت نەساندم ناچم بۆ قوتابخانە.. باوکی زۆر هەوڵی لەگەڵ ئەدات، کە بچێت بۆ قوتابخانە، چونکە وانەکانی دەفەوتێت، بەلآم بێ سوود ئەبێت..

٦٧-دموع المحراب.

٦٨-رواه مسلم ٦٥٧.

بـۆ ڕۆژی دوایـی باوکەکـە منداڵەکـەی خەبەر دەکاتـەوە، لەبەر ئـەوەی لە قوتابخانــە دوا نەکەوێـت و خوێندنەکـەی نەفەوتێـت.. منداڵەکـە بەدڵێکـی خۆشـەوە دەچێت بۆ مزگەوت و نوێژەکەی ئەنجام ئـەدات، لەڕێگەی گەڕانەوەدا بە باوکی دەڵێت: بابە ئێستا من لە پارێزگاری خوادام؟! باوکیشـی دەڵێت: بەڵێ کوڕم، لەبەر ئەوەی ئەم بەیانیە بەجەماعەت نوێژەکەت ئەنجامدا..

بەیانـی، منداڵەکە دەچێت بـۆ قوتابخانە، ئەو قوتابیانەی کە ڕۆژی پێشـوو نەهاتبوون، مامۆسـتا بانگی کردنە دەرەوەو یەك یەك سـزای دان، لەبەر ئەوەی وانەکانیان ئامادە نەکردبوو، هەتا سـەرە گەیشـتە منداڵەکە.. مامۆسـتا ویستی سـزای بدات، بەڵام منداڵەکە بە مامۆسـتای وت: ناتوانی سـزام بدەی!! مامۆسـتا بەسەرسـوڕمانەوە وتی: چی؟! چۆن ناتوانم سزات بدەم؟! منداڵەکە وتی: لەبەر ئەوەی پێغەمبەر ﷺ دەفەرمویت: (هەرکەسـێك نوێـژی بەیانی بە جەماعەت ئەنجـام بدات، خودای گـەورە پارێزگاری لێدەکات و دەیپارێـزی)، منیش ئەمڕۆ نوێژی بەیانیم بە جەماعەت ئەنجام داوە، لەبەر ئەوە من لە پارێزگاری خوادام و ناتوانی سزام بدەیت.. مامۆستاش زەردەخەنە کەوتە سەر لێوی و بە پێکەنینەوە ئافەرینی منداڵەکەی کرد لەباتی سزادان[٦٩]..

هەروەها شەوێك باوکێك لە کاتێکی درەنگدا دەگەڕێتەوە بۆماڵەوە، لە ژووری کوڕەکەیـەوە گوێـی لە دەنگی گریـان دەبێـت!! دەچێت بۆ لای کوڕەکـەی و لێی دەپرسێت بۆچی دەگریت؟! کوڕەکەی پێی دەڵێت: بۆ فلانە دراوسێمان دەگریم.. باوکی بە سەرسـوڕمانەوە دەڵێت: ئەوە گریانی بۆچیە؟! پیرەمێردێك مردووە، تەمەنێکی درێژیشـی بە سـەر بردووە.. گومانم وا بوو کارەساتێکی گەورەمان بە سـەرهاتووە!! ئەم هەموو گریانە بۆ ئەو پیرەمێـردە؟! خۆ ئەگەر من بمردمایە، بەم شـێوەیە بۆم نەدەگریایت!! کوڕەکە بە چاوی پڕ فرمێسـکەوە سەیری باوکی کردو وتی: بەڵێ.. بەم شـێوەیە بۆت نەدەگریـام، لەبەرئەوەی ئەو پیاوە بوو، کە دەسـتی گرتم و بەرەو مزگـەوت و نوێژی جەماعەتی بـردم.. فێری ئەوەی کردم کـە نوێـژی بەیانیان بە جەماعـەت ئەنجام بـدەم.. ئامۆژگاری دەکـردم هاوەڵی

٦٩-کاسێتی (أنين الفجر).

چاکـەکاران بم‌و لە هاوڕێی خراپ دوور بکەومـەوە.. هەر ئەو بوو هانی دەدام بۆ ئەوەی قورئان لەبەر بکەم.. بەڵام تۆ هەر بە ناو باوکمیت!! کەی ئامۆژگاریەکەت کردووم؟! ئەو پیرەمێردە باوکی ڕاستەقینەم بوو، پێویستە بۆ ئەو بگریم..

لـەم کاتـەدا باوکەکـە لـە خـەوی بێئاگایـی بەخەبەردێت..قسـەکانی جگەرگۆشـەکەی کاریان تێکردو چاوەکانی پڕ بوون لە فرمێسـك.. کوڕەکەی لە باوەش گرت‌و پەیمانیدا لەمەودوا هەموو نوێژەکانی بە جەماعەت لە مزگەوتدا ئەنجام بدات[٧٠]..

❋ **چیرۆکی چواردەیەم**: دوو کچی بچکۆلە شەوان دەچوونە سەربان‌و یارییان دەکرد، شـەوێك وەکو شەوانی تر چوونە سەربان، بەسەرسووڕمانەوە لە دایکیان پرسی: دایکە، ئەوە بۆچی کۆڵەکەکەی سەر سەربانی ماڵی دراوسێکەمان لە شوێنی خۆیدا نەماوە؟

دایکیان وتـی: کچەکانم ئەوە (منصـوری کوڕی معتمر) بـوو کۆڵەکە نەبوو، هەر لەدوای نوێژی عیشاوە خەریکی شەو نوێژ دەبوو هەتا نزیك نوێژی بەیانی، خودا لێی ڕازی بێت وەفاتی کرد[٧١]..

خودای گـەورەش دەفەرموێت: ﴿ كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ ﴾الذاریـات. واتە: (لەشـەودا زۆر کەم ئەخەوتن‌و ڕائەکشـان، چونکە سـەرگەرمی شـەو نوێژو قورئان خوێندن بـوون، لە بەرە بەیانەکانیشـدا داوای لێخۆش بوونیان لەپەروەردگاریان دەکرد)..

خوێنـەری ئازیـز: کۆمەڵـە چیـرۆك‌و بەسـەرهاتێکی تـر هـەن، تـەواو پێچەوانەی چیرۆکی بەنـدە چاکەکانی خودای پەروەردگارن، بەسـەرهاتی ئەو کەسانەی کاتێك گیانیان دەر دەچێت‌و دوورن لە بەرنامەی خودا..

لەبـەر ئـەوە باسـیان دەکەین تاوەکـو ئەگـەر کەمێکیش بێـت بەخۆمان دا بچینەوەو وەکو ئەوانمان بەسـەر نەیەت، بۆ ئەوەی خەڵکیان پێ بانگ بکەین بۆ بەهەشت‌و لە دۆزەخ ئاگاداریان بکەین..

٧٠-دموع المحراب.

٧١-کاسێتی (أنين الفجر).

❖ **چیرۆکی یەکەم**: بۆ هەموو ئەو کەسانەی وازیان لە مزگەوت هێناوەو لە زەلکاوی ئارەزووەکانیاندا غەرق بوون.. ئەمە لەپیاوێك ڕوویدا، تەنها ساتێکی کەمیش عیبادەتی خودای پەروەردگاری نەکردبوو، نوێژی نە دەکردو ڕۆژووی نە دەگرت، ڕێگەی هیدایەتو ڕاستی ون کرد بوو، کاتێك مردن ڕێگەی پێگرتو تالّی گیان کێشان گەیشتە قورگی، پێیان وت: بڵێ: لا إله إلاّ الله.. دەزانن وتی چی؟ دەزانن بە چ زمانێك هاتە گفتوگۆ؟! خۆزگە زمانی ببەسترایەو هەر قسەی نەکردایە!! خۆ ئەگەر لەو کاتەدا بە دڵسۆزییەوە شایەتمانی بهێنایە، بێگومان بەهەشت جێگەی دەبوو..

بەڵێ.. لەکاتی سەرەمەرگدا وتی: مـن بێباوەڕم!! مـن بێباوەڕم!! بڕوانە چۆن خودای لەبیر چوو، ژیانی بە خراپەو بێباوەڕی کۆتایی هات، شەیتانو ئارەزووەکانی ڕۆژیان ڕەش کرد، خودای گەورە دەفەرموێت:﴿ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِيٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَـٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ ۚ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ ﴾ طه.

واتە: (ئەوەی ڕوو وەربگێڕێت لە بەرنامەو یادی منو پشتی تێبکات، بێگومان بۆ ئەو کەسانە ژیانێکی ترشو تاڵو ناخۆش پێشدێتو لە ڕۆژی قیامەتیشدا بە کوێری حەشر دەکرێن * ئەو جۆرە کەسە دەڵێت: ئەی پەروەردگار بۆ بەکوێری حەشرت کردم، خۆ من کاتی خۆی چاوم ساغ بوو * خودای گەورەش پێی دەفەرموێت: تۆ کوێر بوویت لە ئاستی ئایەتەکانی ئێمە داو پشت گوێت دەخستن، ئێمەش ئەمڕۆ ئاوا پشت گوێت دەخەینو لەبیرت دەکەین * ئا بەو شێوەیە تۆڵە لەو کەسانە دەکەینەوە کە سنوور دەبەزێننو باوەڕ بە ئایەتەکانی خودا ناهێننو بێگومان سزای ڕۆژی دوایی زۆر سەختترو بەردەوام ترە)[٧٢]..

❖ **چیرۆکی دووەم**: لە یەکێك لە ڕێگە خێراکانی نێوان شاری (مەککە) و (جدة) دا ئەم ڕووداوە ڕوویدا، کاتێك ئۆتۆمبیلێك وەرگەڕاو ڕێبوارانی ڕێگە ویستیان ڕزگاری بکەن، بینیان شۆفێرەکە وا لە سەرە مەرگ دایەو دەنگی

٧٢-یالیت قومي یعلمون.

گۆرانی تەسجیلەکەی بە بەرزی ئیش ئەکات، پاش ئەوەی کوژاندیانەوە، یەکێك لە ڕێبوارەکان پێی وت: بڵێ: لا إله إلاّ الله.. ئا لەم کاتە ناسکەدا، دەستیکرد بە جنێو دان بە ئیسلامو هاواری دەکرد: من نامەوێت نوێژ بکەم.. نامەوێت ڕۆژوو بگرم.. بەڵێ.. بەو حاڵەوە گیانی دەرچوو، خودا بمان پارێزێت[٧٣]!

❖ **چیرۆکی سێیەم**: چیرۆکیکی سەیرو ناوازەیە، مرۆڤ لە بەرامبەریدا لە گریانو حەسرەت زیاتر، هیچی تری بۆ ناکرێ، ئێمەش داوا لە خودای گەورە دەکەینو دەڵێین: (اللّهُمَ یا مُقَلِبَ القُلُوب ثَبِّت قُلُوبَنا عَلی دینك).. خودای گەورەش دەفەرموێت:﴿ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾ ﴾آل عمران. واتە: (خوایە گیان، دڵەکانمان لامەدە لە ڕێگەی ڕاست، دوای ئەوەی کە هیدایەتت داینو لە بەخششی خۆت بەهرە مەندمان بکە، بەڕاستی تۆ بەخشندەی)..

لە میسر، پیاوێك هەبوو، پابەند بوو بە مزگەوتو بانگو نوێژەوە، ئیمانو باوەڕی پێوە دیار بوو.. ڕۆژێك سەر کەوتەسەر منارەی مزگەوت، بۆ ئەوەی بانگ بدات، لە ژێر منارەکەدا ماڵێکی مەسیحی هەبوو، پیاوەکە سەیری ماڵەکەی کردو چاوی بە کچی خاوەن ماڵەکە کەوت، دڵی گیرۆدە بوو بە کچەکەوەو دابەزیو ڕۆی بۆ ماڵیان، کچەکە لێی پرسی: ئەوە چیە؟! چیت دەوێت؟! پیاوەکە وتی: تۆم دەوێت.. دڵت لێسەندوومو بیرو هۆشم لەلاتە!!

کچەکە وتی: گومانم هەیە.. پیاوەکە وتی: ئەتخوازم.. کچەکە وتی: من مەسیحیمو تۆش موسوڵمان، باوکم نامدات بەتۆ.. پیاوەکە وتی: دەبم بە مەسیحی.. کچەکە وتی: ئەگەر وابکەی من ئامادەم.. پیاوەکە هاتە سەر دینی کچەکەو لە دینەکەی خۆی هەڵگەڕایەوە، بۆ ئەوەی کچەکە شووی پێبکات..

هەر لەو ڕۆژەدا، پیاوەکە ویستی سەرکەوێتە سەر خانووی ماڵی کچەکەو کەوتە خوارەوەو کتوپڕ گیانی دەرچوو!! دینەکەی لەدەست داو کچەکەشی بۆ نەبوو!! بەڕاستی ژیانی بەشێوەیەکی خراپ کۆتایی پێ هاتو چارە ڕەش بوو بۆ هەتا هەتایی..

٧٣-أهل النار / يوسف الحاج أحمد.

يارب فارزقنا الثبات على الهدى	وعلى السلوك طريقة البيضاء
واسـلـك بنا نهج النجاة ونجّنا	مـن شـر كل ضلالة عميـاء
واجعل كتـابك يـاكريـم امامنَا	ورسولك المقـدام للـحنفاء[٧٤].

❖ **چیرۆكـى چـوارەم**: پیاوێـك خوشـكێكی دەمرێـت، لەكاتـی ناشـتنیدا جزدانی پارەكـەی دەكەوێتە گۆڕی خوشـكەكەیەوەو بیـری دەچێت هەڵیبگرێتـەوە، كاتێـك لەناشـتنی دەبنـەوەو دەگاتـە ماڵـەوە، ئەوسـا بیـری دەكەوێتەوەو دەگەڕێتەوە بۆلای گۆڕی خوشكەكەی، بۆ ئەوەی جزدانی پارەكەی دەربهێنێتەوە.. دەستی كرد بە هەڵدانەوەی گۆڕەكە، بەڵام چی ببینێت؟! لاشەی خوشـكەكەی بینی ئاگر دەورەی داوەو سـوور بۆتەوە، زۆر بە پەلەو بە ترسـەوە لاشـەكەی داپۆشیو گەڕایەوە بۆ ماڵەوەو پرسیاری لە دایكی كردو وتی: دایە ئەو خوشـكەی من چ كردارێكی خراپی هەبوو؟! دایكی ووتی: كوڕم، سـوێند بە خودا هیـچ كردارێكی خراپـی نەبوو، تەنهـا نوێژەكانی دوا دەخسـت.. نوێژی دەكرد، بەڵام دوای دەخسـت.. نوێژی نیوەڕۆی ئەنجام نە ئەدا، تا نزیكی عەسر.. نوێژی عەسـری ئەنجام نە ئەدا تـا نزیكی ئێوارە، هەروەهـا نوێژەكانی تریش.. خودای گـەورەش دەفەرموێـت:﴿ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾﴾ الماعـون .واتـە: (هاوارو واوەیلا بـۆ نوێژكەرانێك ٭ ئـەو نوێژكەرانەی كە گوێ نادەن بە نوێژەكانیانو دڵی نادەنێو لێی بێ ئاگان).. ئەی ئەبێت حاڵی ئەو كەسانە چۆن بێت كە هەر نوێژ ناكەن[٧٥]؟!!

❖ **چیرۆكـى پێنجەم**: یەكێك لەو ئافرەتانەی كە مردوو ئەشـۆن لەبەر خـودا، دەگێڕێتەوەو دەڵێت: ڕۆژێك پەیوەندییان پێوەكردم، كە بچم ئافرەتێكی مردوو بشـۆم، منیش چووم، كاتێك چوومە ئەو ژوورەی كە ئافرەتە مردووەكەی لێ بوو، یەكسـەر دەرگاكەیان لێ داخسـتمو بەتەنها مامەوە لەگەڵ مردووەكەدا، لـە دەرگامدا كـەس لێی نەكردمـەوە، ترسـێكی زۆر دای گرتمو دەسـتم كرد بە خوێندنـی ئایـەتو یادی خودای پەروەردگار، پاشـان بە پشـت بەسـتن بە خودا

٧٤-یالیت قومي یعلمون.

٧٥-كاسێتی (أنین الفجر).

دەستم کرد بەشۆرینی مردووەکە..

کاتێك دەم و چاویم هەڵدایەوە، زۆر ڕەش هەڵگەڕابوو.. وەکو پارچەیەك خەڵوز وابوو، دووبارە ترس دایگرتمەوە، بەڵام بەهیوای پاداشتی خودا دەستم کردەوە بە شۆرینی.. گۆشتی لاشەی هەر وەك لۆکە هەڵئەوەری.. زۆر بە پەلە لە شۆرینی بوومەوەو تەواو بووم، بەڵام چۆن تەواو بوونێك!! لە دەرگام دایەوەو ئاگادارم کردن کە تەواو بووم، زۆر بڕوایان نە دەکرد، چونکە زۆر بە پەلە شۆریم و کفنم کرد.. کاتێك دەرگایان لێ کردمەوە، زۆر بە خێرایی گەڕامەوە بەرەوماڵەوە، تا ماوەی سێ ڕۆژ خەوم لێ نەکەوت و هەر دەگریام.. پاشان پەیوەندیم بە مامۆستایەکی ئاینیەوە کردو حاڵەتەکەم بۆ گێڕایەوە، ئەویش فەرمووی: ڕەشیەکەی بەڵگەیە لەسەر ئەوەی نوێژنەکەر بووەو هەڵوەرینی گۆشتەکەشی بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە بالاپۆش نەبووەو لەش و لاری بۆ خەڵکی دەرخستووە..

پاش تەواوبوونی پرسەکەیان چوومەوە بۆ ماڵی ئافرەتە مردووەکەو لێم پرسین: بۆچی دەرگاکەتان لەسەر داخستم؟! وتیان: لە پێش تۆدا سێ ئافرەتی ترمان بانگ کرد، کاتێك لاشەی مردووەکەمانیان بینی ڕازی نەبوون بیشۆن، بۆیە چارمان نەماو دەرگامان لەسەر داخستی بۆئەوەی ناچار بیت بیشۆیت..

پاشان پرسیارم کرد دەربارەی ئافرەتەکەو وتیان: نوێژی نە دەکردو بالاپۆشیش نەبوو[٧٦]...

بەڵێ.. خوشك و برای بەڕێزم.. بانگت دەکەم بۆ پێنج نوێژەکەت، زۆر کەس بەیانی ناگاتە ئێوارە، ئێوارە ناگاتە بەیانی.. چەندان موسڵمان لە وڵاتانی بێگانەدان و مەحرومن لە بیستنی بانگ.. چەندین کەس هەن نەخۆش و بێتوانان و ناتوانن نوێژەکانیان بە جەماعەت ئەنجام بدەن..پێشوازی لە ڕۆژێکی نوێ بکە، بە تەوبەو پەشیمانی.. تەوبەو پەشیمانی لاپەڕەی گوناهەکانت دەسڕنەوە..

أقبل على صلواتك الخمس   كم مصبح وعساه لايمسي
واستقبل اليوم الجديد بتوبة   تمحو ذنوب صحيفة الأمس

٧٦-أهل النار.

بزانە نوێژ ڕووناكیە بۆ ڕوخسارو هۆكارێكیشە بۆ ئاسوودەیی دڵو دەروون .. پیاو چاكانی پێشوو، ئەگەر جارێ لە جاران لە (الله أكبر) ی نوێژ دابەستن دوا بكەوتنایە، ئەوا سەرە خۆشییان لە یەكتر دەكردو دەیان وت: ئەوكەسە لێقەوماوو داماو نیە كە كەسێكی خۆشەویستی لەدەست داوە، بەڵكو لێقەوماو ئەو كەسەیە كە پاداشتی لەدەست چووە..

لیس المصاب مَن فقد الأحباب ولكن المصاب مَن حرم الثواب

❋ كاتێك سەعیدی كوڕی مسەییەب لە سەرەمەرگدا دەبێت، كچەكەی بۆ نزیك بوونەوەی مەرگی باوكی دەست دەكات بە گریان.. لەم كاتەدا سەعیدی كوڕی مسەییەب بە كچەكەی دەڵێت: مەگری كچم، شەست ساڵە نوێژی جەماعەتم لە دەست نەچووەو چل ساڵیان پێش ئەوەی بانگدەر بانگ بدات لە مزگەوتدا ئامادەبوومو لەم ماوەیەشدا (الله أكبر)ی نوێژ دابەستنم لە دەست نەچووەو قاچی كەسیشم لە نوێژدا نەبینیوە، لەبەرئەوەی هەر لە ڕیزی پێشەوەدا نوێژەكانم ئەنجامداوە[٧٧]..

بەڵام بە داخەوە ئێستا تا بانگ نەدات، خەڵكی بیری نوێژیان ناكەوێتەوە، كەسی واش هەیە بە درێژایی تەمەنی نایەت بۆ مزگەوت تەنها نوێژێك بكات، بەڵكو كاتێك دەیهێنن بۆ مزگەوت، بۆئەوەی نوێژی لە سەر بكرێت، كە دروست نیە نوێژ لە سەر كەسێك بكرێت كە نوێژی نەكرد بێت..

❋ سلێمانی كوڕی میهران حەفتا ساڵ لە (الله أكبر)ی نوێژ دابەستن دوانەكەوتووە.. بە پێچەوانەوە خەڵكانی وا هەن لەوانەیە لە ساڵێكدا جارێك یان دووجار فریای (الله أكبر) ی یەكەم نەكەون..

كاتێك كە پێش نوێژ سلاو دەداتەوە، دەبینیت زۆربەی نوێژخوێنان فریای هەموو نوێژەكە نەكەوتوونو هەڵدەستنەوە بۆ ئەوەی نوێژەكەیان تەواو بكەن..

❋ ئوسەیدی كوڕی جەعفەر دەفەرموێت: هەرگیز مامەمم نەبینیوە لە (الله أكبر) ی نوێژ دابەستن دوا بكەوێتو هەرگیزیش نەمبینیوە كەسێكی هەژار لە

٧٧-المسك والعنبر في خطب المنبر و حدائق ذات البهجة/ د. عائض القرني.

مزگەوتدا داوای یارمەتی و خێر بکات و بەشی نەدات..

❋ ئیبن سەماعە دەفەرموێت: ماوەی چل ساڵ لە (الله أكبر)ی یەکەم دوانەکەوتم، تەنها ئەو ڕۆژە نەبێت کە دایکم کۆچی دوایی کرد..

❋ ئیبراهیمی نەخەعی دەفەرموێت: ئەگەر پیاوێکت بینی لە (الله أكبر) ی نوێژ دابەستندا سارد و سڕی دەکرد، ئەوا دەستی لێبشۆ..

❋ سلێمانی کوڕی حەمزەی مەقدیسی (قازی شام) دەفەرموێت: لە ژیانمدا تەنها دوو جار نوێژی جەماعەتم لە دەست چووە و واشدەزانم ئەو دوو جارە نوێژم هەر نەکرد بێت، لە کاتێکدا تەمەنی ئەم پیاوە نزیکەی نەوەد ساڵ بووە[٧٨]..

❋ حاتەمی ئەصەم دەفەرموێت: نوێژێکی جەماعەتم لە دەست چوو، تەنها ئەبو ئیسحاقی بوخاری سەرەخۆشی لێکردم، خۆ ئەگەر کوڕێکم بمردایە، دەیان هەزار کەس سەرەخۆشییان لێدەکردم[٧٩]..

❋ ئەبو هورەیرە ﷺ لەگەڵ خێزانەکەی و کچەکەیدا شەویان لە نێوان خۆیاندا دابەش کرد بوو، هەریەکەیان سێ یەکی شەو نوێژیان ئەنجام دەدا، بەم شێوەیە شەو تا بەیانی لە ماڵی ئەبو هورەیرەدا نوێژ ئەنجام دەدرا و ماڵەکەیان بە خودا پەرستی ئاوەدان کردبۆوە[٨٠]..

❋ محمەدی کوڕی خەفیف نەخۆشیەکی توندی هەبوو، ئەوەندە ئازاری هەبوو لە جوڵەی خست بوو، بەڵام کاتێك گوێی لە بانگ دەبوو، پیاوێك دەیکردە کۆڵی و دەیبرد بۆ مزگەوت، پێیان دەوت: خودا مۆڵەتی داوی بۆچی ئەوەندە عەزیەتی خۆت دەدەیت؟! ئەویش لە وەڵامدا دەیفەرموو: هەر کاتێك بانگیداو منتان لە ڕیزی نوێژدا نەبینی، ئەوا بزانن من مردووم و لە گۆڕستان ئەسپاردەیان کردووم[٨١]..

براو خوشکی ئیماندار: زۆربەمان ئیش و کار و سەرقاڵی ڕۆژانە خەریکی

٧٨-أين نحن من هؤلاء / د. عبدالملك القاسم.

٧٩-وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون.

٨٠-دموع الصالحين / أبو الفداء محمد عزت محمد عارف.

٨١-وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون.

گردوویـن و دووری خسـتووینەتەوە لـە نوێـژی جەماعەت و مزگـەوت و نوێژە سـوننەتەکان، یەکێکی وەك هارونە ڕەشـید کاتێك بوو بە خەلیفەی موسڵمانان، هەموو ڕۆژێك سەد ڕکات تەنها نوێژی سوننەتی دەکرد..

❋ پیـاو چاکێك بەنـاوی ((عامری کـوڕی عبـدالله)) کاتێك گوێـی لە بانگ دەبێت، بە کوڕەکانی دەڵێت: هەڵم گرن و بمبەن بۆ مزگەوت.. کوڕەکانیشـی پێی دەڵێـن: ئاخر تۆ نەخۆش و پەککەوتەی نـاو جێگەی!! ئەویش دەڵێت: ئەی چۆن گوێم لە (حيَ على الصلاة) بێت و نەچم بە دەمیەوە؟!

کوڕەکانـی دەیبەن بۆ مزگەوت،بـەڵام لە کاتی نوێژدا گیانی سـپارد و وەفاتی کرد[٨٢]..

❋ موحەممەدی کوڕی مونکەدیر دەفەرموێت: خۆشیەکانی دونیا لای من سێ شتن: (شەو نوێژ - هەڵسوکەوت لەگەڵ موسڵمانی باشدا - نوێژی جەماعەت)..

ئایـا بەرامبـەر بـەو کەسـانە دەڵێی چی، کـە وازیان لـە نوێـژی جەماعەت هێنـاوە؟! ئایـا ئەو کەسـانە ئـەم ئایەتـەی خـودای گەورەیـان نەبیسـتووە کە دەفەرموێـت: ﴿ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرْكَعُوا۟ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ﴾ البقـرة. واتە: (نوێژەکانتان بەچاکی ئەنجام بدەن و زەکات بدەن و لەگەڵ کڕنوش بەراندا کڕنوش بەرن)..

کەواتـە خودای گەورە فەرمانی پێکردوین لەگـەڵ نوێژ خوێناندا و بەکۆمەڵ نوێژ بکەین نەك بەتەنها.

ئەی ئەو کەسەی لەماڵەوە بە تەنها نوێژەکەت دەکەیت، ئایا ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەرت ﷺ نەبیسـتووە؟ کاتێك پیاوێکی کوێر دێتەلای و پرسـیار دەکات و دەڵێت: من کەسم نیە دەستم بگرێت و بمهێنێت بۆ مزگەوت.. پێغەمبەری خودا ﷺ پێـی دەفەرموێت: مادام گوێـت لەبانگ دەبێت، دەبێـت بێیت بۆ مزگەوت و بەجەماعەت نوێژەکەت ئەنجام بدەیت..

❋ عبـدالله ی کـوڕی مەسـعود ﷺ دەفەرموێت: هەرکەسـێك حـەز دەکات لـەڕۆژی قیامـەت دا بە موسـڵمانی بگاتـە خزمەتی خـودای گەورە، بـا ئاگای لە

٨٢-ياليت قومي يعلمون.

نوێژەکانی بێت و بە جەماعەت ئەنجامیان بدات، لە بەرئەوەی خودای گەورە چەند ڕێگەیەکی هیدایەتی داناوە بۆ پێغەمبەر ﷺ و نوێژی جەماعەتیش یەکێکە لە ڕێگەکانی هیدایەت.. کەواتە ئەوە بزانن ئەگەر نوێژەکانتان لە ماڵەوە ئەنجام بدەن، ئەوا وازتان لە سوننەتێکی پێغەمبەر ﷺ هێناوە،وە ئەگەر واز لە سوننەتەکانی بهێنن، ئەوا ڕێگەی ڕاستتان لێ وون دەبێت و سەر لێشێواو و سەرگەردان دەبن..

بزانن هەر کەسێك کاتێك دەست نوێژ ئەگرێت و بەرەو مزگەوت بەڕێ دەکەوێت، بەهەر هەنگاوێك چاکەیەکی بۆ دەنوسرێت و بە هەنگاوی دوای ئەو خراپەیەك لە خراپەکانی دەسڕێتەوە.. بێگومانیش ئەو کەسانەی کە لە مزگەوت دائەبڕێن و دوور دەکەونەوە، لەم حاڵەتانە بەدەر نین، یان دووڕوو (منافق)ن، یان لە بەر نەخۆشی ناتوانن بێن بۆ مزگەوت،یاخود بیانویەکی تری شەرعیان هەیە..

پیاو چاکانی پێشوو ئەگەر نەیان توانیایە بچن بۆ مزگەوت، ئەوا کەس و کاریان هەڵیان دەگرتن و دەیان بردن بۆ مزگەوت..

❋ ڕەبیعی کوڕی خیثم یەکێکە لە تابیعین و هەڵوێستێکی جوانی لە ژیانیدا تۆمار کردووە، کاتێك نەخۆش بوو، لایەکی لاشەی مردبوو، کە بانگ ئەدرا، دەچووە نێوان دوو کەس لە خزمەکانی، بۆ ئەوەی بیگەیەننە مزگەوت و نوێژەکانی بە جەماعەت ئەنجام بدات، پێیان دەوت: تۆ نەخۆشی و خودای گەورە مۆڵەتی داوی کە بەشداری نوێژی جەماعەت نەکەیت!! ئەویش دەیووت: کاتێك گوێمان لە دەنگی (حي على الصلاة ـ حي على الفلاح) دەبێت، پێویستە وەکو منداڵ بەگاگۆڵکێ، یان لەسەر دەست و سك بچین بۆ مزگەوت[٨٣]..

يمشون نحو بيوت الله إذ سمعوا	ألله أكبر في شوق وفي جذل
أرواحهم خشعت لله في أدب	قلوبهم من جلال الله في وجل
هم الرجال فلا يلهيهم لعب	عن الصلاة ولا أكذوبة الكسل

٨٣-ياليت قومي يعلمون.

ئایا ئەزانن هەندێك لە پیاوان نوێژی بەیانی بە جەماعەت ئەنجام نادەن؟ بەڵکو پەنا بە خودا هەندێك کەس نوێژی بەیانی هەر ناکەن!!

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (مَن صلىّ الصُبح فَهُوَ في ذمَة الله، فَلا يُطلبنَكُم الله من ذمَته بشَيء، فإنَهُ مَن يَطلُبُهُ من ذمَته بشَيء يُدركُه، ثُم يكُبُهُ عَلى وَجهه في نار جهَنَم)[٨٤]. واتە: (هەرکەسێك نوێژی بەیانی ئەنجام بدات، لەپاراستنی خوادا دەبێتو خودای گەورەش داوای هیچ شتێکی لێ ناکات،وە هەرکەسێك خودای گەورە داوای شتێکی لێ بکات، لە دەستی خودا ڕزگاری نابێتو پاشان لەسەر سەر دەیخاتە ئاگری دۆزەخەوە)..

هەروەها دەفەرموێت: (لَيسَ صَلاة أثقَل عَلى المُنافقينَ من صَلاة الفَجر والعشاء، وَلَو يَعلمونَ ما فيهما لأتَوهُما وَلو حَبوَاً)[٨٥]. واتە: (بە دڵنیاییەوە گرانترین و قورسترین نوێژ لە سەر دووڕووەکان بریتیە لە نوێژی بەیانیو عیشا، ئەگەر بیان زانیایە چەند خێری تێدایە، ئەوا بە سکە خشکێش بوایە هەر دەهاتن)..

بەڵام تۆ، ئەی ئەو کەسەی وازت لە خۆشی خەوو نەرمی جێگەکەت هێناوەو لەتاریکی شەوداهەڵساوی بۆ نوێژو بەرەو مزگەوت هەنگاو دەنێی، مژدەت ئەدەمێ بەم فەرموودەیەی پێغەمبەر ﷺ کە دەفەرموێت: (بَشر المَشائينَ في الظُلَم إلى المَساجد بالنُور التَامَ يَومَ القيامَة)[٨٦]. واتە: (موژدە بدە بەو کەسانەی کە لەتاریکی شەودا بەرەو مزگەوت دەڕۆن بە ڕۆشنایيەکی تەواو لەڕۆژی دوایدا)..

لەکاتێکداخەڵکی لەو ڕۆژەدا لە تاریکیدان، دوو نوێژ لە تاریکی شەودا ئەنجام دەدرێن، ئەوانیش نوێژی عیشاو نوێژی بەیانیە ..

دەی هەوڵ بدە شەو زوو بخەویت، هەروەها ویردو زیکرەکان بخوێنە لە پێش خەوتندا، نیەتی ئەوەشت هەبێت کە بە نیازی هەڵسیت بۆ نوێژی بەیانی، هەوڵیش بدە بە دەستنوێژەوە بخەویت، (إن شاء الله) خەبەرت دەبێتەوەو لەو خێرو پاداشتە گەورەیە بێبەش نابیت..

٨٤-رواه مسلم.

٨٥-رواه البخاري ٦٥٧ ومسلم ٤٥١.

٨٦-رواه إبن ماجة.

ألا يا نفس ويحك ساعديني بسعي منك في ظلم الليالــي
لعلك في القيامة أن تــفوزي بطيب العيش في تلك العلالي

هــاوار بۆ تۆ ئــەی نەفس، یارمەتیــم بدە لە تاریکی شــەودا، بەڵکــو لە ڕۆژی دوایدا ســەرفرازو ســەرکەوتووبیت، تاوەکو خودای گەورە خۆشــترین ژیانت پێ ببەخشێت لە بەهەشتی نەبڕاوەدا..

ئەوكەسانەی تەنها لە ڕەمەزاندا خودا پەرستی دەکەن

براو خوشکی بەڕێز: هەندێ لە خەڵکی تەنها لە ڕەمەزاندا عیبادەتی خودای پەروەردگاریان دەکەن.. بەڕاســتی خراپترین کۆمەڵن ئەو کەسانەی کە تەنها لە مانگی ڕەمەزاندا خودا پەرســتی دەکەن و پاشــان وازی لێدەهێنن.. ئەو کەســانە مزگەوتــەکان پڕدەکەن، بەتایبەت لە نوێژی بەیانیو ئێوارەی مانگی ڕەمەزاندا، بــەڵام کاتێــك ڕەمەزان تــەواو دەبێــت، زۆر بە زوویــی ون دەبن و دیــار نامێنن!! ئەی نازانن خودای ڕەمەزان هەمان خودای مانگی شــەعبان و شــەوال و سەرجەم مانگەکانــی ترە؟! هەندێك کەســی تر هــەن تەنها ڕۆژانی هەینــی نوێژ دەکەن و دەڵێن: فەرموودە هەیە کــە دەفەرموێت: ئەم هەینی بۆ ئەو هەینی دەبێتە هۆی لابردنی گوناهو تاوان.. ئێمەش پێیان دەڵێین: ڕاســت دەکەن، بەڵام فەرموودەکە بەتــەواوی بخوێننەوە، کە دەفەرموێت: (الصَلَواتُ الخَمــس، وَالجُمُعَةُ إلى الجُمُعَة، وَرَمَضانُ إلى رَمَضان، مُكَفِراتُ ما بَينهُنَ إذا أجتُنِبَت الكَبائر)[٨٧]. واتە: (پێنــج نوێژە فەرزەکــەو نوێژی هەینی بــۆ هەینیەکی ترو ڕەمەزان بۆ ڕەمــەزان، دەبنە هۆی سڕینەوەی تاوانەکان، بەمەرجێك تاوانی گەورەی ئەنجام نەدابێت)..

٨٧-رواه مسلم٢٣٣.

ئەنجام نەدانی نوێژ

نەکردنـــی نوێژ نەك هەر تاوانی گەورەیە، بەڵکـو لە هەرە تاوانە گەورەکانە، هەندێـك لە زانایان نوێــژ نەکردن بە کوفرو بێباوەڕی دادەنێــن، پەنا بە خودا.. پێغەمبــەری خودا ﷺ دەفەرموێــت: (إنَ بَينَ الرُجُلِ وَبَينَ الشِـرك وَالكُفرِ، تَركُ الصَلاة)[88]. واتــە: (بێگومان نێوانی پیاوو هاوەڵ دانان بۆ خــوداو بێباوەڕی، وازهێنانە لە نوێژ).. لەبەر ئەوەی ئەنجام دانی نوێژ نیشانەیەکی دیارو بەرچاوەو بەڵگەیە لەسەر موسڵمانێتیو وازهێنانیشی بەڵگەیە لەسەر بێباوەڕی..

براو خوشــکی ئیماندار: دوورنیە لــە کاتی کار کردنتدا یــان لە قوتابخانەو زانکۆ دا کەســانێکت لەگەڵ بن کە ساردو سـڕن لە نوێژەکانیاندا، بەڵکو لەوانەیە کەســانێکت لەگەڵ بن، هــەر نوێژیش نەکەن.. دڵنیابە هەندێك لەو کەســانە بە ئامۆژگــاریو ووتەی جــوان بەرەو نوێژ هەنگــاو دەنێن، ئەگــەر هەوڵیان لەگەڵ بدرێت، چونکە ئەو کەســانەش حەز بە چوونە بەهەشــت دەکەن، بەڵام ڕێگەیان وون کردووە..

براو خوشکی دڵسۆزم: جارێك لە جاران بیرت کردۆتەوە کە بانگی چەند کەسێك بکەیتو ئامۆژگارییان بکەیت، بۆ ئەوەی لەسەر نوێژەکانیان بەردەوام بن؟!

ئایا هیچ کاتێك بیرت لەوە کردۆتەوە لەو ماڵو سەروەتو سامانەی کە خودای گەورە پێی بەخشیویت، مانگانــە چەند نامیلکەو کتێبێك بکڕیتو پێشکەشــی ئەو کەســانەی بکەیت؟ ئایا جارێك لە جاران کاســێتێکی بەسودت پێشکەش بەو کەســانە کردووە؟ یان هیچ کاتێك باسی ناڕەحەتی دۆزەخو خۆشی بەهەشتت بۆ کردوون؟ یان ئەوەندە هەوڵت داوە لەگەڵ ئەو کەســانەدا، تاوەکو لە ڕۆژی دوایدا لەلای خودای پەروەردگار بەر پرسیار نەبیت؟!

ئەگــەر وەڵامەکەت بریتیە لــە (نەخێر) دەی کەواتە لەمــەودوا هەوڵەکانت بخــەرە کار، چونکــە ئەگــەر تەنها یــەك کەس خودای گەورە لەســەر دەســتی تۆ هیدایەتی پێببەخشێت، ئەوا باشترە بۆ تۆ لە هەموو دونیا. .

٨٨- رواه مسلم.

پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (مَن دَعَا إلى هُدَى، كانَ لَهُ مِنَ الأجرِ مثلَ أُجُورِ مَن تَبِعَهُ إلى يَومِ القيامة، مِن غَيرِ أن يُنقَصَ مِن أُجُورِهِم شَيئاً)[٨٩].
واتە: (ئەگەر کەسێك بانگ بکەیت بۆ سەر ڕێگەی ڕاستو هیدایەت، ئەوا هەمان خێری ئەوانەت هەیە کە خودا هیدایەتیان دەدات، هەتا ڕۆژی قیامەت، بەبێ ئەوەی هیچ لە خێرو چاکەی ئەوان کەم بکات)..

ئەی ئەو کەسانەی پێنج فەرزەی نوێژ ئەنجام دەدەن.. ئەی ئەوانەی خۆشیو چێژی نوێژتان هەست پێکردووە، کەمێك بە جێتان دەهێڵم، بۆ ئەوەی بانگەوازێك ئاڕاستەی دڵی ئەو کەسانە بکەم، کە دوورن لە نوێژو خۆشیەکانی.. بانگیان دەکەم بۆ باخێك لە باخەکانی بەهەشت، بۆ باخێکی پڕ لە گوڵو گوڵزارو ڕووناکی، بۆ ئەو شوێنەی بەیانیو ئێوارەو ڕۆژی پێنج جار بانگ خوێن بانگ ئەداتو دەڵێت: الله أكبر...الله أكبر...

بانگیان دەکەم بۆ مزگەوت، بۆ ئەو شوێنەی کە پێویستە شەرم بیانگرێت، کاتێك خودای گەورە بانگیان دەکاتو ناچن بە دەم بانگەکەیەوە، بانگیان دەکەم بە ئایەتەکانی خودای پەروەردگار و فەرموودەکانی پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵەکانی، بۆ ئەوەی دەرمانی نەخۆشیەکانیان بۆ دیاری بکەین، چونکە بە دڵنیاییەوە ئەو کەسانە ئومێدو خێری زۆریان تێدایە..

❖ دەی ئەوانیش باگوێمان لێبگرن، دەی کەواتە گوێمان بۆ شلکەو دەرگای دڵت ئاوەڵا بکە، بۆ ئەوەی بە دڵسۆزییەوە کەمو کوڕییەکانت دیاری بکەین، لێمان ببورە باسی کەمو کوڕییەکانت دەکەین، دەی تۆش بە خۆتدا بچۆرەوەو سەرزەنشتی خۆت بکە، چونکە ئێمە مەبەستمان خۆشیو شادیو سەرفرازی تۆیە لە ژیانی دونیاو دوارۆژیشدا.. بانگت دەکەینو پێت دەڵێین: لە نوێژەکانت بێ ئاگایت؟! کاتەکانت بە فیڕۆ دەدەیتو بەردەوام لە مردن نزیك دەبیتەوەو توێشوی سەفەریشت زۆر کەمە!

❖ ئەی ئەو کەسەی نەفسو ئارەزووەکانت مردنیان لە بیرت بردۆتەوە..

❖ ئەی ئەو کەسەی بەشت هەر خەوو پاڵدانەوەی سەر جێگەو سەرینە..

٨٩- رواه مسلم.

❖ ئـەی ئەو کەسـەی بـە نرخترین تەمەنـت کە تەمەنـی لاوێتیتـە، لە بێ فەرمانی خوادا بەسەر دەبەیت..

❖ ئایـا ئەزانـی چاوێکـت نیـە فرمێسـك برێـژێ بـۆ کەمتـەر خەمیـت لە نوێژەکانت؟! بۆ دووریت لە براو خوشکە نوێژ خوێنەکانت؟!

❖ ئایـا کاتی ئەوە نەهاتـووە، کە دڵە رەقـەکان نەرم ببـن و بگەرێنەوە؟! ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾﴾ الحديد. واتە: (ئایـا کاتی ئـەوە نەهاتووە، بۆ ئەوانـەی باوەڕیان هێنـاوەو دڵەکانیان بە نووری ئیمـان ملکەچ و ڕووناك بۆتەوە، کە ترسـی خـودای تێدا بڕوێنن، بـە هۆی یادی بەردەوامـی خوداو ئەو قورئانـەی کە ڕەوانە کراوە، وەك ئەو کەسـانە نەبن، کە کتێبی ئاسـمانیان بۆ ڕەوانە کرا، بەڵام دوای تێپەڕبوونی ماوەیەکی دوورو درێژ، دڵیان ڕەق و ڕەش بوو، زۆربەشیان سەرکەش و یاخی دەرچوون)..

❖ ئایا نەتبیستووە خودای گەورە چی دەفەرموێت: ﴿أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾﴾ القلم. واتـە (ئایا ڕەوایـە، پاداشـتی موسـڵمانان وەك پاداشـتی تاوانباران بێت؟!)

سـوێند بە خودا سـەفەری مردن نزیك بۆتەوە.. سەفەری جێهێشتنی دونیاو کۆچ کردن بۆ ڕۆژێك کە بریتیەلە:

نهاية الحياة و بداية الآخرة

نهاية العمل وبداية الجـزاء

کۆتایی ژیـان و سەرەتای ئاخیرەت

کۆتایی کردەوەو سەرەتای سزاو پاداشت

ئایـا چیت ئامـادە کردووە، بۆ ئـەو ڕۆژەی کە لـە بەردەمی خـودای گەورەدا دەوەسـتێنرێیت؟ بەهەشـتت خۆش دەوێت، وانیە؟! ئایا چیت پێش خستووە بۆ ئەوەی بچیتە بەهەشـت؟

براو خوشـکی بەڕێزم: بزانە گرنگترین سـیفەت لە سـیفەتەکانی خەڵکی بەهەشـت، پارێزگـاری کردنیانـە لـە نوێژەکانیـان، هـەروەك خـودای گـەورە

دەفەرمویّت:﴿ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١﴾ ﴾ المؤمنون. واتە: (ئەوانەی پابەندی نویّژەکانیانن و پاریّزگارییان لیّدەکەن ● ئەوانە خاوەن و میراتگری بەهەشتن ● ئەوانە دەبنە خاوەنی بەهەشتی فیردەوس و بۆ هەمیشە ژیانی تیّدا دەبەنە سەر)..هەروەها دەفەرمویّت:﴿ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ فِى جَنَّٰتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾ المعارج. واتە: (ئەوانەی کە پاریّزگاری لە نویّژەکانیان دەکەن ● ئەوانە لە باخەکانی بەهەشتدا ریّز لیّنراون)..

❖ ئەی ئەوکەسەی کە گرنگی بە نویّژەکانت نادەیت، ئایا ئەم هەرەشەیەی خودای گەورەت نەبیستووە؟ کە دەفەرمویّت:﴿ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِ ۖ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ ﴾ مريم. واتە: (لە دوای ئەوان، کەسانیّك لە نەوەکانیان بوونە جیّنشین، کە نویّژەکانیان بە زایە ئەداو شویّن ئارەزووەکانیان دەکەوتن، ئەوانە تووشی گومڕایی و سەرگەردانی و سزا دەبن لە ژیانی دونیاو دوارۆژیشدا).

❖ لە تەفسیری (ابن کثیر) دا هاتووە، کە وشەی (غیاً) شیویّکە لە دۆزەخ. زۆر قووڵ و ناخۆش و پیسە، شاخەکان ناتوانن لە ناویدا خۆیان ڕاگرن و دەتویّنەوە، ئایا ئەتوانی دانیشتووانی ئەو شویّنە بیّنیتە بەرچاوت، کە بە چ شیّوەیەك سزا دەدریّن؟!

❖عبدالله ی کوڕی مەسعود ﷺ و کەسانی تریش فەرموویانە: مانای (أضاعوا) ئەوە نیە کە بە تەواوی وازیان لە نویّژەکانیان هیّنابیّت، بەڵکوو تەنیا نویّژەکانیان دوا دەخەن و لە کاتی خۆیدا جیّبەجیّی ناکەن..

❖سەعیدی کوڕی مسەییەب (ڕەحمەتی خودای لیّبیّت) دەفەرمویّت: ئەوە مانای ئەوەیە کە نویّژی نیوەڕۆ ناکات هەتا نزیکی عەسر و نویّژی عەسر ناکات هەتا نزیکی ئیّوارە و ڕۆژ ئاوابوون و بەو شیّوەیە..

ئەم سزایە تەنیا بۆ ئەو کەسانەبوو کە ساردووسڕن لە نویّژەکانیاندا، ئەی ئەبیّت حاڵی ئەو کەسانە چۆن بیّت کە هەر نویّژ ناکەن؟!

بەلاّم موژدە بیّت بۆ ئەو کەسانەی کە دەگەڕیّنەوەو تەوبە ئەکەن، خودای

گەورە بە بەهەشتیان شاد دەکات، هەروەك دەفەرمویت:﴿ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدۡخُلُونَ ٱلۡجَنَّةَ وَلَا يُظۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا ٦٠ جَنَّٰتِ عَدۡنٍ ٱلَّتِي وَعَدَ ٱلرَّحۡمَٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلۡغَيۡبِۚ إِنَّهُۥ كَانَ وَعۡدُهُۥ مَأۡتِيّٗا ٦١﴾مريم .واتە: (جگە لەوانەی کە تەوبە ئەکەن و باوەڕ دەهێنن و کارو کردەوەی چاك ئەنجام ئەدەن ئەوانە دەچنە بەهەشت و بە هیچ جۆرێك ستەمیان لێناکرێت• ئەو بەهەشتە چڕانەی کە خودای میهرەبان بەڵێنی بە بەندەکانی داوە، بەڕاستی ئەو بەڵێنەی خودای گەورە بەڕێوەیەو هەر دێتەدی)..

❖ دەی ئەتوانی بەراوردێك بکەیت لە نێوان، ئەو کەسانەی کە گەڕانەوە بۆلای خوداو وازیان لە سەرپێچی هێنا، لەگەڵ ئەوکەسانەی کە بەردەوام بوون لەسەر نوێژ نەکردن و بێ فەرمانی خودا؟!

❖بیهێنە بەر چاوت، کاتێك دانیشتوانی بەهەشت پرسیار لە دۆزەخیەکان دەکەن و پێیان دەڵێن: چی وای لە ئێوە کرد، کە بچنە دۆزەخەوە؟

ئەوانیش وەڵام ئەدەنەوەو دەڵێن: لەبەر ئەوەی ئێمە نوێژمان ئەنجام نەئەداو لە نوێژ خوێنان نەبووین، هەروەك خودای گەورە دەفەرمویت:﴿ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا كَسَبَتۡ رَهِينَةٌ ٣٨ إِلَّآ أَصۡحَٰبَ ٱلۡيَمِينِ ٣٩ فِي جَنَّٰتٖ يَتَسَآءَلُونَ ٤٠ عَنِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ٤١ مَا سَلَكَكُمۡ فِي سَقَرَ ٤٢ قَالُواْ لَمۡ نَكُ مِنَ ٱلۡمُصَلِّينَ ٤٣ وَلَمۡ نَكُ نُطۡعِمُ ٱلۡمِسۡكِينَ ٤٤ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلۡخَآئِضِينَ ٤٥ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوۡمِ ٱلدِّينِ ٤٦﴾المدثر.واتە: (لە ڕۆژی دوایی دا هەموو کەس بارمتەی دەستپێشکەری خۆیەتی و کردەوەکانی دێنەوە ڕێی، جگە لە دەستەی ڕاستان و ئیماندارانی خاوەن کردەوەی چاك،کە لە ناو بەهەشتەکاندا پرسیار دەکەن لە بارەی تاوانبارانەوە، ئەوە چی بوو ئێوەی ڕاپێچی دۆزەخ کرد؟! بە کەساسیەوە دەڵێن: ئێمە لە نوێژ خوێنان نەبووین.. هەروەها خواردنمان نە دەبەخشی بە هەژاران.. هەروەها ئێمە لەگەڵ دەم درێژو بێ ئابڕووەکاندا قسەی خۆمان دەکردو وەکو ئەوانمان ئەووت و ڕەخنەی بێجێمان ئەگرت و لەگەڵیان ڕۆچووین لە تاوان و گوناهدا.. بڕوامان بە ڕۆژی پاداشت و سزا نەبوو..هەتا مردن هات و یەخەی پێ گرتین و ڕۆژگاری تەمەنمان کۆتایی هات)..

بەڵێ.. تەوبەیان نەکردو نەگەڕانەوە بۆلای خودا، هەتاوەکو مردن هات و

یەخـەی پێگرتـن..﴿ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلۡيَقِينُ ﴿٤٧﴾ ﴾المدثر. بەڵـێ.. تـا ئـەو کاتـەی مردن یەخـەی پێگرتـن، ئەمـان هـەر لەسـەر حاڵی خۆیـان بـەردەوام بـوون..﴿ فَمَا تَنفَعُهُمۡ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ﴿٤٨﴾ ﴾المدثر. واتە:(تازە شـەفاعەت و تکای تـکاکاران هیچ سوودێکی نیە بۆیان)..

بەڕاسـتی کۆمەڵێکی زۆر چارە ڕەش و بەد بەخت بوون، بەڕاستی خەجاڵەتی ژیانـی دونیـاو دوارِۆژ بوون.. کەسـانێك بـوون ژیانیـان لە گومڕایـی و دوور لە هیدایەتـدا بردە سـەر، مل کەچی خـودای پەروەردگار نەبوون، لـە ڕۆژی دوایدا خودای گەورە ڕوویان لێوەر دەگێڕێ و فریشـتە دڵڕەق و بێ بەزەییەکانی دۆزەخ لەسەر دەم و چاویان ڕایان دەکێشـن بۆ ناو دۆزەخ..﴿ إِنَّ ٱلۡمُجۡرِمِينَ فِي ضَلَٰلٖ وَسُعُرٖ ﴿٤٧﴾ يَوۡمَ يُسۡحَبُونَ فِي ٱلنَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمۡ ذُوقُواْ مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ ﴾القمر. واتـە: (بەڕاسـتی تاوانباران لە گومڕایی و شێتیەکی زۆردا ڕۆچوون* ڕۆژێك دێت کە لەسەر ڕوو ڕا دەکێشـرێن لەناو ئاگری دۆزەخدا و پێیان دەوترێت: دە بچێژن تاڵاوو ناڕەحەتی دۆزەخ)..

بیر لـەم ئایەتە پیرۆزەی خـودای گەورە بکەرەوە کـە دەفەرموێت:﴿ إِنَّهُۥ مَن يَأۡتِ رَبَّهُۥ مُجۡرِمٗا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحۡيَىٰ ﴿٧٤﴾ وَمَن يَأۡتِهِۦ مُؤۡمِنٗا قَدۡ عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلۡعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾ ﴾طه.واتـە: (ئێمـە دڵنیایـن کە ئـەوەی بە تـاوان و گوناهەوە بگەڕێتـەوە بـۆلای پەروەردگـاری، بێگومـان دۆزەخ بـۆی ئامادەیە و نـە تیایدا دەمرێت و نە بە ئاسـوودەیی دەژێت * ئەو کەسـەش کە بە ئیمانەوە بگەڕێتەوە بـۆلای پەروەردگـاری و بە ڕاسـتی کردەوە چاکەکانـی ئەنجام دابێـت، ئەوا پلەو پایـەی بەرز و بڵندیان بۆ ئامادەیە * دەچنە ناو بەهەشـتی (عدن) کە باخەکانی چـڕوو پڕەو چەندەهـا ڕووبار بە ژێـر درەختەکانیـدا دەڕوات، هەروەها لەگەڵ ژیانـی نەبڕاوەدا، ئەوەش پاداشـتی کەسـێکە کـە دڵ و دەروون و ڕەوشـتی خۆی خاوێن کردبێتـەوە)..

حوکمی نوێژنەکەر

پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (إنَ بَينَ الرَجُلِ وَبَينَ الشِرك وَالكُفر،ترك الصَلاة)[٩٠]. واتە: (بێگومان نێوانی پیاوو هاوەڵدانان بۆ خوداو بێباوەڕی، وازهێنانە لە نوێژ).. لەبەر ئەوەی ئەنجام دانی نوێژ نیشانەیەکی دیارو بەرچاوەو بەڵگەیە لەسەر موسڵمانێتیو وازهێنانیشی بەڵگەیە لەسەر بێباوەڕی..

هەروەها پێغەمبەری خودا ﷺ لە فەرموودەیەکی تردا دەفەرموێت: (العَهدُ الـذي بَينَنـا وبينهُم الصَـلاة، فَمَن تَرَكَهَـا فقد كَفَـر)[٩١]. واتە: (ئـەو پەیمانەی لە نێـوان ئێمەو ئەواندا هەیـە، بریتیە لە نوێژ، هەرکەسـێك وازی لێبهێنێت، ئەوا بەدڵنیاییەوە بێباوەڕە)..

❖ ئایا ئەزانیت حوکمی ئەو کەسـە چی یە کـە بمرێتو نوێژی نەکردبێت؟!
هەندێك لـە زانایان دەفەرموون: نوێژ نەکەر نابێت ژنـی لێمارە بکرێتو نابێت ڕێگـەی پێبدرێـت بچێتە شـاری مەککەوە، وە ئەگەر کەسـێکی نزیکـی بمرێت، میراتـی لێناگرێت، هەروەها ئەگـەر مرد نابێت بشـۆرێتو نابێت کفن بکرێتو ناشـبێت لە گۆڕسـتانی موسـوڵمانان بنێژرێت.. ئـەی چی لێ بکرێـت؟! دەبێت ببرێتە چۆڵەوانیو بە جلوبەرگی خۆیەوە بنێژرێت..

❖ حەز دەکەم پرسـیارێکت لێ بکەم، هەرچەندە لەوانەیە نارەحەتت بکات، ئایا تۆ حەز دەکەیت لە ڕۆژی دوایدا لەگەڵ کێدا حەشر بکرێیت؟!

بـەم فەرموودەیـەی پێغەمبـەری خـودا ﷺ وەڵامـت دەدەینـەوە کـە لـە بـارەی نوێـژەوە فەرموویەتی: (مَن حافَـظ عَلَيها كانَت لـهُ نُوراً وبُرهانـاً ونجاة يَـومَ القيامَة،وَمَـن لم يُحافظ عَلَيها،لم يكُـن لهُ نُور وَلا بُرهان وَلانجـاة، وكان يومَ القيامَـةِ مَعَ قـارون وَفرعَون وَهامانَ وأُبي بن خَلف)[٩٢]. واتە: (هەر کەسـێك ئاگای لـە نوێژەکانی بێتو نەیان فەوتێنێ، خودای گەورە لـە ڕۆژی دواییدا ڕووناکیو

٩٠-رواه مسلم.

٩١- رواه الترمذي.

٩٢ رواه احمد والطبراني وابن حبان.

بەڵگـەی سـەرفرازی پێدەبەخشـێت،وە هەرکەسـێك پارێزگاری لـە نوێژەکانی نەکات، لە ڕۆژی دواییدا بەبێ ڕووناکیو بەڵگەی سەرفرازی دەمێنێتەوەو لەگەڵ قارونو فیرعەونو هامانو ئوبەی کوڕی خەلەف دا حەشر دەکرێت)!

❖ هەرکەسـێك دەولەمەندییەکەی سەرقاڵی کردبێتو لە نوێژەکانی دووری خستبێتەوە،ئەوا لەگەڵ قارون دا حەشر دەکرێت..

❖هەرکەسـێك موڵكو ماڵەکەی سەرقاڵی کردبێت، ئەوا لەگەڵ فیرعەون دا حەشر دەکرێت..

❖هەرکەسـێك کار بەدەسـتیەکەی سـەرقاڵی کردبێت، ئەوا لەگەڵ هامان دا حەشر دەکرێت..

❖هەرکەسـێك بازرگانـی یەکەی سـەرقاڵو خەریکی کردبێـت، ئەوا لەگەڵ ئوبەی کوڕی خەلەف دا حەشر دەکرێت. پەنا بەخودا..

ئەو کەسانەی باسمان کردن سەرانی کوفرو بێباوەڕیو دووڕوویین.. ئایا حەز دەکەیت لەگەڵ ئەو کەسانەدا حەشر بکرێیت؟! بڕواناکەم حەز بکەیت!!

❋ براو خوشکی ئازیزم: باش بزانە هەرکەسێك گوێ بە نوێژەکانی نەدات، ئەوا گوێ نەدان بە کارەکانی تر زۆر لەلای ئاسان دەبێت..

❖ ئیمامـی ئەبوبەکـرو ئیمامـی عومـەر (خوایـان لـێ ڕازی بێـت) دەفەرمـوون: (هەرکەسێك واز لە نوێژەکانی بێنێت، بێبەش دەبێت لە ئاینی پیرۆزی ئیسلام).

ئەی ئەو کەسـەی ژیانـی دونیا نوێژی لەبیـرت بردۆتەوەو لە خۆشـی نوێژ بێبەش بـــــوویت...

تو خوا پێم بڵێ: چۆن دەروونت ئاسـوودە دەبێتو دڵت ئارام ئەگرێت، کاتێك نوێژەکانت ئەنجام نادەیت؟! چۆن دەتوانیت سـەر بخەیتە سـەر سـەرین، بە بێ ئـەوەی نوێژی عیشـات ئەنجام دابێت؟! ئایا ناترسـیت ئەمە خـەوی یەکجاریت بێـتو ئیتر خەبەرت نەبێتەوە؟! ئایا هەسـت بە هێزو دەسـەلاتو توانای خودا ناکەیت؟! ئایا لە سـزای خودای بالادەست ناترسیت؟! ئایا سپی بوونی سەرت ڕای نەچڵەکاندویت؟! هێشتا گومانت ماوە؟ نزیکە مردن ڕێگەت پێ بگرێتو بۆ هەتا هەتایی ئەم ژیانی دونیایە بەجێ بێڵێت..

شەرابە ئاكامی مردن پێی ئەگەی نۆشی ئەكەی
خاك بەسەر خۆڵت بە دامان بۆ فەرامۆشی ئەكەی

❋ براو خوشكەكانم: ئەی ئەو كەسانەی لە ئاگری دۆزەخ دەترسن، پەلە بكەن!! پەلە بكەن!! بەڵێ.. پەلە بكەن و بگەڕێنەوە بۆلای خودا، بۆ ئەوەی لە گوناهەكانتان خۆش بێت و لێتان ببورێت، ئەوەتا خودای گەورە بانگمان دەكات و دەفەرموێت: ﴿ قُلْ يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُواْ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًاۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُواْ لَهُۥ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ ﴾ الزمر. واتە: (ئەی پێغەمبەر ﷺ پێیان بڵێ: خودای گەورە دەفەرموێت: ئەی بەندەكانم ئەوانەتان كەخۆتان گوناهبار كردووەو هەڵەتان زۆرە، نائومێدو بێ هیوا مەبن لە ڕەحم و بەزەیی خودا، چونكە بەڕاستی ئەگەر ئێوە، تەوبەی ڕاست و درووست بكەن، خودا لە هەموو گوناهـو هەڵەكانتان خۆش دەبێت، چونكە بێگومان ئەو خودایە زۆر لێخۆشبوو و لێبوردەیەو زۆریش بە سۆزو میهرەبانە ● هەوڵ بدەن هەمیشەو بەردەوام دڵتان لەلای خودابێت و بگەڕێنەوە بۆلای پەروەردگارتان و تەسلیمی ئەوبن، پێش ئەوەی كە سزای خودا یەخەتان پێ بگرێت، لەوەو دواش سەركەوتوو نابن و كەس نابێت بەرگریتان لێ بكات)..

❖ مامۆستایەكی بانگخواز دەفەرموێت: لە هۆڵی ڕۆیشتنی فڕۆكەخانەدا چاوەڕێی دەست پێكردنی گەشتەكەمم دەكرد بۆ ئەوەی بچم بۆ یەكێك لە وڵاتە بیانیەكان بە مەبەستی بانگەواز كردن بۆ دینی خودا.. تێبینی ئەوەم كرد كە زۆرێك لە گەنجان گەشت دەكەن بۆ ئەو وڵاتە بە مەبەستی ئەنجامدانی گوناهـو تاوان.. لەپڕ دوو گەنجم بینی تەمەنیان هەر بیست ساڵێك دەبوو، لە شێوازو ڕوخساریشیاندا ئەوە دەردەكەوت كە مەبەستی گەشتەكەیان بۆ ئەو وڵاتە تەنها بۆ ئەنجامدانی گوناهـو تاوان بێت..

لە دڵی خۆمدا وتم: پێویستە بچم بۆ لایان و ڕزگاریان بكەم، پێش ئەوەی كار لە كار بترازێت، بەڵام شەیتان پێی دەوتم: حەقت چیە بە سەریانەوە، وازیان لێبێنە بۆ كوێ دەچن با بچن، چونكە ئەوانە بە دەنگتەوە نایەن و گوێت لێناگرن.. هەر

چۆنێك بێت چووم بۆ لایان و سلاوم لێكردن، پاشان كۆمەڵێك ئامۆژگاریم كردن و پێم وتن: چی دەكەن ئەگەر لە ئاسماندا كەموكورییەك لە فڕۆكەكەدا دروست بێت؟! بەو نیەتەی كە لە دڵتاندایە لە ڕۆژی دواییدا لە ڕووتان دێت بەرامبەر خودای پەروەردگار ڕابوەستن؟! هەر دووكیان دەستیان كرد بە گریان و یەكسەر بلیتی گەشتەكەیان دڕاند و وتیان: ئێمە درۆمان لەگەڵ كەس وكارماندا كردووە و پێمان وتوون دەچین بۆ مەككە، ئێستا چیان پێ بڵێین؟! مامۆستاكە وتی: لەگەڵ ئەم هاوەڵەمدا بڕۆن كارەكانتان بۆ ڕێكدەخات..

دوو گەنجەكە لەگەڵیدا كەوتنە ڕێ و هاوەڵەكەی مامۆستاش پێی وتن: هەفتەیەك لە لام بمێننەوە و پاشان بۆ لای كەس وكارتان بگەڕێنەوە.. لە یەكێك لە شەوەكاندا لە ماڵی هاوڕێكەی مامۆستا بانگخوازێك كۆمەڵێك ئامۆژگاری زۆر كاریگەری پێشكەش كردن.. دوو گەنجەكە بڕیاریاندا سبەی دوای نوێژی بەیانی بۆ ئەنجامدانی عومرە بەرەو مەككە بكەونە ڕێ.. ئیحرامیان بەست و كەوتنە ڕێ، بەڵام لە ڕێگەداو پێش ئەوەی بگەنە شاری مەككە توشی ڕوداوی ئوتومبیل بوون و گۆشت و خوێنیان لەگەڵ جامی ئوتومبیلەكەدا تێكەڵ بوو.. لە دوایین ساتەكانی تەمەنیاندا سرودی (لبیك اللهم لبيك، لبيك لاشريك لك لبيك....)یان دەوتەوە.. ماوەی نێوان مردن و دڕاندنی بلیتی گەشتەكەیان چەندە نزیك بوو؟! خودای گەورە هیدایەتی پێبەخشین و لە دوا ڕۆژێكی ڕەشەوە بەرەو دوا ڕۆژێكی ڕوناك و پرشنگداری بردن[٩٢]..

❖ یەكێك لە سەركردەكانی عەرەب لە وڵاتی بۆسنە و هەرسكەوە، ئەم هەڵوێستەمان بۆ باس دەكات و دەڵێت: هەندێك لە برایانمان گەنجێكی بۆسنەییان هێنا، كە ئەو گەنجە بە ناوبانگ بوو بە عارەق خۆری و داوێن پیسی.. داوایان لێ كردم كە بەشداری بكات لە ڕاهێنان و مەشقەكاندا (تدريب)، منیش ڕەزامەندیم دەرنەبڕی، لەبەر ئەوەی ترسام كار بكاتە سەر ڕەوشتی گەنجەكانی ترو خراپیان بكات.. زۆر هەوڵیان دا، تاوەكو منیش ڕازی بووم، بەڵام بەردەوام چاودێریم دەكرد..

٩٢-عندما بكى/ فهد عبدالرحمن الحميد.

ڕۆژێکیـان لە دیمەنێکی سـەیرو ناوازەدا بینیم، کـە هەرگیز چاوەڕوانی ئەو حاڵەتـەم لێ نە دەکرد!! ئەزانن لـە چ دیمەنێکدا بینیم؟! ئـەو گەنجەم بینی لە سـوننەتی پێش نوێژی بەیانیداو فرمێسك بە هەردوو چاویدا دەهاتە خوارەوە، وەك ئـەوەی بڵێت: ئەی خودایە، ئـەوا من گەڕامەوە بۆلای تۆو تەوبەم کرد، دەی تۆش بمبەخشەو تەوبەکەم لێ وەرگرە[٩٤]...

با هیچ کەسـێکیش نەڵێت: خودای گەورە ڕێگەی هیدایەتی نیشـان نەداوم.. ئەگـەر وابڵێت، ئـەوا ئێمەش دەڵێیـن: ئەگەر بتەوێت هیدایەتو ڕێگەی ڕاسـت بدۆزیتـەوە زۆر ئاسـانە، هـەروەك خودای گەورە لـە فەرموودەیەکی قودسـیدا دەفەرموێـت: (يا عبـادي كُلُّكُم ضالٌ إلاّ مَـن هَدَيتُهُ، فاسـتَهدُوني أهدكُم)[٩٥]. واتە: (ئەی بەندەکانم، ئێوە هەمووتان ڕێگەتان وون کردووە، مەگەر کەسـێك کە خۆم هیدایەتی بدەم، داوای هیدایەتم لێ بکەن، هیدایەتتان ئەدەم)..

دەی پەلە بکـەو بگەڕێوە بۆلای خودای پەروەردگـارت، چونکە نازانی کەیو لە کوێ دەمریت..

لیت شعري فإنني لستُ أدري! أي يوم يكون آخر عمري؟
وبـأي البلاد تُقبِضُ روحي؟ وبأي البلاد يحفرُ قبري؟

خۆزگـە بم زانیایە، بەڵام نەم زانی!
چ ڕۆژێك کۆتـا ڕۆژی تەمەنمە ؟
لە چ شارو وولاتێك ڕۆحم دەکێشرێت؟
لە چ شارو ناوچەیەك گۆڕم بۆ هەڵئەکەنرێت؟

❋ بـراو خوشـکی بەڕێـزم: ئەگـەر ئەتەوێـت بگەڕێیتەوە بـۆلای خودای پەروەردگارو تەوبە بکەیت، ئەوا پێویسـتە لەسـەر نوێژەکانـت بەردەوام بیتو ڕێگەی قورئان خوێندنو نزاو پاڕانەوە بگریتە بەر، هەروەها پێویسـتە هاوڕێی چاکەکاران بیتو لە کەسـانی خراپ دوورکەویتەوە، ئەوەشی کە زۆر گرنگە، واز

٩٤-ياليت قومي يعلمون.

٩٥-رواه مسلم.

هێنانە لە تاوان و گوناهو سەرپێچی خودای گەورە..

❋ ئیمامی بوخاری دەفەرمویت: لەو کاتەوەی کە بالغ بووم، هەرگیز غەیبەتی هیچ موسڵمانێکم نەکردووە.. هەروەها ئیمامی شافیعی دەفەرمویت: هەرگیز نە بە ڕاست و نە بە درۆ سوێندم بە خودا نەخواردووە.. مەسروق لەکاتی ئەنجامدانی فەریزەی حەجدا بەردەوام خەریکی خوداپەرستی و عیبادەت بوو، مەگەر لە سەجدەدا خەوی لێبکەوتایە، ئەگەر نا نەدەخەوت.. ئەبو سلێمانی دارانی دەفەرمویت: هەموو ڕۆژێك سەیری ئاوێنە دەکەم، بۆ ئەوەی بزانم ڕوخسارم بە هۆی گوناهەوە ڕەش داگەڕاوە یان نا؟! ئەوە حاڵی ئەو پیاو چاکانەیە!! ئەی دەبێت حاڵی من و تۆ چۆن بێت؟! خۆمان هەستی پێناکەین، دەبێت ئێستا ڕوخسار و شێوەمان چی بە سەر هاتبێت[96]؟!

❋ پیاوێك دەچێت بۆلای (شێخ حەسەنی بەصری) و پێی دەڵێت: شەوان بۆ شەو نوێژ خەبەرم نابێتەوە، بۆ نوێژی بەیانی هەڵدەستم و بە جەماعەت ئەنجامی ئەدەم، بەڵام ناتوانم بۆ شەو نوێژ هەستم..

(شێخ حەسەنی بەصری)ش پێی دەفەرمویت: (قَيَدَتكُم ذُنُوبكُم). واتە: (گوناهو تاوانەکانتان کۆت و بەندیان کردوون، یاخود - کەلەپچە یان کردوون -)..

❋ سوفیانی سەوری بەهۆی تەنها گوناهێکەوە پێنج مانگ لە ئەنجامدانی شەونوێژ بێبەش بوو.. با دڵنیابین هەموومان تاوان و گوناهمان هەیە (نەزەر - غەیبەت - خواردنی حەرام - ڕق و کینە - حەسوودی - سەیر کردنی فلیمی خراپ - گوێ گرتن لە قسەی پڕوپوچ و گۆرانی... هتد) دەی با هەوڵبدەین وازیان لێ بێنین بە پشت بەستن بە خودای پەروەردگار..

لێرەدا حەز دەکەم ئەم فەرموودە پیرۆزەی پێغەمبەری نازدارتان ﷺ بیر بێنمەوە کە دەفەرمویت: (إغتَنِم خَمساً قَبلَ خَمس: شَبابَكَ قَبلَ هَرَمك، وَصَحَتَكَ قَبلَ سَقَمِك، وَغِناكَ قَبلَ فقرِك، وَفراغَكَ قَبلَ شُغلك، وَحَياتَكَ قَبلَ مَوتك)[97]. واتە: (سوود و کەڵك وەرگرە لەم پێنج شتە، پێش ئەوەی ئەم پێنج شتە ڕوو بدەن:

٩٦- حدائق ذات بهجة.

٩٧- رواه الحاكم.

١- تەمەنی لاویت، پێش ئەوەی پیر بیت..
٢- لەش ساغیت، پێش ئەوەی نەخۆش کەویت..
٣- دەوڵەمەندیت، پێش ئەوەی هەژار بیت..
٤- کاتە بەتاڵەکانت، پێش ئەوەی سەرقاڵ و مەشغوڵ بیت..
٥- ژیانت، پێش ئەوەی بمریت..

کاری ئاسان و پاداشتی گەورە

هەموومان ڕۆژانە زۆر کاری ئاسان و پاداشتی گەورە لە دەست دەدەین.. زۆر هەلێپەی پەیداکردن و کۆکردنەوەی ماڵ و سامان دەکەین و خەریکە بە تەواوی لە دواڕۆژمان بێئاگا دەبین..

❖ پیاوێک دەچێت بۆ لای پیاوچاکێک و سکالای گرانی بازاڕی لەلا دەکات، پیاوچاکەکەش دەفەرموێت: ئەگەر دەنکێک گەنم ببێت بە دینارێک (واتە دیناریکی زێڕ) خەمم نیە، چونکە ئەوەی لە سەر منە ئەوەیە کە خودای پەروەردگار بپەرستم بەو شێوەیەی کە فەرمانی پێکردووم، ئەوەشی کە لە سەر خودایە ئەوەیە کە ڕزق و ڕۆزیم پێببەخشێت، هەروەك پەیمانی پێداوم.. ﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾﴾ طـه. واتە: (ئەی پێغەمبەر ﷺ ئەی ئیماندار فەرمان بدە بە هەر هەموو تاکەکانی خێزانت، تا نوێژەکەیان (بە چاکی ئەنجام بدەن، چونکە نوێژ خۆراکی ڕۆحە) و بەردەوام و خۆڕاگربە لە سەری، ئێمە بێگومان داوای ڕزق و ڕۆزی لە تۆ ناکەین، بەڵکو ئێمە ڕزق و ڕۆزی بە تۆ دەبەخشین، سەرەنجامی چاکیش هەر بۆ خواناسی و دینداریە)..

❖ مامۆستایەك دەگێڕێتەوە و دەفەرموێت: ڕۆژێك لە ئوتومبیلەکەمدا لەگەڵ هاوڕێیەکمدا بووم، ئەو هاوڕێیەم کەسێکی زۆر ئیماندار بوو، خودای گەورەش بەندەکانی خۆی باشتر دەناسێت.. هاوڕێکەم پرسیارێکی سەیری لێکردم و وتی: نەخۆشێك ناناسیت؟ وتم: تێناگەم مەبەستت چیە؟! وتی: دەمەوێت سەردانی نەخۆشێك بکەم.. وتم: بۆچی؟! وتی: سوپاس بۆ خودا ئەمڕۆ بەڕۆژووم،

هەروەها ئامادەی ناشتنی جەنازەیەکیش بووم، ئێستاش دەمەوێت سەردانی نەخۆشێك بکەم..

❖ ڕۆژێك پێغەمبەری خودا ﷺ لە هاوەڵەکانی دەپرسێت: کێ ئەمڕۆ بەڕۆژووە؟ ئیمامی ئەبوبەکر ﷛ فەرمووی: من.. پێغەمبەری خودا ﷺ فەرمووی: کێ ئەمڕۆ لەگەڵ جەنازەیەکدا چووە بۆ سەر قەبران؟ ئیمامی ئەبوبەکر ﷛ فەرمووی: من.. پێغەمبەری خودا ﷺ فەرمووی: کێ ئەمڕۆ هەژارێکی تێر کردووە؟ ئیمامی ئەبوبەکر ﷛ فەرمووی: من.. پێغەمبەری خودا ﷺ فەرمووی: کێ ئەمڕۆ سەردانی نەخۆشێکی کردووە؟ ئیمامی ئەبوبەکر ﷛ فەرمووی: من.. پێغەمبەری خودا ﷺ فەرمووی: ئەم کارانە لە هەر کەسێکدا هەبێت بەهەشتیە..

❖ یەکێك لە ڕێگە هەرە ئاسانەکانی دەستکەوتنی پاداشت، بریتیە لە زیکر و یادی خودای پەروەردگار.. خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿ فَٱذۡكُرُونِيٓ أَذۡكُرۡكُمۡ ﴾ واتە: (ئەی ئیمانداران ئەگەر یادی من بکەن، منیش یادی ئێوە دەکەم).. یادی پەروەردگار پێویستی بە دەست نوێژ و ڕووکردنە قیبلە نیە، بە پێوە بیت یان بە دانیشتنەوە، یاخود بە ڕاکشانەوە بیت، دەتوانیت ئەنجامی بدەیت.. هەروەك خودای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿ ٱلَّذِينَ يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمٗا وَقُعُودٗا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمۡ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ رَبَّنَا مَا خَلَقۡتَ هَٰذَا بَٰطِلٗا سُبۡحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٩١﴾ ﴾ آل عمران. واتە: (ئەوانەی یادی خودا دەکەن لە کاتێکدا کە بە پێوەن یان دانیشتوون یان ڕاکشاون (لە هیچ حاڵەتێکدا یادی ئەو زاتە فەرامۆش ناکەن)، هەمیشە بیر دەکەنەوە لە دروست بوونی ئاسمانەکان و زەوی (بیر دەکەنەوە لە هەموو وردەکاریەك، سەرنجی هەموو دیاردەیەك دەدەن، سەرئەنجام دەڵێن): پەروەردگارا تۆ ئەم هەموو دروست کراوانەت بێهودەو بێ ئامانج دروست نەکردووە، پاکی و بێگەردی شایستەی تۆیە، دە تۆش بمانپارێزە لە سزای ئاگری دۆزەخ) .. پێغەمبەری خوداش ﷺ دەفەرموێت: (مثل الذی یذکر ربه والذي لایذکر ربه مثل الحي والمیت)[٩٨]. واتە: (نمونەی ئەو کەسەی

٩٨-رواه البخاري ٦٤٠٧.

کـە یـادی خـودای پەروەردگـار دەکات، لەگەڵ ئەو کەسـەی کـە یادی نـاکات، وەکو نمونـەی زیندوو و مـردوو وان).. هەروەهـا دەفەرموێت: (ئایـا ئاگادارتان بکەم بە باشـترین کردارەکانتان، وە پاکترین و چاکترین و بەرزترین کردار لە لای خودای پەروەردگار، وە باشتر بێت بۆتان لە بەخشینی زێڕ و پارە، وە لەوەش چاکتر بێت کە بـە دوژمنەکانتان بگەن و لە گەردنیان بـدەن و ئەوانیش لە گەردنتان بدەن؟ وتیـان: بەڵێ ئەی پێغەمبەری خـودا .. پێغەمبەری خـودا ﷺ فەرموی: زیکر و یـادی پەروەردگـار).. یـادی پەروەردگار هۆکارێکـی گەورەیە بـۆ نەمانی غەم و دڵتەنگی، هۆکارێکیشـە بۆ دڵنیایی و ئارامی.. خـودای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾﴾ الرعد. واتە: (ئاگاداربن دڵەکان هەر بە قورئان و یادی پەروەردگار ئارام دەبن و دەحەوێنەوە)..

❖ یەکێك لەو زیکرانەش وتنی (أستغفر الله)یە، پێغەمبەری خودا ﷺ هەموو ڕۆژێك سـەد جار (أسـتغفر الله)ی کردووە.. خودای پەروەردگاریش دەفەرموێت: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾﴾ الأنفال. واتـە: (هەروەهـا خودا سزادەر نیە لە کاتێکدا ئەوان داوای لێخۆشبوون بکەن)..

❖ پیاوێـك هات بۆ لای (حەسـەنی بەصری) و پێـی وت: بێبارانیە و بارانمان بۆ نابارێت، چی بکەین باشـە؟ حەسـەنی بەصری فەرمووی: زۆر (أسـتغفر الله) بکەن.. کەسـێکی تر هات و سـکاڵای نەبوونی و هەژاری دەکرد، حەسەنی بەصری فەرمووی: زۆر (أسـتغفر الله) بکە.. کەسـێکی تر هات و وتی: خێزانەکەم منداڵی نابێت، حەسەنی بەصری فەرمووی: (أستغفر الله) بکەن.. کەسێکی تر هات و وتی: دانەوێڵە دەچێنین و بەرهەممان نیە، حەسەنی بەصری فەرمووی: (أستغفر الله) بکەن.. ئەوانەی ئامادەی دانیشتنەکە بوون وتیان: بۆچی بۆ هەموویان هەر وتت (أسـتغفر الله) بکەن؟! حەسـەنی بەصریش لـە وەڵامدا فەرمـووی: ئەی خودای گەورە نافەرموێت: ﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٢﴾﴾ نوح. واتـە: (بەردەوام پێم دەوتن: ئێوە داوای لێخۆشـبوون لە پەروەردگارتان بکەن، چونکە بە ڕاسـتی ئەو زاتێکی لێخۆشـبووە * بارانتان بە لێزمە و خـوڕەم بۆ دەبارێنێت

● ماڵو سامان و نەوەتان پێدەبەخشێت، هاوڕێ لەگەڵ باخ و باخاتدا، ڕوبارو چەمو جۆگەتان بۆ بەدی دەهێنێت)[٩٩]..

❖ پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (الساعي على الأرملة والمسكين كالمجاهد في سبيل الله)[١٠٠]. واتە: (ئەو کەسەی کە یارمەتی بێوەژن و هەژار دەدات، وەکو ئەو کەسە وایە کە لە ڕێگەی خوادا تێدەکۆشێت)..

❖ پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (والذي نفسي بيده لاتدخلوا الجنة حتى تؤمنوا، ولاتؤمنوا حتى تحابوا، أوَلا أدلكم على شيء إذا فعلتموه تحاببتم؟ أفشوا السلام بينكم)[١٠١]. واتە: (سوێند بەوەی گیانی منی بە دەستە ناچنە بەهەشت هەتا باوەڕ نەهێنن، باوەڕیش ناهێنن هەتا یەکترتان خۆش نەوێت، ئایا ڕێتان پیشاندەم بۆ شتێك کە ئەگەر ئەنجامی بدەن، یەکترتان خۆش بوێت؟ سڵاو لە یەکتری بکەن)..

❖ پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (من صلّى عليّ صلاة، صلى الله عليه بها عشراً)[١٠٢]. واتە: (هەر کەسێك سەڵاواتێکم لە سەر بدات، ئەوا خودای گەورە دە سەڵاواتی لە سەر دەدات)..

❖ پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (مامن عبد يصوم يوماً في سبيل الله إلا باعد الله بذلك اليوم وجهه عن النار سبعين خريفاً)[١٠٣]. واتە: (هەر بەندەیەك لە ڕێی خوادا ڕۆژێك بەڕۆژوو بێت ئەوا بەو ڕۆژە خودای گەورە ڕوخساری ئەو کەسە حەفتا پایز لە ئاگری دۆزەخ دوور دەخاتەوە)..

❖ پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (هەر کەسێك لە ڕۆژێکدا سەد جار بڵێت: (لاإله إلا الله وحده لاشريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير) خێری ئازاد کردنی دە بەندەی هەیە، سەد چاکەشی بۆ دەنوسرێت، وە سەد

٩٩- عندما بكى.

١٠٠- متفق عليه.

١٠١- رواه مسلم.

١٠٢- رواه مسلم.

١٠٣- متفق عليه.

خراپـه‌ی لێده‌سـڕێته‌وه‌، وه‌ ئه‌و ڕۆژه‌ هه‌تا ئێواره‌ له‌ شـه‌یتان ده‌پارێزرێت، هیچ که‌سـێکیش له‌و باشتر نیه‌، ته‌نها که‌سـێك نه‌بێت که‌ له‌م زیاتر ئه‌م زیکره‌ی کرد بێت)..

❖ پێغه‌مبـه‌ری خودا ﷺ ده‌فه‌رموێت: (من قال سـبحان الله وبحمده في يوم مائـة مـرة حطت خطاياه وإن كانت مثل زبد البحـر)[١٠٤]. واته‌: (هه‌ر که‌سـێك له‌ ڕۆژێکدا سه‌د جار بڵێ: (سبحان الله وبحمده) ئه‌وا گوناهه‌کانی ده‌سڕێنه‌وه‌، ئه‌گه‌ر گوناهه‌کانی هاوشێوه‌ی که‌فی ده‌ریاش بێت)..

❖ پێغه‌مبـه‌ری خـودا ﷺ ده‌فه‌رموێت: (أفضل الصيام بعد رمضان شـهر الله المحـرم، وأفضل الصلاة بعـد الفريضة صلاة الليل)[١٠٥]. واته‌: (باشـترین ڕۆژوو له‌ دوای ڕۆژووی ڕه‌مـه‌زان، ڕۆژووی مانگـی موحه‌ڕه‌مه‌، وه‌ باشـترین نوێژ له‌ دوای نوێژه‌ فه‌رزه‌کان، شه‌ونوێژه‌)..

❖ پێغه‌مبـه‌ری خـودا ﷺ ده‌فه‌رموێت: (من صام رمضان ثم أتبعه سـتاً من شـوال كان كصيام الدهر)[١٠٦]. واته‌: (هه‌ر که‌سێك ڕۆژووی مانگی ڕه‌مه‌زان بگرێت، پاشـان شـه‌ش ڕۆژ له‌ مانگی شـه‌وال بگرێـت، وه‌ك ئه‌وه‌ وایه‌ که‌ هه‌موو سـاڵه‌که‌ به‌ڕۆژوو بووبێت)..

❖ پێغه‌مبـه‌ری خودا ﷺ ده‌فه‌رموێت: (العمرة إلـى العمرة كفارة لما بينهما، والحـج المبـرور ليس له جـزاء إلا الجنة)[١٠٧]. واتـه‌: (ماوه‌ی نێـوان عومره‌یه‌ك تا عومره‌یه‌کـی تـر، که‌فاره‌تـی نێوانیانـه‌، وه‌ حه‌جـی وه‌رگیراو و قبوڵکـراو هیچ پاداشـتێکی نیه‌، به‌هه‌شـت نه‌بێت).. هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموێـت: (عمرة في رمضان تعـدل حجـة، أو حجة معـي)[١٠٨]. واتـه‌: (عومره‌یه‌ك لـه‌ ڕه‌مه‌زانـدا به‌رامبه‌ر به‌ حه‌جێکه‌، یان وه‌کو ئه‌وه‌ وایه‌ له‌گه‌ڵ مندا حه‌جێکی کرد بێت)..

١٠٤-البخاري٦٤٠٥ ومسلم٢٦٩١.

١٠٥-رواه مسلم.

١٠٦-رواه مسلم.

١٠٧-متفق عليه.

١٠٨-متفق عليه.

لە کۆتاییـــدا: داواکارم خودای پەروەردگار هیدایەتمــان، بدات بە هیدایەتی ئیمان و لە گوناهو تاوانەکانمان خۆش بێت و لاشەمان لە ئاگری دۆزەخ بپارێزێت و لە بەهەشتی نەبڕاوەی خۆیدا کۆمان کاتەوە ـ ئامین ـ

سبحانك اللهم وبحمدك،

أشهد أن لا اِله الاّ أنت أستغفرك وأتوب اِليك.

هێمن محەمەد عەلی

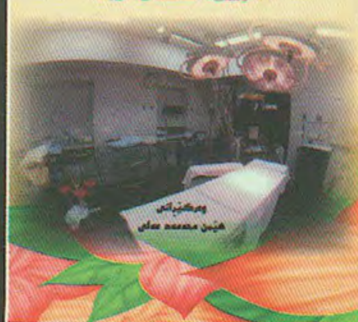
سلێمانی

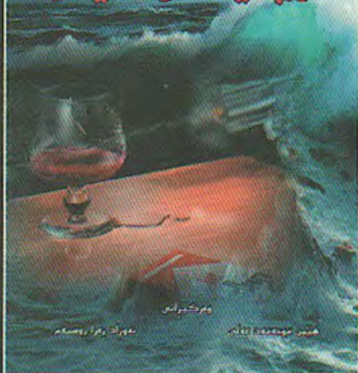
٢٠٠٨/٨/١٤

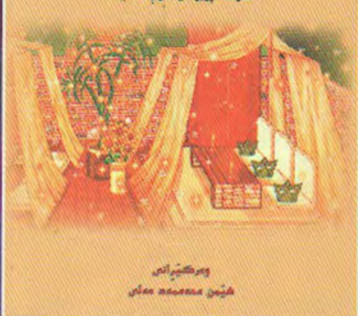
سەرچاوەکان

١- تەفسیری ئاسان/ مامۆستا بورهان محمد أمین.
٢- أین نحن من هؤلاء/ د. عبدالملك القاسم.
٣- فقـه الـدلیـل/ د. عـائض القــرني.
٤- المسك والعنبر في خطب المنبر/ د. عائض القرني.
٥- حدائق ذات بهجة/ د. عائض القرني.
٦- أخلاق المسلم / علاقته بالخالق/ د. وهبة الزحيلي.
٧- ياليت قومي يعلمون/ عبد المحسن عبد الرحمن.
٨- أهل النار/ يوسف الحاج أحمد.
٩- تبت إلى الله/ يوسف الحاج أحمد.
١٠- وماخلقت الجن والإنس إلا ليعبدون/ د. محمد العريفي.
١١- في بطن الحوت/ د.محمد العريفي.
١٢- دموع المحراب/ أبو عبدالرحمن.
١٣- هل رأوا جنتي/ أبو عبدارحمن.
١٤- أنقذوني/ أبو عبدالرحمن.
١٥- دفونها وهي ساجدة/ أبو عبد الرحمن.
١٦- عندما بكى/ فهد عبدالرحمن الحميد.
١٧- إلا صلاتي/ مشعل العتيبي.
١٨- دموع الصالحين/ أبو الفداء محمد عزت محمد عارف.
١٩- مائة قصة من قصص الصالحين/ د. حامد أحمد الطاهر
٢٠- كاسێتی أنين الفجر/ نبيل العوضي.

ناوەڕۆک

نزای سەحەر

● نالەو سۆزی خوداپەرستانی راستەقینەیە، تێکەڵ بە سروەی سەحەر.

● نزاو پاڕانەوەو سکاڵاو فرمێسکی تۆبەکارانە، دەنگی خشپەی هەنگاوی پڕ سەکینەو ویقاری نوێژخوێنانی بەیانیانە، بەرەو ماڵەکانی خودا.

● چیرۆك و نموونەی بەرزی پیاوچاکان و صالحانە، لە مەیدانی پەیوەستبوون بە نوێژو مزگەوتەوە.

● سروودی عاشقانی خوداپەرستو تینوانی دیداری خودایە، لەکاتی پیرۆزی سەحەردا.

● کۆرسی پڕ شکۆی ﴿ وَٱلۡمُسۡتَغۡفِرِينَ بِٱلۡأَسۡحَارِ ﴾ە.

● فەزڵ و گەورەیی نوێژی عیشاو بەیانی و جەماعەت و ئامادەبوونی کۆڕی زانست و زیکری ماڵە پیرۆزەکانی خودایە.

● تیشکی پڕ نووری رووخساری ئەو ئیماندارانەیە کە بە چرپەی (أشهد أن لا إله إلا الله وَ أَشْهَدُ أَنَ محمداً رسولُ الله) ماڵئاواییان لەم دنیا فانییە کرد!!

نرخی (1000) دینارە